

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Ústav speciálněpedagogických studií

Diplomová práce
Bc. Kateřina Slaninová

**Srovnání rolí asistenta pedagoga a osobního asistenta na
praktické škole**

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Bc. Veroniky Růžičkové PhD., pouze s použitím uvedené literatury a dalších pramenů, které uvádím v seznamu použité literatury.

V Olomouci dne .....

Podpis.....

Poděkování:

Ráda bych poděkovala vedoucí diplomové práce Mgr. Bc. Veronice Růžičkové, PhD., za odbornou pomoc a cenné rady, které mi poskytla během zpracovávání mé diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	6
I Teoretická část.....	7
1 Základní teoretické vymezení cílové skupiny	8
1.1 Pojem mentální postižení	10
1.1.1 Etiologie a klasifikace mentálního postižení	11
1.1.2 Charakteristika osob s mentálním postižením	13
1.2 Dětská mozková obrna	15
1.2.1 Poruchy přidružené k DMO.....	17
1.2.2 Zrakové postižení.....	18
1.3 Diagnostika	19
2 Primární osoby ve speciálně pedagogické péči u jedinců s postižením	21
2.1 Rodina	21
2.2 Speciální pedagog	23
2.3 Asistent pedagoga	24
2.4 Osobní asistent.....	27
3 Vzdělávání a profesní příprava žáků s kombinovaným postižením	30
3.1 Legislativa spjata s profesní přípravou žáků s kombinovaným postižením	30
3.2 Možnosti základního vzdělávání žáků s kombinovaným postižením.....	33
3.3 Profesní příprava.....	35
3.3.1 Praktická škola dvouletá a praktická škola jednoletá	37
3.3.2 Pracovní uplatnění osob s kombinovaným postižením.....	43
II. Praktická část	45
4 Metodika výzkumného šetření.....	46
4.1 Vymezení výzkumného problému	46
4.2 Cíle a otázky výzkumného šetření	47
4.3 Metodologie výzkumu	48

4.4 Charakteristika místa šetření.....	49
4.5 Charakteristika výzkumného vzorku	50
4.5.1 Žáci	50
4.5.2 Asistentky pedagoga.....	59
4.5.3 Osobní asistentky.....	60
4.5.4 Popis běžného pracovního dne	61
4.6 Vlastní výzkum	62
4.7 Otázky použité pro rozhovor	63
4.8 Zpracování dat	63
4.8.1 Kategorizace	64
4.9 Diskuze	83
4.10 Doporučení pro praxi.....	87
Závěr	89
Seznam použitých zkratk	91
Seznam použitých zdrojů.....	93
Seznam příloh	98

Úvod

V poslední době se vedou velmi ostré debaty ohledně inkluzivního vzdělávání. Otázka společného vzdělávání osob s postižením a osob intaktních je velmi ošemetná, a je na ní nahlíženo z různých pohledů. Střední vzdělávání bývá již více rozděleno podle individuálních možností žáka. Osoby se závažným postižením bývají vzdělávány na praktických školách, které se dále dělí na praktickou školu jednoletou a praktickou školu dvouletou.

Obecně řečeno lze podle legislativy usoudit, že na praktické škole dvouleté mohou být vzdělávání žáci s lehkým mentálním postižením v kombinaci s jinou vadou, která jim znemožňuje vzdělání na jiné střední škole a žáci se středně těžkým mentálním postižením. Na praktické škole jednoleté mohou být vzdělávání žáci se středně těžkým mentálním postižením a těžkým mentálním postižením. Osoby s hlubokým mentálním postižením bývají po ukončení povinné školní docházky v péči sociálních služeb.

Já jsem se ovšem během své profesní praxe setkala s organizací, která vzdělává ve své třídě praktické školy společně žáky s různými stupni mentálního postižení v kombinaci s dalšími postiženími. Vzdělávají dokonce i žáky s hlubokým mentálním postižením. Toto třídní seskupení je různorodé a tím velmi atypické. Proto je má závěrečná práce zaměřená na téma Srovnání rolí asistenta pedagoga a osobního asistenta na praktické škole. Toto téma jsem si vybrala hlavně proto, že jsem obě zmiňované profese vykonávala. Všeobecně je známo, že asistent pedagoga je pedagogický pracovník a zaměstnanec školy, který vykonává pedagogickou činnost pod vedením třídního učitele. Zatímco osobní asistent je zaměstnanec sociální služby, jenž poskytuje osobní asistenci a pomáhá danému uživateli nejčastěji se sebeobslužnými činnostmi.

Praktická škola má za úkol připravit žáky pro budoucí povolání a na zvládnutí běžného života v praxi. Vzhledem k různorodosti žáků výše zmiňované třídy je velmi náročné tento úkol pro učitele i ostatní pedagogické pracovníky zvládnout. Proto se ve své práci chci zaměřit na srovnání náplně práce osobních asistentů a asistentů pedagoga konkrétně v této třídě, zdali a jakým způsobem se liší teoretická pracovní náplň od praxe. Dále bych chtěla posoudit, jak se tyto práce v této třídě prolínají, doplňují a nahrazují.

I Teoretická část

Diplomová práce začíná teoretickou částí. Fakta jsou podložena díly odborníků a prameny, které se zabývají danou problematikou. Následující kapitoly vypovídají o základních informacích spojených s daným tématem. Snaží se definovat a přiblížit mentální postižení a k němu přidružená postižení, etiologii a projevy. S ohledem na praktickou část, která se zabývá komparací rolí osobního asistenta a asistenta pedagoga, další kapitola teoretické části přibližuje specifika těchto povolání. Teoretickou část uzavírá oddíl věnovaný praktické škole a důležitým dokumentům týkajících se vzdělávání.

1 Základní teoretické vymezení cílové skupiny

První kapitola diplomové práce se snaží přiblížit, kdo je žák s kombinovaným postižením. Vysvětluje pojem kombinované postižení a také uvádí kategorizaci kombinovaných vad, na základě které se pak odvíjí další podkapitoly, které specifikují jednotlivá postižení.

Abychom dané problematice více porozuměli, svou pozornost v první podkapitole zaměříme na mentální postižení, které shledáváme jako nejzávažnější postižení, ovlivňující jedince ve všech směrech. Vysvětlíme si pojmy mentální postižení a mentální retardace, které bývají často navzájem zaměňovány. Dále se seznámíme s etiologií a klasifikací mentálního postižení. Za nejdůležitější část této podkapitoly považujeme charakteristiku osob s mentálním postižením, ve které se seznámíme s jednotlivými stupni mentálního postižení a specifickými projevy, které se k danému stupni mentálního postižení pojí.

Vzhledem k tomu, že všichni žáci, se kterými jsme v rámci výzkumné části pracovali, mají různý stupeň mentálního postižení, dovolili jsme si konkretizovat všechny stupně mentálního postižení. Následující podkapitoly se pak zabývají dalšími postiženími, která výše zmínění žáci mají v kombinaci s mentálním postižením. Proto se druhá podkapitola zabývá dětskou mozkovou obrnou (dále jen DMO). Dovíme se, co to DMO je, jaké jsou příčiny jejího vzniku a v jakých formách existuje. Díky klasifikaci si budeme umět lépe představit, jak se daný typ DMO projeví na daném člověku. S DMO bývají často spojena další postižení, z důvodu obsahové náročnosti jsme se zaměřili pouze na postižení, která mají naši účastníci v kombinaci s mentálním postižením. Jedná se o epilepsii, poruchy řeči a zrakové postižení.

V poslední podkapitole se zabýváme diagnostikou, která je stěžejní pro zjištění postižení a stanovení následných postupů pro práci s osobami s postižením. Na základě kvalitně provedené diagnostiky můžeme osobě s postižením zajistit adekvátní péči a maximální možný rozvoj.

V současnosti vnímáme děti, žáky, studenty a celkově všechny osoby bez rozdílu rasy, náboženského vyznání nebo zdravotního postižení či znevýhodnění. Přijímáme jejich přirozenost, bez předsudků a společnost se jim snaží dát vzdělání, které odpovídá jejich schopnostem a možnostem se učit a rozvíjet se. Prostřednictvím adekvátních

podpůrných opatření nacházíme klíč k tomu, aby jejich vzdělávání bylo adekvátní a korespondovalo s jejich eventualitou (Michalík, Baslerová, Felcmanová a kol., 2015).

Současná legislativa a odborná veřejnost užívá termín - žák (student) se speciálními vzdělávacími potřebami. Lechta (2010) pojednává o tom, že speciální vzdělávací potřeby má každý žák nebo student, ne jenom osoby s postižením. Každá osoba je totiž specifická a je tedy nemožné najít jeden přístup, který by byl odpovídající pro všechny.

Z pohledu speciální pedagogiky vymezujeme osoby se speciálními potřebami s ohledem na jejich postižení. Vašek (2011) zmiňuje, že postižení vzniká z důsledku mentálního, senzorického, somatického nebo narušení komunikačních schopností, psychosociálního narušení nebo specifických poruch učení, či chování. Ani osoby s výjimečným nadáním, či talentem a dalšími specifickými potřebami z tohoto členění nevynechává.

Kombinované postižení

Pod pojmem kombinované postižení se skrývá označení pro handicap, který je tvořen dvěma a více na sobě nezávislými postiženími. V soudobé literatuře se nejpravděpodobněji setkáme s pojmy těžké zdravotní postižení, kombinované vady, hluboké postižení či těžký handicap. Za osobu s kombinovaným postižením považujeme člověka, u kterého se projevuje kombinace alespoň dvou vad z následujícího výčtu postižení: zrakové postižení, sluchové postižení, narušení komunikační schopnosti, poruchy autistického spektra, tělesné postižení či mentální postižení (Vítková, 2003).

Kategorizace kombinovaného postižení

Přístupy ke členění kombinovaných vad se v historickém průběhu různě měnily. Dnes speciální pedagogové upřednostňují dělení podle druhu dominantního postižení. Přičemž jako markantní postižení je označeno postižení mentální, ke kterému se dále připojuje další postižení.

Jesenský (2000, s. 15) užívá následující členění kombinovaného postižení:

- „1. Slepohluchoněmota a lehčí smyslové postižení
2. Mentální postižení s tělesným postižením
3. Mentální postižení se sluchovým postižením

4. Mentální postižení s chorobou
5. Mentální postižení se zrakovým postižením
6. Mentální postižení s obtížnou vychovatelností
7. Smyslové a tělesné postižení
8. Postižení řeči se smyslovým, tělesným a mentálním postižením a chronickou chorobou.“

1.1 Pojem mentální postižení

Nyní se pro označení osob s mentálním postižením nejčastěji užívají dva pojmy a to - osoba s mentální retardací a osoba s mentálním postižením.

„Mentální retardaci lze definovat jako vývojovou duševní poruchu se sníženou inteligencí demonstrující se především snížením kognitivních, řečových, pohybových a sociálních schopností s prenatální, perinatální a postnatální etiologií“ (Valenta, Müller, 2013, s. 12).

Česká republika eviduje cca 300 000 žijících osob s mentální retardací. Z celkové populace je zaznamenáno 3-4 % osob s mentálním postižením (Bendová, Zikl, 2012).

Termín mentální retardace je složen ze dvou latinských slov - *mens*, což v překladu znamená mysl, a *retardare*, které v překladu znamená opoždění. Zasahuje komplexně celou osobnost člověka, a to se negativně projevuje ve všech jeho složkách. Vyjma rozumových schopností má vliv na sféru emoční, na komunikační schopnosti či sociální vztahy. Toto postižení má dopad na omezené možnosti pracovního zařazení i společenského uplatnění (Slowík, 2016).

Valenta (2014) vybízí k tomu, abychom pojmy mentální postižení a mentální retardace nechápali, jako termíny se shodným významem. Upozorňuje, že pod heslem mentální postižení se skrývá širší pojem, než pod pojmem mentální retardace. V opozici je Černá (2008), která vnímá oba termíny za shodné. Také Bazalová (2014) užívá oba termíny souznačně. Vysvětluje však, že pojem mentální retardace znamená opožděnost mentálního, rozumového vývoje a ve společnosti již získal pejorativní význam. Proto použití pojmu mentální postižení udává za vhodnější.

Substituci termínu mentální retardace pojmem mentální postižení deklaruje i Americká asociace pro mentální postižení (AAMR). AAMR v roce 2002 zveřejnila vymezení mentální retardace: „Mentální retardace je snížená schopnost (=disability) charakterizovaná výraznými omezeními v intelektových funkcích a také v adaptačním chování, což se projevuje ve schopnosti myslet v abstraktních pojmech, a v sociálních a praktických adaptačních schopnostech“ (Černá a kol., 2008, s. 80).

1.1.1 Etiologie a klasifikace mentálního postižení

Etiologie mentálního postižení

Příčiny vzniku mentálního postižení jsou různorodé, existuje totiž mnoho činitelů, kteří zapříčiňují vznik tohoto postižení. Jedná se však vždy o relevantní poškození mozku, které je buď organické, nebo funkční. Etiologie mentálního postižení se dělí z časového hlediska na příčiny prenatální, perinatální a postnatální (Slowík, 2016, srov. Valenta, Michalík, Lečbych, 2012).

V knížce Psychopedie jsou výše zmíněná časová období více specifikována. Genetické příčiny mají za následek vznik mentálního postižení v období prenatálním. Působením mutagenů jsou způsobeny mutace genů, aberace chromozomů nebo způsobují změny v jejich počtech. Markantní vliv na vznik mentálního postižení mají právě změny počtu chromozomů. V době těhotenství způsobují mentální postižení faktory týkající se životního prostředí nebo nemocnost matky v období těhotenství. Valenta poukazuje i na dopad nedostatečného množství plodové vody a vrozené vady lebky a mozku. Mezi perinatální faktory řadíme perinatální encefalopatii, kontuze a komoce mozku při porodu, hypoxii či asfyxii, narození dítěte před 37. týdnem gestace a s tím spojená nízká porodní váha dítěte. V postnatálním období může být mentální postižení způsobeno zánětem mozku, úrazy hlavy, nádorová onemocnění nebo krvácení do mozku. Důležité je upozornit na fakt, že odborníci ještě nejsou schopni u přibližně třetiny osob s mentálním postižením zjistit příčinu jejich vady (Valenta, Müller a kol., 2013).

Klasifikace mentálního postižení

Bartoňová, Bazalová a Pipeková (2007) ve své knize popisují několik typů klasifikací mentálního postižení.

Symptomatologická klasifikace se zabývá, jak už název napovídá, charakteristickými příznaky, které jsou typické pro osoby s mentálním postižením. Jedná se o vzhled, osobnostní rysy, somatickou specifičnost, motoriku a psychiku osob s mentálním postižením.

Členění dle vývojových období závisí na popisu rozdílů vývoje postiženého jedince a intaktního jedince. Řídíme se znalostmi získaných při pozorování vývoje intaktní populace ve všech oblastech.

Uspořádání podle typu chování rozděluje osoby s mentálním postižením na eretický typ, který je hyperaktivní, neklidný a výbušný, torpidní typ, který je utlumený, až apatický a nevyhraněný typ (Bartoňová, Bazalová, Pipeková, 2007).

V České republice se od roku 1994 používá Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů Světové zdravotnické organizace, Kde se můžeme dovědět o dělení mentální retardace. Podle MKN – 10 se mentální postižení dělí do šesti základních kategorií. Vedoucím hodnotícím znakem je úroveň mentální kapacity. Mentální retardace je tedy rozdělena podle hodnoty inteligenčního kvocientu v oddíle F70 – F79 následovně:

- F70 lehká mentální retardace, IQ 69 - 50 (u dospělých odpovídá mentálnímu věku 9 - 12 let).
- F71 středně těžká mentální retardace, IQ 49 -35 (u dospělých odpovídá mentálnímu věku 6 -9 let).
- F 72 těžká mentální retardace, IQ 34 - 20 (u dospělých odpovídá mentálnímu věku 3 - 6 let).
- F73 hluboká mentální retardace, IQ 20 a méně (u dospělých odpovídá mentálnímu věku méně než 3 roky).
- F78 jiná mentální retardace. Využívá se u nesnadné nebo nemožné získání mentální úrovně člověka s postižením, z důvodu specifik jeho postižení. Například u osob s duálním sensorickým postižením.
- F 79 nespecifikovaná mentální retardace. Mentální postižení je prokázáno, není však k dispozici dostatečné množství informací pro zařazení osob s mentálním postižením do některé z předešlých kategorií (MKN – 10, 2014, srov. Pipeková a kol., 2006).

Od roku 2010 je v České republice také zavedena Mezinárodní klasifikace funkčnosti (MKF) z roku 2001, kterou vydala Světová zdravotnická organizace. Tato klasifikace je charakteristická tím, že nespecifikuje osoby, ale zobrazuje a klasifikuje situace člověka s postižením v řadě situací vzpjatých ke zdraví. Tato škála je používána například ke stanovení stupně disability, posudku zdravotní způsobilosti k práci, k posouzení míry speciálních potřeb v průběhu vzdělávání nebo se také používá jako podklad při posouzení sociálních dávek (MKF, 2010).

1.1.2 Charakteristika osob s mentálním postižením

Přesná charakteristika osob s mentálním postižením je nesnadná. Nelze vytvořit jednotnou koncepci charakteristik jednotlivých stupňů mentálního postižení. Každá osoba má svá specifika a osobnostní zvláštnosti, které se pak podílejí na celkovém obrazu jedince. Záleží na jejich vnímání, paměti, myšlení, vůli, pozornosti nebo také emocionalitě. Kvalita uvedených psychických procesů je odrazem závažnosti mentálního postižení, které může být lehce kompenzováno podnětným sociálním prostředím, ve kterém osoba s mentálním postižením pobývá (Černá a kol., 2008, srov. Pipeková, 2006).

Lehké mentální postižení (LMP)

Jedná se o nejlehčí stupeň mentálního postižení. Řeč je u těchto osob plně rozvinutá až v dospělém věku. Charakteristický je opožděný vývoj řeči ve srovnání s intaktními dětmi. Řeč bývá srozumitelná, vyznačuje se však omezeními po stránce obsahové a částečně i formální. Osoby s LMP mívají dobrou krátkodobou mechanickou paměť, obtíže se vyskytují v logickém myšlení, které se navíc u nich rozvíjí později, to zapříčiňuje obtíže při chápání logických vztahů. Absentuje generalizace pojmů a abstraktní myšlení. Chování a jednání často ovládají pudy a emoce. Dokážou vhodně jednat v situacích, které jsou pro ně známé a naučené. Je nutné přiměřené vedení. Vůle osob s LMP je oslabená, potřebují vhodnou motivaci. Motorika bývá lehce opožděná, projevuje se hlavně v obtížích zkoordinovat pohyby. V sebeobslužných činnostech dokážou být zcela samostatní (Valenta, Müller a kol., 2013, srov. Černá a kol., 2008).

Středně těžké mentální postižení (STMP)

Pro řeč je typická omezená slovní zásoba, která se projevuje jak v expresi, tak v porozumění řeči, což vede k častým nedorozuměním a poruchám komunikace. Řeč se rozvíjí až okolo pátého roku. Komunikují v krátkých jednoduchých větách. Nezřídka zaznamenáváme i poruchy řeči jako dyslálii nebo vývojovou dysfázii (Pipeková, 2006, srov. Bendová, Zikl, 2011). Paměť u osob se středně těžkou mentální retardací je omezená a mechanická, často nechápu logické vztahy a souvislosti. Myšlení je konkrétní, stereotypní a často nepřesné. Obvykle jejich pozornost utkví na nápadných, ale nepodstatných detailech. Některé osoby s STMP jsou schopné naučit se v základech čtení, psaní i počítání (Bendová, Zikl, 2011). Chování je řízeno emocemi a pudy. V základních společenských situacích mohou aplikovat naučené chování, jsou ale citliví na jakoukoli změnu. Jemné motorika bývá markantně porušená, obtíže zaznamenáváme i v motorice hrubé. Vyskytuje se porucha koordinace. V jednoduchých sebeobslužných činnostech dokážou být samostatní, při složitějších však potřebují dohled a jednoduché instrukce (Pipeková, 2006).

Těžké mentální postižení (TMP)

První pokusy o artikulovanou řeč se objevují až kolem šestého roku. Řeč bývá nesrozumitelná s chudou slovní zásobou. Hovoří nebo upozorňují na věci, které jsou pro ně významné. Velmi častý je výskyt tetismu, což je nejzávažnější stupeň dyslálie. Mechanická paměť není dobrá, převažuje krátkodobá paměť, která je ovšem velmi omezená. Abstraktní a logické myšlení absentuje. V paměti jsou uchovávány jen silně emoční zážitky. Chování a jednání je striktně řízeno emocemi a pudy. Velmi často se objevují tělesné anomálie. Motorika je nekoordinovaná, postižená je jemná i hrubá. Dlouhodobým a vytrvalým nácvikem se osoba s TMP může naučit praktikovat základní hygienické návyky. TMP je natolik závažné, že osoby s tímto postižením nemohou vést samostatný život. Jsou závislé na osoby ve svém okolí (Valenta, Müller a kol., 2013, srov. Pipeková, 2006).

Hluboké mentální postižení

Jedné se o nejtěžší stupeň mentálního postižení, které se projevuje naprostou závislostí postižené osoby na svém okolí. Centrální nervový systém bývá natolik narušen, že řeč je omezena pouze na neartikulované zvuky a paměť i myšlení je téměř nefunkční.

Chování je založeno jen na bázi pudových impulzů. Nervová soustava je markantně postižená, rozsáhlé jsou i tělesné anomálie. Motorika je nekoordinovaná, lokomoce je nemožná. Častý je výskyt srdečních vad (Černá a kol., 2008)

1.2 Dětská mozková obrna

Dětská mozková obrna (DMO) je řazena mezi závažné centrální postižení. Je označována za syndrom nepokračujícího postižení nezralého mozku (Tichý a kol., 1998, sec. cit. Vítková 2006). Dominujícím postižením u DMO je postižení motorické, může se však také objevit postižení smyslových funkcí nebo v různém stupni mentální postižení. Podle Vítkové (2006) je pro DMO typická neohrabanost, která je nejvíce znatelná v jemné motorice, nestejněměrný vývoj, zvýšená pohyblivost, nepokoj, nedokonalá koncentrace pozornosti, nedostačující obrazotvornost, nedokonalé vnímání, zbrklé reakce, střídání nálad, kolísání výkonnosti, opožděný vývoj řeči a poruchy řeči.

Etiologie

Příčiny tohoto postižení můžeme dělit do tří skupin z hlediska doby vzniku na:

- Prenatální příčiny, ke kterým řadíme nitroděložní infekce, metabolické poruchy matky nebo toxické a fyzikální škodliviny.
- Perinatální příčiny, ke kterým řadíme hypoxicko-ischemickou encefalopatii, nitrolebeční krvácení, metabolickou encefalopatii, protražovaný porod nebo asfyxii.
- Postnatální příčiny, ke kterým řadíme mechanické poranění lebky a mozku, následky spojené s toxickými s metabolickými onemocněními mozku nebo virovou encefalitidu (Jankovský, 2006).

Klasifikace DMO

„Podle intenzity se obrny dělí na parézy, které se projevují jako částečná obrna snížením či omezením hybnosti a motorické koordinace. Plegie se projevuje jako obrna úplná, tzn. úplné porušení inervace, kdy jde o plnou ztrátu hybnosti.“ (Opatřilová, 2004, s. 12).

Pro členění DMO se nejčastěji využívá její klinický obraz. Dle typu motorického postižení se pak dělí další formy DMO. Vítková (2006) popisuje při členění DMO takovéto formy:

1. Spastické formy, které se vyznačují poruchou aktivní volní hybnosti, zvýšeným svalovým napětím a stereotypními pohyby:
  - Diparetická forma – jedná se o symetrickou spastickou parézu dolních končetin bez narušení vnímání, horní končetiny nejsou poškozeny vůbec nebo jen minimálně. U postižených osob se vyskytuje vadné držení končetin a pánve. Chůze bývá možná pouze s oporou, v nejtěžších případech je osoba upoutána na invalidní vozík.
  - Hemiparetická forma – jedná se o tzv. hemisferální postižení, pro které je typické postižení jedné poloviny těla, přičemž převládá postižení na horní končetině, která často bývá ve flekčním postavení.
  - Kvadruparetická forma – jedná se o postižení všech čtyř končetin, při kterém je na každé končetině může objevovat rozdílný stupeň postižení.
2. Nespastické formy se vyznačují nepřítomností svalového napětí nebo je svalové napětí v normě.
  - Dyskyneticko-dystomická forma – pro tuto formu DMO jsou typické mimovolní, nechtěné a nekontrolovatelné pohyby, které často znemožňují chůzi. Objevují se spontánně, i když je osoba v klidu, nebo se dají vyvolat různými podněty – strachem, leknutím, bolestivým podnětem. Pohyby nejsou symetrické a jsou různé intenzity. Záškluby postihují i obličejové svalstvo, svalstvo polykací, žvýkací a svalstvo napomáhající tvorbě řeči. Proto je řeč u osob s tímto typem postižení málo srozumitelná, pomalá, výrazně ze sebe vyřazení slabiky a krátké slova.
  - Hypotonická forma – tato forma je spojená se snížením svalového napětí a je ve většině případů doprovázená mentálním postižením. Typický je zvýšený rozsah pohybů v kloubech. Chůze je nejistá.
  - Cerebrální forma – jedná se o poměrně vzácnou formu DMO. Jedná se o velmi těžké pohybové postižení spojené se závažným mentálním postižením.
3. Smíšená forma

1.2.1 Poruchy přidružené k DMO

Mezi nejčastější přidružené poruchy k DMO řadíme mentální postižení, epilepsii, smyslové poruchy – zrakové a sluchové, vady řeči – nejčastěji dysartrie a balbuties, růstové odchylky a ortopedické komplikace (Jankovský, 2006, srov. Opatřilová, 2004).

Epilepsie

Jedná se o poměrně časté neurologické onemocnění, pro které jsou charakteristické samovolně se opakující epileptické záchvaty. „O epilepsii mluvíme tehdy, když se epileptické záchvaty opakují bez zjevné příčiny. Epilepsie není homogenní z hlediska etiologického, patogenetického ani sémiologického.“ (Dolanský 2000, s. 12 sec.cit. Vítková, 2006, s. 69).

V knize Hadače (2003) se dočteme, že epileptický záchvat je zapříčiněn funkční mozkovou poruchou, která je příčinou abnormálních a excesivních výbojů korových neuronů. Záchvat se většinou projevuje změnou vědomí, motorickými záškuby, příznaky sensorickými, senzitivními nebo vegetativními.

Podle mezinárodní klasifikace dělíme epileptické záchvaty na:

- Ložiskové, při které je lokalizována léze na mozku, ty dále dělíme na:
  - jednoduché, při kterých je zachováno vědomí
  - komplexní, při kterém dochází ke ztrátě vědomí
  - se sekundární generalizací, při kterém dochází ke ztrátě vědomí
- Generalizované, které jsou bez ložiskového počátku, dále dělíme na:
  - absence (petit mal), typické je tzv. zakoukání
  - myoklonické, které se projevují svalovými záškuby bez ztráty vědomí
  - klonické, které se projevují svalovými záškuby, ztrátou vědomí
  - tonické, pro které jsou typické spazmy
  - tonicko-klonické (grand mal), které se projevují ztrátou vědomí a tonickou fází, které je vystřídána fází klonickou
  - atonické, které se projevují ztrátou svalového napětí a následným pádem
- neklasifikovatelné záchvaty

Poruchy řeči

S DMO bývá narušená motorika mluvidel, artikulace, fonace i prozodické faktory řeči, proto se k DMO se také vážou poruchy řeči, nejčastěji se jedná o dysartrii a dyslalii. Dysartrii chápeme jako narušení artikulace jako celku, které vzniklo při organickém poškození CNS. U dyslalie je narušena výslovnost jednotlivých hlásek (Jankovský, 2006).

1.2.2 Zrakové postižení

„Osoba se zrakovým postižením je ta, která má postižení zrakových funkcí trvajících i po medicínské léčbě anebo po korigování standardní refrakční vady a má zrakovou ostrost horší než 0,3 (6/18) až po světlocit, nebo je zorné pole omezeno pod 10 stupňů při centrální fixaci, přitom tato osoba užívá nebo je potenciálně schopna používat zrak na plánování a vlastní provádění činnosti.“ (Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky, 1992).

Příčinou zrakové poruchy, jako například ztráta zraku, oslabení zraku či jeho úplné nevyvinutí, může zapříčinit vada v jakékoli části zrakového ústrojí. Zrakové vady můžeme rozdělit podle doby jejich vzniku (prenatální, perinatální, postnatální a získané) a důvodu vzniku (endogenní a exogenní). Rozeznáváme, zda je porucha vrozená, dědičná nebo získaná. Vrozené vady jsou nejčastěji podmíněné geneticky. Dále rozeznáváme poruchy orgánové - poruchy zrakového analyzátoru nebo jeho anatomické struktury, např. postižení čočky nebo sítnice a funkční - postižení funkce zrakového analyzátoru, např. tupozrakost či strabismus (Slowík, 2007, srov. Renotírová, Ludíková a kol., 2005).

Nejčastěji využívaným dělením zrakového postižení je z hlediska jeho stupně, které je založeno na rozsahu zrakového pole a kvalitě zrakové ostrosti. Rozlišujeme slabozrakost, zbytky zraku, nevidomost a poruchy binokulárního vidění (Slowík, 2017, srov. Vítková, 2006).

Šilhání (strabismus)

Jedná se o viditelné zrakové postižení. Oko osoby s tímto postižením, se při zaměření na určitý objekt stáčí jiným směrem. Strabismus se často objevuje v kombinaci s jinou refrakční vadou a tupozrakostí. Je-li léčba započata včas, nastává úplné vyléčení.

Náhodné šilhání u dětí do 6 měsíců věku je považováno za fyziologické (Keblová 2001, srov. Novohradská, 2013).

Osoby nevidomé

Za nejzávažnější postižení zraku považujeme nevidomost. Jedná se o orgánové postižení, při kterém je vizus snížený pod 3/60 až po světlocit. Nevidomost může být vrozené nebo získaná. Nevidomost je dále dělena na praktickou a totální. Tyto typy nevidomosti se od sebe rozlišuje možnost využití zorného pole a zrakové ostrosti, nebo rozlišení tmy a světla (Novohradská, 2013, srov. Ludíková in Finková, Ludíková, Růžičková, 2007).

1.3 Diagnostika

Během diagnostiky osoby s postižením je nutné dodržovat obecně platné principy. Jedná se o princip komplexního přístupu, který je založen na spolupráci odborníků v dané oblasti. Nás zejména zajímá spolupráce odborného týmu tvořený speciálním pedagogem, psychologem, sociálním pracovníkem a odbornými lékaři. Princip etiologického hlediska, který upřednostňuje kauzální diagnostiku před diagnostikou symptomatickou. Longitudinální princip zajišťuje, že na diagnózu nebude mít vliv aktuální stav posuzované osoby. Princip dynamiky sděluje, že diagnóza se může v průběhu života měnit (Valenta, Müller, kol., 2013).

Institucemi zabývající se speciálněpedagogickou diagnostikou osob s postižením jsou školská poradenská zařízení - pedagogicko-psychologické poradny a speciálněpedagogická centra. Speciálněpedagogická diagnostika používá informace získané klinickými metodami, jako jsou anamnézy, pozorování, dotazníky, rozhovory, analýzy produktů činnosti nebo kazuistiky a informace získané z testových metod, mezi které patří standardizované testy jako například testy inteligence, vědomostí nebo dovedností (Černá, 2009, srov. Valenta, Müller, a kol., 2013).

Cíl diagnostiky je zjistit schopnosti a dovednosti osoby s postižením, které budeme dále adekvátně podporovat a rozvíjet. Důležité je hledání silných stránek, o které se bude opírat motivace a cílený rozvoj osoby s postižením (Černá, 2009).

Tímto ukončujeme první kapitolu, která vysvětlila pojem kombinované postižení a poskytla informace o kategorizaci kombinovaného postižení. Získali jsme náhled na

mentální postižení a projevy s ním spojené. Po charakteristice osob s mentálním postižením následoval výčet dalších postižení, která jsou pro nás důležité vzhledem k účastníkům našeho výzkumu. Na závěr jsme si nastínili důležitost včasné a kvalitní speciálněpedagogické diagnostiky pro další práci s osobou s postižením.

2 Primární osoby ve speciálně pedagogické péči u jedinců s postižením

V druhé kapitole se budeme věnovat osobám, které považujeme v životě osoby s postižením za nejdůležitější. První a asi také nejdůležitější skupinu osob tvoří rodina, které provází osobu s postižením od jeho narození po celý život, proto si dovolíme tvrdit, že jedince s postižením ovlivňuje nejvíce. Ukážeme si důležitost rané intervence a spolupráce rodiny v multidisciplinárním týmu, který se stará o dítě s postižením. Nastíníme si také možnosti pomoci, jež mohou rodiče dítěte s postižením využít.

Další důležitou osobou v životě jedince s postižením je speciální pedagog a to rovnou ve dvou obrazech. Jeden je tvořen osobou, která je součástí diagnostického týmu ve speciálněpedagogickém centru, který zodpovídá za správnou diagnostiku dítěte s postižením, a který spolupracuje s dalšími osobami zodpovědné za vzdělávání dítěte s postižením. Druhý obraz představuje osoba učitele, která žáka s postižením přímo vzdělává. Učitel pak často spolupracuje s asistentem pedagoga, který funguje jako další pedagogický pracovník ve třídě. Seznámíme se tedy s profesí asistenta pedagoga a legislativou spjatou s tímto povoláním. Také se budeme věnovat činnostmi, kterými se asistent pedagoga zabývá a jeho pracovní náplní. V pedagogické praxi se můžeme také setkat s osobním asistentem, který sice není pedagogický pracovník, ale je pracovník v sociálních službách. Rovněž se seznámíme s legislativou, spravující tuto profesi a s obsahem činností, které osobní asistent provádí.

V této kapitole si také klademe za cíl, aby z uvedených specifikací povolání asistenta pedagoga a osobního asistenta vyplynuly rozdíly mezi těmito profesemi.

2.1 Rodina

Rodina je důležitá pro každou osobu. Hraje nejvýraznější roli ve formování osobnosti jedince. Je to primární sociální skupina, ve které se dítě učí přebírat svou roli, učí se společenskému chování, buduje vztahy s ostatními členy rodiny. Rodina připravuje přirozeně dítě (i dítě s postižením) na život. Poskytuje dítěti výchovu, bezpečí a jistotu, motivaci a podněty vedoucí k rozvoji. Život s dítětem s postižením není pro rodinu jednoduchý. Omezení se projevují v běžných činnostech všedního dne, nepříjemnosti

způsobuje i okolí rodiny, které nemusí vždy pozitivně přijmout osobu, které se nějakým způsobem vyčleňuje od normy (Vítková, 2004).

Pro dítě se zdravotním postižením je důležitá včasná intervence. Rodina dítěte s postižením má naštěstí právo na podporu a pomoc poradenskou i materiální. Jsou jim poskytnuty služby a programy, vhodné pro jejich dítě, tak aby byl co nejlépe zachován a podporován jejich vývoj. Prvotní službou bývá Raná péče (Jankovský, 2006, srov. Vítková, 2004).

Intervence směřována k rodičům by měla mít za hlavní úkol vyrovnání se s náročnou situací, která s narozením dítěte s postižením vzniká. Rodiče a rodina by měla dítě přijmout takové jaké je, a dát si za úkol jej plnohodnotně rozvíjet v takové míře, aby to bylo dítěti prospěšné. Důležitý je pozitivní pohled. Rodiče by se měli zařadit mezi členy multidisciplinárního týmu, jenž pečuje o jejich potomka a navíc se aktivně angažovat v jeho péči. Míra a kvalita této spolupráce podporuje připravenost dítěte s postižením na co nejlepší socializaci. Dále je účelné vytvářet v rodině realistické postoje a nároky na dítě s postižením. Dítě by mělo být vychováváno tak, aby bylo co nejvíce samostatné a nezávislé a teprve pokud si dítě není schopno poradit samo, poté může vyhledat pomoc. (Jankovský, 2004, srov. Opatřilová, 2006, srov. Novosad, 2006).

Rodina dítěte s postižením se musí vyrovnat s touto těžkou situací, musí překonat pocity beznaděje, zoufalství a zklamání. Důležité je překonat pohnutky vedoucí k sociální izolaci, které není dobrá ani pro rodinu, ani pro dítě s postižením. Interpersonální vztahy by měly být nadále zachovávány a dále rozvíjeny. Rodiče by se neměli před okolím uzavírat a utíkat do izolace. Přírozeným procesem, který pomáhá vyrovnat se tomuto nechtěnému stavu, je nástup rodičů do zaměstnání. Aby rodiče mohli pracovat, je nutné využít pomoci při péči o své dítě (Jankovský, 2006, srov. Vítková, 2007). V zákoně o sociálních službách (č. 108/2006 Sb.) jsou vyjmenovány a vysvětleny alternativy, které mohou rodiče využít, aby zkvalitnili péči o své dítě. Zákon definuje podmínky poskytování pomoci a podpory skrze různé sociální služby a příspěvku na péči. Rodiče mohou využít specializované sociální poradenství, kde jim poradí a doporučí vhodné služby sociální péče (př. stacionáře, osobní asistenci) nebo služby sociální prevence (př. raná péče, tlumočnické služby). Příspěvek na péči je finanční podpora, která umožňuje dětem s postižením si výše vyjmenované služby financovat.

2.2 Speciální pedagog

Ranou podporu dítěti s postižením u nás zajišťují dvě elementární oblasti – lékařská a pedagogická. První pedagogické poradenství skýtá dětem s postižením a jejich rodičům raná péče a následně speciálněpedagogická centra (dále jen SPC). SPC bývají tradičně zřízeny při speciálních mateřských školách nebo speciálních základních školách (Vítková, 2004). Poskytují své služby osobě s postižením od 3 let vědu po dobu ukončení studia (vyhláška MŠMT ČR č. 197/2016 Sb.).

Dítě může projít na SPC speciálněpedagogickou diagnostikou na základě žádosti rodiče (zákonného zástupce), popřípadě po doporučení lékařů nebo školy, kterou dítě navštěvuje. Dítě je vyšetřeno psychologem i speciálním pedagogem. Sociální pracovník pak zjišťuje ve spolupráci s rodiči anamnézu dítěte. Po určení diagnózy, sestaví speciální pedagog doporučení pro optimální vzdělávání pro dítě s postižením. Jedinci s postižením, kteří nejsou v péči speciálního pedagoga (v mateřské škole, základní škole, střední škole), dochází za speciálním pedagogem na SPC, který se jim systematicky věnuje.

Speciální pedagog kooperuje s učiteli jejich klientů, je jejich odborným rádcem a konzultantem. Podílí se na tvorbě individuálního vzdělávacího plánu (dále jen IVP) v partnerství se školou (učiteli, ředitelem, asistentem pedagoga) a rodičem (zákonným zástupcem) žáka. V nezbytných případech pomáhá při vyhledávání osobních asistentů a doporučuje a upravuje podmínky pro adekvátní vzdělávání na konkrétní škole tak, aby byly pro daného žáka optimální. Podle potřeby doporučuje zařazení do výuky asistenta pedagoga. Doporučení skýtá odůvodnění potřeby asistenta pedagoga, rozsah jeho pracovních činností, jeho pracovní úvazek adt. (Informace MŠMT č.j. 25 099/2007-24-IPPP).

Osobnost speciálního pedagoga ve škole

V zákoně 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících se v § 18 dočteme o požadavcích kladených na vzdělání speciálního pedagoga: „Speciální pedagog získává odbornou kvalifikaci vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném magisterském studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na speciální pedagogiku.“

Na speciálního pedagoga jsou kladeny velké nároky. Měl by mít optimální předpoklady pro to, aby mohl zvládat práci s osobami s těžkým postižením co nejlépe. Opatřilová (2005) popisuje, jaký by měl ideální speciální pedagog být, aby tyto předpoklady a požadavky splňoval. Měl by:

- být profesionál, mající odborné vědomosti o dané problematice,
- být trpělivý a tolerantní, přistupovat ke každému individuálně,
- být emocionálně stabilní, umět oddělovat práci od soukromých záležitostí,
- respektovat své žáky a ostatní pedagogické pracovníky,
- být motivovaný hledat nová řešení a postupy práce se svými žáky,
- být tvořivý, vytvářet zábavný proces edukace, aby žáky motivoval k rozvíjení se zábavnou formou,
- být empatický, aby dokázal vnímat potřeby žáků a dokázal pochopit motivy jejich jednání,
- být vstřícný a komunikativní v přístupu ke svým žákům, jejich rodinám i svým kolegům.

Speciální pedagog není pouze učitel, ale také často zastává roli poradce.

2.3 Asistent pedagoga

Školství v České republice stále prochází transformačním procesem. Za cíl je kladena demokratická škola, kterou mohou navštěvovat všichni žáci a studenti, bez ohledu na jejich postižení či znevýhodnění. Dává stejné možnosti všem a umožňuje právo na individuální rozvoj, podle jedincových možností. Jako největší pokrok můžeme považovat změnu v podobě inkluzivního vzdělávání, kdy osoby s postižením přestávají být škatulkovány a umístovány do speciálních škol, pokud jim to jejich postižení a stav dovoluje. V novele školského zákona (82/2016 Sb.) se dočteme že: „Dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami se rozumí osoba, která k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění nebo užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje poskytnutí podpůrných opatření. Podpůrnými opatřeními se rozumí nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách odpovídající zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám dítěte, žáka nebo studenta. Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami

mají právo na bezplatné poskytování podpůrných opatření školou a školským zařízením.“ Jedním z podpůrných opatření je také zavedení pozice asistenta pedagoga. Asistent pedagoga je pedagogický pracovník vykonávající přímou pedagogickou činnost. Je tedy zaměstnancem školy (Teplá, Šmejkalová, 2010).

Ve školském zákonu je také uvedeno, že pozici asistenta pedagoga zřizuje ředitel dané školy (na základě souhlasu příslušného krajského úřadu), ve které je dítě s postižením vzděláváno, po doporučení příslušného školského poradenského zařízení. Mezi tato poradenská zařízení patří pedagogicko-psychologická poradna (dále jen PPP) a Speciálněpedagogické centrum (SPC). Ředitel také asistentům vymezuje pracovní náplň, podle které jsou zařazeni do příslušné platové třídy (Informace MŠMT č. j. 25 099/2007-24-IPPP).

Školské poradenské zařízení vydává doporučení a zprávu z vyšetření, na jejímž základě vznikají podklady pro poskytnutí podpůrných opatření. Zpráva i doporučení se předává zákonnému zástupci dítěte. Doporučení je poskytnuto také příslušné škole, kterou dítě navštěvuje. V doporučení je stanovena doba, po kterou budou podpůrná opatření poskytována. Tato doba nepřesahuje dva roky.

Vyhláška MŠMT ČR č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných (dále jen vyhláška č. 27/2016 Sb.) v § 17 uvádí, že maximální počet pedagogických pracovníků vykonávajících pedagogickou činnost, ve třídě oddělení nebo skupině, jsou 4 osoby. To v praxi znamená, že v jedné třídě mohou být až 4 asistenti pedagoga.

Výše pracovního úvazku je stanovena na základě doporučení školského poradenského pracoviště. Asistent pedagoga je podpůrným opatřením u 3., 4. a 5. stupně. V rámci třetího stupně může být jeho úvazek stanoven v rozsahu od 0,25 až do 0,75. V rámci 4. a 5. stupně může být výše úvazku až 1,0. Platové zařazení asistenta pedagoga se podle požadavků a náročnosti vykonávané práce řadí od 4. až do 9. platové třídy (Teplá, 2018, srov. Knedlíková, 2016).

Během své praxe se asistent setkává s dětmi, žáky, studenty s různým postižením, je však podstatné, aby byl seznámen s konkrétní diagnózou a s ní spojenými symptomy a projevy. Z těchto znalostí totiž bude ve své pedagogické činnosti vycházet. K tomu se také váže nutnost splňovat určit kvalifikační i osobnostní předpoklady a dispozice.

Asistent má poskytovat podporu učitelům, který vzdělává žáka, studenta s postižením. Pracuje pod jeho vedením. Asistent se na základě pokynů učitele může věnovat většímu počtu žáků ve třídě. Pokud asistent s učitelem dobrým způsobem kooperuje, zkvalitňuje se tím výuka a tím i možnost zvyšovat potenciál a výkon osob s postižením (Kendíková, 2016).

Jak již bylo uvedeno, asistent pedagoga je pedagogický pracovník, který provádí přímou výchovnou a vzdělávací činnost nebo speciálněpedagogickou činnost. Obsah pracovní náplně asistenta může obsahovat také nepřímou pedagogickou činnost. Aby člověk mohl získat funkci asistenta pedagoga, musí mít minimálně střední vzdělání zakončené maturitou v oboru s pedagogickým zaměřením nebo musí mít střední vzdělání ukončené maturitní zkouškou získané ukončením jiného vzdělávacího programu středního vzdělávání v programu celoživotního vzdělávání realizované vysokou školou se zaměřením na pedagogiku, studiem pedagogiky, nebo studiem pro asistenty pedagoga (Morávková, Vejrochová a kol., 2015).

Práce asistenta pedagoga je různorodá, odvíjí se od konkrétního žáka/studenta. Mezi zásadní činnosti asistenta pedagoga patří:

- individuální podpora žákům/studentům při adaptaci na školní prostředí,
- individuální podpora žákům/studentům při studiu, pochopení probíraného učiva,
- pomoc ostatním kolegům (pedagogickým pracovníkům) během výchovné a vzdělávací činnosti,
- podpora kvalitní komunikace mezi učiteli se žáky/studenty a podpora komunikace žáků/studentů mezi sebou,
- podpora spolupráce s rodiči a zákonnými zástupci žáků/studentů (Teplá, 2018, srov. Kendíková, 2016).

Dále se náplň práce asistenta pedagoga odvíjí od zařazení do určité platové třídy podle nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací se veřejných službách a správě je povolání č. 2.16.05. asistent pedagoga rozděleno do šesti platových tříd od 4. až po 9. Nás s přihlédnutím na praktickou část, zajímá náplň 7. platové třídy, z důvodu, že všichni zúčastnění asistenti jsou zařazení do této platové třídy. Zde provádí běžnou pedagogickou činnost pod vedením pedagoga. Podporují žáky/studenty v pochopení probírané látky a dopomáhají jim osvojit si znalosti a postupy v znalostech i praktických

dovednostech. Pro asistenty pedagoga působící na středních školách existuje doporučení k jejich činnosti.

2.4 Osobní asistent

Osobní asistence je terénní sociální služba, která je určena pro žáka/studenta, který vyžaduje jeho pomoc. Spadá pod legislativní rámec Ministerstva práce a sociálních věcí. Je poskytována skrze organizace, které jsou registrované v systému poskytovatelů sociálních služeb. Dále může být osobním asistentem zákonný zástupce, rodinný příslušník či osoba známá. Jedná se o placenou službu, kterou rodiče osoby s postižením platí z příspěvku na péči. Osobní asistent tedy není pedagogický pracovník, tudíž není zaměstnancem školy, může však na její půdě působit díky § 9 vyhlášky č. 20/2016 Sb., která pojednává o působení dalších osob poskytujících podporu. Podle tohoto paragrafu může ve škole působit osobní asistent, který žákovi poskytuje podporu v činnostech, které jsou dále specifikovány. Osobní asistent může ve škole působit na základě vyjádření školského poradenského zařízení. Pokud ve škole bude opravdu osobní asistent působit, je vhodné, aby ředitel dané školy uzavřel a osobním asistentem smlouvu, která bude specifikovat vzájemné podmínky působení ve škole (Teplá, 2018).

Legislativně je osobní asistence ukotvena v zákoně o sociálních službách č. 108/2006 Sb., v § 39. Služba osobní asistence obsahuje především tyto základní činnosti:

- „pomoc při zvládnání běžných úkonů péče o vlastní osobu,
- pomoc při osobní hygieně,
- pomoc při zajištění stravy,
- pomoc při zajištění chodu domácnosti,
- **výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,**
  - pomoc a podpora rodičům v péči o dítě,
  - pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou,
  - pomoc s nácvikem a upevňováním motorických, psychických a sociálních schopností a dovedností,
- zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.“

Podle konkrétních požadavků a potřeb žáka/studenta je sepsán individuální plán osobní asistence, který je přílohou pracovní smlouvy. Plán by měl vést k maximální míře rozvoje dovedností a s tím spjatou samostatností. Je vhodné plán prodiskutovat s odborníky, kteří pomohou k naplnění reálných cílů. Ve smlouvě by měla být specifikována náplň práce, a kde všude bude služba poskytována. Před uzavřením smlouvy by se měli všechny tři zúčastnění strany – tedy rodič, žák/student a osobní asistent setkat. Dojte tak k probourání ledů, vzájemnému seznámení a vysvětlení případných nedorozumění (Hrdá, 2006, srov. Teplá, 2018).

Do náplně práce osobního asistenta spojené se školou zejména patří dozor a doprava žáka/studenta do školy, dopomoc při přesunech uvnitř budovy školy, dopomoc při polohování a vertikalizaci, dopomoc při aplikaci ortopedických pomůcek, dopomoc při podávání jídla a pití, dopomoc při intimní hygieně, dopomoc při oblékání a svlékání, převlékání, apod. (Teplá, 2018).

Hrdá (2006) poukazuje na to, že hlavní cíl osobní asistence je optimální pomoc osobám s postižením, která zajistí jejich základní životní potřeby a na jejich základě se budou moci lépe zařadit do společnosti.

V dnešní běžné praxi se stává, že funkci osobního asistenta a asistenta pedagoga zastává jedna osoba. Dochází k tomu po vzájemné dohodě zákonných zástupců, školy a asistenta pedagoga. Cílem je zajištění pro žáka/studenta optimální podpory a opatření. Děje se to v případech, kdy žák získá asistenta pedagoga, ale jeho úvazek je zkrácený. V tomto případě, může zbylou část úvazku doplnit další pracovní smlouvou na činnost osobního asistenta. Tento čin však musí být založen na dobrovolnosti rodičů, nesmí být do ničeho nuceni. Služby osobní asistence si musí financovat sami, ale v Ústavě ČR je deklarováno bezplatné vzdělávání, záleží tedy na rodičích jak se rozhodnou. Jedna fyzická osoba tedy může vykonávat pozici osobního asistenta i asistenta pedagoga, musí mít ovšem dvě pracovní smlouvy od dvou různých zaměstnavatelů (Teplá, 2018, srov. Kendíková, 2016).

Druhá kapitola měla za úkol seznámení s nejdůležitějšími osobami v životě osoby s postižením. Mezi které řadíme rodinu, se kterou je osoba s postižením spjata po celý život a nejvíce jej ovlivňuje a formuje již od útlého věku. Má tudíž pro každého z nás největší cenu.

Dále jsme se dozvěděli o speciálním pedagogovi jako diagnostikovi a poradci, a také a speciálním pedagogovi jako učiteli. Rovněž jsme se seznámili s profesemi – asistent pedagoga a osobní asistent. Z výčtu informací jsme se dozvěděli o legislativě spravující tyto povolání, o jejich pracovní náplni a tím i o rozdílech těchto povolání.

3 Vzdělávání a profesní příprava žáků s kombinovaným postižením

Poslední kapitola teoretické části je věnována vzdělání a profesní přípravě žáků s kombinovaným postižením. Nejprve se seznámíme s platnou legislativou a závaznými dokumenty, které jsou spojeny s touto problematikou. Zaměříme se na školský zákon, který definuje podpůrná opatření, které žákům, studentům s postižením pomáhají zvládat jejich handicap. Dále se seznámíme s fungováním speciálněpedagogických center, která mají na starosti diagnostiku a doporučení k vzdělávání žáků, studentů se speciálně vzdělávacími potřebami.

První podkapitola je věnována základnímu vzdělání žáků s postižením. Díky povinné školní docházce musí základní školu absolvovat všichni žáci bez rozdílu. Dozvíme se, jaké možnosti pro splnění povinné školní docházky mají žáci s postižením.

Druhá podkapitola je věnována profesní přípravě. Protože žákům s kombinovaným postižením je určena praktická škola, budeme se věnovat legislativě a podmínkám, které jsou nutné pro absolvování této školy. Dále se zaměříme na rámcový vzdělávací program praktické školy jednoleté i praktické školy dvouleté. Toto považujeme za důležité pro představu, jak by měla správná praktická škola fungovat. Za významné považujeme také očekávané výstupy absolventů, které jim mají pomoci v jejich osobním i profesním životě.

V poslední podkapitole si nastíníme možnosti uplatnění osob s kombinovaným postižením na trhu práce. Hlavním cílem kapitoly je získání vhledu do chodu a fungování praktické školy.

3.1 Legislativa spjata s profesní přípravou žáků s kombinovaným postižením

Právo všech dětí/žáků/studentů na vzdělávání zaštiťuje Listina práv a svobod, která je článkem 33 součástí Ústavy České republiky. Základem je zrušení rozlišování dětí/žáků/studentů na osoby s postižením a bez postižení, tzv. intaktní (Bartoňová, Vítková, 2007).

Dokument, jenž v současnosti zastřešuje vzdělávání v České republice, se nazývá Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020 (dále jen „Strategie 2020“). Dokument byl schválen v roce 2014. Strategie 2020 jsou obecným strategickým základem, od něhož jsou odvíjeny a jsou mu podřízeny všechny dílčí koncepce, podněty a konkrétní postupy. Význam vzdělávání vystihuje skrze hlavní cíle, Smysl vzdělávání vyjadřuje prostřednictvím čtyř hlavních cílů. Prvním cílem je: „Osobností rozvoj přispívající ke zvyšování kvality lidského života.“ (Strategie 2020, str. 8).

Nejdůležitější z implementačních dokumentů výše zmíněné Strategie 2020 je Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015-2020 (dále jen „Dlouhodobý záměr ČR“). Dlouhodobý záměr ČR detailněji popisuje stejné možnosti na vzdělávání, týkající se také žáků/studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a využití poradenských služeb. Zmiňuje se také o tom, že v důsledku změny školského zákona vzniká nutnost změny přístupu k osobám se zdravotním postižením. Budou aplikována účinná podpůrná opatření, která odbourají problémy a nedostatky spojené s daným typem postižení. (Dlouhodobý záměr ČR, str. 51).

O podmínkách vzdělávání žáků/studentů se speciálními vzdělávacími potřebami informuje školský zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (dále jen „Školský zákon“). Novela tohoto zákona č. 82/2015 Sb. byla vyhlášena v roce 2015. V novele se v § 16 s názvem Podpora vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami popisuje, že osobě se speciálními vzdělávacími potřebami budou poskytnuta podpůrná opatření, aby došlo k uskutečnění vzdělávání na rovnoprávném základě. Podpůrná opatření jsou poskytována bezplatně. Podpůrná opatření poskytuje škola a školská zařízení. V kontextu změny § 16 školského zákona muselo dojít k nahrazení vyhlášky MŠMT č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a vzdělávání dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných novou vyhláškou č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, která blíže konkretizuje podpůrná opatření.

Podpůrná opatření spočívají v:

- a) *poradenské pomoci školy a školského zařízení,*
- b) *úpravě organizace, obsahu, hodnocení, forem a metod vzdělávání a školských služeb, včetně zabezpečení výuky předmětů speciálně pedagogické péče a včetně prodloužení délky středního vzdělávání až o dva roky,*
- c) *úpravě podmínek přijímání ke vzdělávání a ukončování vzdělávání,*
- d) *použití kompenzačních pomůcek, speciálních učebnic a speciálních učebních pomůcek, využívání komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob, Braillova písma a podpůrných nebo náhradních komunikačních systémů,*
- e) *úpravě očekávaných výstupů vzdělávání v mezích stanovených rámcovými vzdělávacími programy,*
- f) *vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu,*
- g) *využití asistenta pedagoga,*
- h) *využití dalšího pedagogického pracovníka, tlumočnicka českého znakového jazyka, přepisovatele pro neslyšící nebo možnosti působení osob poskytujících žákovi po dobu jeho pobytu ve škole podporu podle zvláštních právních předpisů,*
- i) *poskytování vzdělávání v prostorách stavebně nebo technicky upravených.*

V aktuálním znění Školského zákona č. 82/2015 Sb. se k výše uvedeným podpůrným opatřením aplikuje rozdělení do pěti stupňů. Toto rozdělení je založeno na organizační, pedagogické a finanční náročnosti. Samotná škola, kterou navštěvuje žák/student se speciálními vzdělávacími potřebami, může i bez doporučení školského poradenského zařízení (PPP a SPC) uplatňovat pouze podpůrná opatření prvního stupně. Zbylé stupně podpůrného opatření (druhého až pátého) může škola uplatnit pouze po doporučení školského poradenského zařízení. Vzhledem k závažnosti postižení žáků v praktické části nás zajímá doporučení SPC pro žáky s mentálním a tělesným postižením. Předpokladem k poskytování podpůrných opatření je nutný informovaný souhlas plnoletého žáka/studenta, kterému nebyla omezena svéprávnost nebo informovaný souhlas jeho zákonného zástupce.

Fungování speciálněpedagogických center se věnuje vyhláška č. 197/2016 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. Jak již bylo dříve zmíněno, SPC má povinnost po zpracování vyšetření osoby s postižením, vydat zprávu a doporučení z vyšetření, na základě kterých se stanovuje výše podpůrných opatření na základě zhodnocené míry speciálně vzdělávacích potřeb konkrétní osoby.

Zprávu z vyšetření smí SPC poskytnout pouze zákonnému zástupci vyšetřované osoby nebo samotné posuzované osobě, z důvodu možnosti obsahu citlivých anamnestických údajů. Nesmí jej poskytnout nikomu jinému, ani škole. Záleží pouze na posuzované osobě či zákonných zástupcích, zda tento dokument škole dobrovolně poskytne. Zatímco doporučení, ve kterém jsou obsaženy závěry z vyšetření a doporučení pro konkrétní podpůrná opatření, spolu s možnostmi jejich slučování a postupem jejich využití. SPC poskytuje doporučení žákovi/studentovi nebo jeho zákonnému zástupci a také škole, ve které se žák/student vzdělává. Škola se při aplikaci podpůrných opatření musí pokaždé řídit nejnovějším doporučením (Valenta, 2015).

3.2 Možnosti základního vzdělávání žáků s kombinovaným postižením

V našem státě musí všichni žáci, bez ohledu na jejich postižení, splnit povinnou školní docházku, kterou mohou nejpozději započít ve školním roce, kdy dosáhnou osmi let věku. Žákům se středně těžkým a těžkým mentálním postižením může v mimořádných situacích ředitel školy umožnit pokračovat v základním vzdělávání do dvacátého šestého roku věku žáka (Bendová, 2011).

Školský zákon v 5. odst. § 36 říká, že každý žák s jakýmkoli typem postižení může splnit povinnou školní docházku v základní škole na místě svého trvalého bydliště, v tzv. spádové škole. Záleží pouze na zákonném zástupci žáka, zda se rozhodne pro školu spádovou nebo si vybere jinou školu, která bude pro žáka vhodnější. Tento paragraf zajišťuje, že všichni žáci s jedné spádové oblasti budou navštěvovat stejnou školu, a bude jim zajištěno přiměřené vzdělání s ohledem na jejich možnosti a schopnosti. To v praxi znamená, že se školy musí změnit tak, aby s nich bylo možné praktikovat inkluzivní vzdělávání (Hájková, Strnadová, 2010).

Inkluzivní vzdělávání není však vhodné pro všechny žáky s postižením, záleží na typu a závažnosti jejich postižení. Například žáci s mentálním postižením mají velmi specifické potřeby, a proto jejich zákonní zástupci raději mnohdy volí vzdělávání ve třídě či škole samostatně zřízené pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami podle § 16 odst. 9 Školského zákona. Tyto školy nebo speciální třídy jsou určeny pro žáky s mentálním, tělesným, zrakovým nebo sluchovým postižením, závažnými vadami řeči, závažnými vývojovými poruchami učení, závažnými vývojovými poruchami chování, souběžným postižením více vadami nebo autismem, kterým to bylo doporučeno příslušným školským poradenským zařízením. „Podmínkou pro zařazení je písemná žádost zletilého žáka nebo zákonného zástupce dítěte nebo žáka, doporučení školského poradenského zařízení a soulad tohoto postupu se zájmem dítěte, žáka nebo studenta.“ Tato speciální vzdělávací pracoviště bývají zakládána podle druhu postižení výše jmenovaných. V ojedinělých případech se zde mohou vzdělávat i žáci s jiným znevýhodněním než je výše uvedeno (Vyhláška 27/2016).

Mimo výše uvedené možnosti vzdělávání žáků s postižením lze také praktikovat individuální vzdělávání žáka. Spočívá v plnění školní docházky bez povinnosti pravidelné účasti ve školní výuce. Tuto možnost musí povolit ředitel školy, ve které se žák vzdělává. Dnes je individuální vzdělávání užito na prvním i druhém stupni základní školy (Školský zákon 82/2015, §41).

Jak již bylo výše naznačeno, žáci s těžkým postižením mohou být podle Školského zákona vzdělávání v základních školách speciálních a to na základě žádosti jejich zákonného zástupce a s doporučením příslušného školského poradenského zařízení. Základní škola speciální má povinnost poskytnout zákonnému zástupce informace o odlišnostech ve vzdělávacím programu a v očekávaných výstupech vzdělávání spolu s důsledky na šance následného vzdělání a pracovní uplatnění (Vyhláška 27/2016, § 22).

Školní docházka základní školy speciální má délku deset let a je členěna na dva stupně. První stupeň tvoří první až šestý ročník, druhý stupeň pak sedmý až desátý. V základní škole speciální žáci získávají pouze základy vzdělání, nikoli základní vzdělání jak je tomu na běžné základní škole (Bendová, 2011).

Uskutečnění vzdělávání v základní škole speciální je řízeno Rámcovým vzdělávacím programem pro obor vzdělání základní škola speciální (dále jen „RVP ZŠS“). Tento

rámcový vzdělávací program tvoří dva díly. Ty jsou rozděleny podle stupně mentálního postižení žáků. Oba dva díly RVP ZŠS jsou navzájem permeabilní. Výsledky již žáci během školní docházky dosáhnou, jsou hodnoceny slovně.

Díl I – Vzdělávání žáků se středně těžkým mentálním postižením

Díl II – Vzdělávání žáků s těžkým mentálním postižením a souběžným postižením více vadami

3.3 Profesní příprava

Další vzdělávání by se mělo zaměřovat především na obeznámení se s činností ve všedním prostředí, zvládat požadavky, které z toho vyplývají, získat co nejvyšší stupeň samostatnosti, umět vytvářet a udržovat mezilidské vztahy nebo na efektivním trávení volného času. Cílem není jen příprava na budoucí zaměstnání, ale také na fungování v běžném životě (Černá a kol., 2009).

Osoby postižené mentálním postižením, jenž zakončili povinnou školní docházku v dříve zmíněných variantách zřízené podle § 16 odst. 9 Školského zákona a žáci, kteří nezískali základní ani základy vzdělání a žáci, kteří sice získali základní vzdělání na běžné základní škole, ale jejich vážné zdravotní důvody, které se vyskytují ve spojení s mentálním postižením, jim nedovoluje vzdělávat se na jiném typu školy, mohou navázat na studium v praktické škole, ve které nabudou elementární pracovní dovednosti, návyky a způsoby práce nutné v každodenním i v budoucím profesním životě (RVP PRS I 2009).

Praktická škola jednoletá skýtá příležitost dosáhnout střední vzdělání žákům se středně těžkým a těžkým mentálním postižením, s poruchami autistického spektra a kombinovaným postižením. Praktická škola dvouletá skýtá příležitost dosáhnout střední vzdělání žákům se středně těžkým mentálním postižením, případně s lehkým mentálním postižením ve spojení s jiným zdravotním postižením, které znemožnilo vzdělávat se na jiné střední škole (Bendová, 2011).

Předpoklad pro střední vzdělání žáků v praktické škole jednoleté i dvouleté platí stejné podmínky jako pro adepty na vzdělávání v jakékoli jiné střední škole nebo gymnáziu. Tyto podmínky jsou specifikovány ve školském zákoně takto:

„ § 59 Podmínky přijetí ke vzdělávání ve střední škole

- (1) Ke vzdělávání ve střední škole lze přijmou uchazeče, kteří splnili povinnou školní docházku nebo úspěšně ukončili základní vzdělávání před splněním povinné školní docházky, pokud tento zákon nestanoví jinak, a kteří při přijímacím řízení splnili podmínky pro přijetí prokázáním vhodných schopností, vědomostí, zájmů a zdravotní způsobilosti.
- (2) O přijetí uchazeče ke vzdělávání ve střední škole rozhoduje ředitel této školy.“

Přijímací řízení ke studiu na praktické škole jsou platné dle obecných norem, kterými se řídí všechny typy a druhy středních škol. Ředitel dané školy vyhláší jednotlivá kola přijímacího řízení podle vyhlášky č. 671/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů, kterou se stanovují podrobnosti o organizaci přijímacího řízení ke vzdělávání ve středních školách. Vyplněnou přihlášku ke vzdělávání odevzdává řediteli školy zletilý žák, kterému nebyla omezena svéprávnost, nebo jeho zákonný zástupce.

Žáci na praktické škole jednoleté i dvouleté jsou hodnoceni buď klasickou klasifikací, slovním hodnocením či kombinací obou těchto variant. Zákon ukládá, že zdali žák na závěru školního roku (druhé pololetí) neprospěl a to nejvíce ze dvou předmětů, musí z nich vykonat komisionální opravnou zkoušku. Jestli je žák opět ohodnocen nedostatečnou, znamená to, že neprospěl a musí ročník opakovat.

Studium se na praktické škole jednoleté i dvouleté uzavírá, tak jako jiné obory, ve kterých se dosahuje středního vzdělání, závěrečnou zkouškou. Závěrečná zkouška se skládá z části teoretické a praktické, které se vykonávají z odborných předmětů. Žák může být k závěrečné zkoušce připuštěn pouze tehdy, pokud úspěšně ukončil závěrečný ročník svého studia. Zákon dává řediteli školy pravomoc, aby sám stanovil obsah a formu zkoušek. Dále také stanoví termíny, ve kterých budou závěrečné zkoušky probíhat. Při zkoušce je přítomna zkušební komise, která zhodnotí, zda žák vykonal obě části zkoušky úspěšně. Popis průběhu závěrečné zkoušky najdeme v platném znění vyhlášky č. 47/2005 Sb., o ukončování vzdělávání ve středních školách závěrečnou zkouškou a o ukončování vzdělávání v konzervatoři absolutoriem.

V platném znění vyhlášky č. 13/2005 Sb., o středním vzdělávání a vzdělávání v konzervatoři, tam spadá praktická škola jednoletá i dvouletá se dočteme o praktických věcech týkajících se školy. Například o maximální kapacitě žáků ve třídě,

o pravidlech pro hodnocení žáků a s tím spojený obsah individuálního vzdělávacího plánu pro žáky.

3.3.1 Praktická škola dvouletá a praktická škola jednoletá

Rámcové vzdělávací programy (dále jen „RVP“) pro obory vzdělání praktická škola dvouletá a praktická škola jednoletá jsou kurikulárními dokumenty státní úrovně. Vymezuje povinný konspekt, rozsah a předpoklady vzdělávání, zároveň jsou závazné pro vytvoření školních vzdělávacích programů (dále jen „ŠVP“). Podle příslušných RVP si každá škola vytváří svůj ŠVP. Všechny školy v České republice si podle příslušného RVP vytváří své ŠVP a uskutečňují podle něj vzdělávání.

Rámcové vzdělávací programy upřesňují stupeň klíčových dovedností, kterých by žáci měli během studia nabýt. RVP udává obsah vzdělávání, zmiňuje také průřezová témata, se kterými by se měli žáci seznámit, pomáhá k praktickému uplatnění žáků ať už ve společenském či profesním životě. Umožňuje aplikaci metod ze speciální pedagogiky, různých postupů a forem vzdělávání, podpůrných opatření. To vše podporuje co možná nejlepší možnosti vzdělávání s ohledem na individualitu žáka. RVP také umožňuje upravit obsah vzdělávání, aby byl optimální pro žáky s mentálním a kombinovaným postižením. Vzdělávání je organizováno tak, aby vyhovovalo individuálním požadavkům žáků a ohledem na jejich postižení a speciální potřeby.

Praktická škola dvouletá

Praktická škola dvouletá je určena primárně pro žáky se středně těžkým mentálním postižením a pro osoby s lehkým mentálním postižením ve spojení s jiným typem postižení, které jim zabraňuje studovat na jiném typu střední školy. Vzhledem k variabilitě postižení musí být jejich zdravotní způsobilost posouzena odborným lékařem. Na základě tohoto posudku je stanovena míra nároků na konkrétního žáka, které uznávají individualitu osoby s postižením s ohledem na jeho projevy, zvláštnosti a speciální vzdělávací potřeby. Vzdělání je ukončeno závěrečnou zkouškou. Absolventi dostávají vysvědčení o závěrečné zkoušce. Absolventi mají šanci se uplatnit v jednoduchých pracovních činnostech především ve výrobních podnicích a v oblasti služeb.

Úkolem praktické školy dvouleté je dodat a rozšířit vědomosti získané během povinné školní docházky. Studium je zde zaměřeno převážně prakticky na osvojení si základních pracovních návyků, dovedností a postupů, které budou potřebovat v každodenním životě i v životě profesním. Žákům je poskytnuto elementární odborné studium a získání manuálních dovedností podle zaměření oboru.

Relevantní resumé vzdělávání v RVP pro obor vzdělávání praktická škola dvouletá (RVP PRŠ 2) je rozdělen do osmi oblastí vzdělávání. Tyto oblasti jsou utvořené jedním nebo více vzdělávacími okruhy, ze kterých jsou pak odvezeny konkrétní vyučovací předměty.

První vzdělávací oblast je jazyk a jazyková komunikace se vzdělávacími okruhy český jazyk a literatura a cizí jazyk. V českém jazyce a literatuře by se měl žák naučit aplikovat český jazyk ve slovní i písemné formě, adekvátně používat odborné termíny a naučit se prakticky pracovat s textem. V cizím jazyce by měl ovládat základní slovní zásobu a jednoduché věty, které se týkají každodenního života.

Druhá vzdělávací oblast je matematika a její aplikace se vzdělávacím okruhem matematika, ve kterém by se žák měl naučit základní početní operace s čísly, s měrnými jednotkami, s obvody a obsahy. Dále by měl umět číst v jednoduchých technických výkresech.

Třetí vzdělávací oblastí je informační a komunikační technologie se stejnojmenným vzdělávacím okruhem. Zde by se žák měl naučit pracovat s počítačem, s textovými editory a tabulkovými procesory, vyhledávání na internetu, zvládat různé druhy elektronické komunikace.

Čtvrtá vzdělávací oblast je člověk a společnost se vzdělávacím okruhem základy společenských věd. Žák si zde osvojí pravidla společenského chování, naučí se orientovat v školském i sociálním systému. Seznámí se s uplatněním na trhu práce a volnočasovými aktivitami. Doví se o dějinách světa, vývoji českého práva a s tím spojenými povinnostmi a právy občana.

Pátá vzdělávací oblast je člověk a příroda se vzdělávacím okruhem základy přírodních věd. Žák získá vědomosti o vzniku života, o říši rostlin a zvířat i o neživé přírodě. Dále bude seznámen se základy ekologie, tříděním odpadu a ochraně přírody. Získá základy fyziky, chemie a zeměpisu.

Šestá vzdělávací oblast je umění a kultura se vzdělávacími okruhy hudební výchova, výtvarná výchova a dramatická výchova. V hudební výchově se praktikují různá dechová cvičení, následný zpěv, rytmické sestavy a žáci jsou seznámeni s různými druhy hudebních nástrojů. Ve výtvarné výchově se budou soustřeďovat na výtvarnou činnost, která zahrnuje přípravu, samotné provedení díla a interpretaci díla. Žáci také navštěvují galerie a muzea. V dramatické výchově se budou žáci zabývat hlasovým projevem a správným držením těla, dramatickou hrou a pravidly pro hru.

Sedmá vzdělávací oblast je člověk a zdraví se vzdělávacími okruhy výchova ke zdraví a tělesná výchova. Výchova ke zdraví žáky seznámí s hygienickými návyky, správnými i nesprávnými životními styly, s nemocemi jejich průběhem a léčbou a jak reagovat při havarijních situacích a situacích, které ohrožují zdraví. Dále se dovedí o vztazích mezi lidmi. Pohyb je odmyslitelně spjat s tělesnou výchovou, ve které budou pohybově zdokonalovat, naučí se rozumět povelům nebo se doví, jak správně držet tělo.

Osmou a stěžejní vzdělávací oblast tvoří odborné činnosti se vzdělávacími okruhy rodinná výchova, výživa a příprava pokrmů a odborné obory podle zaměření školy. Další odborné obory si škola volí podle svých možností a bere také ohled na schopnosti a předpoklady jednotlivých žáků.

Vzdělávací okruh Rodinná výchova připraví žáky na rodičovství a rodinný život. Žáci nabudou vědomosti a dovednosti o fungování rodiny, o partnerských vztazích, o výchově a péči o dítě, o činnostech nutných ke správnému chodu domácnosti, naučí se řešit finance spojené s bydlením.

Ve vzdělávacím okruhu Výživa a příprava pokrmů se žáci dovedí informace a získají pracovní dovednosti v oblasti stravování. Za cíl je kladeno získání informací o bezpečnosti a hygieně při práci, postupů při přípravě pokrmů, o adekvátním skladování a následném zpracování potravin. Seznámí se i se zásadami stolování.

Očekávané výstupy absolventa praktické školy dvouleté

Mezi očekávané výstupy patří odborné a klíčové kompetence, které absolvent uplatní ve svém osobním i profesním životě. Rozsah těchto kompetencí se odvíjí od závažnosti postižení žáka. Žák by měl:

- naučené učivo svého vzdělávacího programu dále užívat a praktikovat v životě,
- umět aplikovat naučené metody a způsoby učení,

- co v největší míře rozvinout své komunikativní dovednosti, užívat slovní i písemný projev, umět naslouchat a adekvátně reagovat,
- s klidem řešit problémy a umět přijímat důsledky svého jednání,
- umět jednat podle pravidel společenského chování,
- umět jednat zodpovědně vzhledem ke své osobě i osobám cizím,
- být schopen žít zdravým životním stylem a chránit zdraví své i ostatních,
- umět se řídit právy a povinnostmi občana, řídit se společenskými normami,
- mít osvojené základní pracovní dovednosti, návyky a postupy, které bude ve svém životě potřebovat,
- chápat smysl práce a plnit své pracovní povinnosti,
- umět pracovat podle bezpečnostních zásad (Pipeková, 2006).

Praktická škola jednoletá

Praktická škola jednoletá je určena především pro osoby s těžkým a s hlubokým stupněm mentálního postižení, s kombinovaným postižením a s poruchami autistického spektra. Z důvodu různorodosti a závažnosti postižení musí být zdravotní způsobilost žáků posouzena odborným lékařem. Podle doporučení budou žákovi určeny požadavky, které budou respektovat jeho osobní zvláštnosti, projevy a speciální vzdělávací potřeby s ohledem na jeho postižení.

Cílem praktické školy jednoleté je připravit žáky na budoucí profesi, pro vykonávání jednoduchých činností a pomocných prací ve výrobních oborech, případně na chráněných pracovištích. Vzdělávání je zakončeno závěrečnou zkouškou, ze které absolventi obdrží vysvědčení o závěrečné zkoušce.

Relevantní resumé vzdělávání v RVP pro obor vzdělávání praktická škola jednoletá (RVP PRŠ 1) je rozdělen do sedmi oblastí vzdělávání. Tyto oblasti jsou také utvořené jedním nebo více vzdělávacími okruhy, ze kterých jsou pak dále odvezeny konkrétní vyučovací předměty.

První vzdělávací oblast je jazyková komunikace se stejnojmenným vzdělávacím okruhem. Cílem vzdělání v této oblasti je, aby se žák zdokonaloval v mluveném i psaném projevu, aby ovládal základy gramatiky, aby si uměl přečíst a aby se orientoval v kratším textu a s ním následně pracoval. Dále by měl být schopen

porozumět přiměřeně složitému ústnímu sdělení a s ním také dále pracovat a reagovat na něj, uplatnit základy komunikace.

Druhá vzdělávací oblast je matematika rovněž se stejnojmenným vzdělávacím okruhem. Zde se žák naučí pracovat se základními matematickými operacemi, s měrnými jednotkami, orientovat se v čase, pracovat s kalkulátorem a manipulovat s penězi. V geometrii se bude snažit zdokonalit své rýsovací dovednosti, naučí se poznávat geometrické tvary a tělesa.

Třetí vzdělávací oblastí je informační a komunikační technologie se stejnojmenným vzdělávacím okruhem. V této oblasti se žák seznámí s prací na počítači, což zahrnuje psaní zpráv, využití elektronické komunikace, vyhledávání informací pomocí internetu. Dále se také naučí ovládat digitální fotoaparát a mobilní telefon.

Čtvrtá vzdělávací oblast je člověk a společnost se vzdělávacím okruhem společenskovední základy, který se dělí do čtyř tematických celků. V prvním s názvem místo, kde žijeme, je cílem dosáhnout, aby se žák orientoval v okolí svého bydliště a nečastějších míst, která navštěvuje, dále by měl rozlišit státní symboly a být seznámen s důležitými historickými milníky naší země. V druhém tematickém celku lidé kolem nás se žák naučí rozlišovat rodinné, partnerské a kamarádské vztahy a bude ovládat obecné pravidla společenského chování. Třetí celek, lidé a čas, má za cíl využít a orientovat se na časové ose a základních časových údajích. V posledním celku rozmanitost přírody se žák seznámí s živou i neživou přírodou.

Pátá vzdělávací oblast je umění a kultura se vzdělávacími okruhy výtvarná výchova, hudebně pohybová výchova a dramatická výchova. Ve výtvarné výchově se žák naučí rozeznávat barvy, připravit se na výtvarnou činnost, při které využije všech svých smyslů. V hudební výchově se bude hlasově projevat, bude poslouchat a rozlišovat různé hudební styly a rytmy, podle kterých se naučí rytmickým pohybům a základům tance. Dramatická výchova žáka obohatí při zdokonalení mluveného projevu. Osvojí si pravidla her a zapojí se do nich.

Šestá vzdělávací oblast je člověk a zdraví se vzdělávacími okruhy výchova ke zdraví a tělesná výchova (zdravotní tělesná výchova). V prvním jmenovaném vzdělávacím okruhu se žák bude učit o zdraví a způsobech, jak si jej udržovat a chránit, jak to chodí u lékaře, jak si ošetřit různá poranění, o vztazích mezi lidmi, o adekvátní komunikaci

a společenském chování a o zdravém způsobu života, spojeném se správnými stravovacími návyky a celkovou péčí o svou osobu a psychiku. V tělesné výchově a zdravotní tělesné výchově se žák bude zaměřovat na techniku, správnost a vhodnost pohybových aktivit s ohledem na jeho postižení.

Sedmou vzdělávací oblast tvoří odborné činnosti se vzdělávacími okruhy rodinná výchova, a práce v domácnosti. Rodinná výchova má za cíl žáky připravit je na jejich budoucí život. Seznámí se s fungováním rodiny, co vše obnáší rodičovství, jak se správně postarat o chod domácnosti. V pracích v domácnosti si žáci vyzkouší provoz a údržbu domácnosti, a s ní spojeny pracovní postupy. Osvojí si základy práce s náradím, přístroji a pomůckami. Dále se zaměří na práci v kuchyni a s ní spojenou přípravu pokrmů, za kterou se také skrývá práce s kuchyňským nádobím a spotřebiči a bezpečnost práce.

Očekávané výstupy absolventa praktické školy jednoleté

Mezi očekávané výstupy patří odborné a klíčové kompetence, které absolvent uplatní ve svém osobním i profesním životě. Rozsah těchto kompetencí se odvíjí od závažnosti postižení žáka. Žák by měl:

- naučené učivo svého vzdělávacího programu dále užívat a praktikovat v životě,
- umět aplikovat naučené metody a způsoby učení,
- umět požádat o radu,
- co v největší míře rozvinout své komunikativní dovednosti, užívat slovní i písemný projev, umět naslouchat a adekvátně reagovat,
- s klidem řešit problémy a umět přijímat důsledky svého jednání,
- umět jednat podle pravidel společenského chování,
- umět jednat zodpovědně vzhledem ke své osobě i osobám cizím,
- být schopen žít zdravým životním stylem a chránit zdraví své i zdraví ostatních,
- umět řídit se právy a povinnosti občana, řídit se společenskými normami,
- mít osvojené základní pracovní dovednosti, návyky a postupy, které bude ve svém životě potřebovat,
- chápat smysl práce a plnit své pracovní povinnosti,
- umět pracovat podle bezpečnostních zásad,
- být seznámen s následky spojenými s pravidly ochrany osob před důsledky mimořádných událostí (Pipeková, 2006).

3.3.2 Pracovní uplatnění osob s kombinovaným postižením

Nejdůležitější právní dokument, věnovaný zaměstnávání osob s postižením Česká republika ratifikovala v roce 2009 a je to Úmluva o právech osob se zdravotním postižením. Zde se dočteme, že státy, které tuto úmluvu podepsali, akceptují právo na práci osob se zdravotním postižením, které je založeno na rovnoprávném základě s intaktní populací „Patří sem zejména právo na možnost žít se prací svobodně zvolenou nebo přijatou na trhu práce a v pracovním prostředí, které je otevřené, inkluzivní a přístupné osobám se zdravotním postižením.“ Státy, které tuto úmluvu přijaly, zajišťují a podporují naplnění tohoto práva.

Pro osobu s kombinovaným postižením má práce velkou hodnotu. Umožňuje mu ekonomickou nezávislost a vyšší životní kvalitu, dále umožňuje člověku s postižením se seberealizovat. Rozvíjí své pracovní kompetence, účastní se sociálních interakcí a navyšuje svou individuální pohodu (Černá a kol., 2009).

V dnešní době je poskytována podpora zaměstnanosti lidem se zdravotním postižením na pracovním trhu ve formě pracovní rehabilitace, přípravě k práci a prostřednictvím specializovaných rekvalifikačních kurzů a poskytnutím chráněného pracovního místa. Pracovní rehabilitace spočívá v dosažení a následném udržení adekvátního pracovního místa, které zaštiťují krajské pobočky Úřadu práce ČR na základě žádosti. Úřad práce ve spolupráci s člověkem se zdravotním postižením vytváří individuální plán pracovní rehabilitace.

Příprava k práci spočívá v nápomoci při zapracování člověka s postižením na adekvátní pracovní místo. Tento proces může být vykonáván s pomocí asistenta, jeho délka je však nejdéle 24 měsíců. Je nutný podpis písemné dohody s příslušným Úřadem práce ČR.

Chráněné pracovní místo je speciálně zřízené pro osobu se zdravotním postižením. A musí být realizováno po dobu tří let. Je zřízeno skrze písemnou dohodu mezi zaměstnavatelem a příslušným Úřadem práce ČR, který zaměstnavateli na chod tohoto místa poskytuje finanční příspěvek

Navíc v České republice platí pro zaměstnavatele, který má v pracovním poměru více než 25 zaměstnanců povinnost zaměstnat osoby se zdravotním postižením. Ty musí

činit 4% ze souhrnného počtu pracovníků. Alternativou způsobu tohoto plnění může být odběr výrobků a služeb, které produkují lidé s postižením, nebo odvod. Zmíněné možnosti je možné kombinovat (www.mpsv.cz, odkaz *zdravotní postižení* [online]).

Třetí kapitola skýtala pohled na vzdělání a profesní přípravu žáků s kombinovaným postižením. Byli jsme seznámená s legislativou a dokumenty týkajícími se této problematiky. Hluběji jsme se zaměřili na školský zákon, ve kterém jsou definovaná podpůrná opatření, která umožňují kvalitní vzdělávání osobám se speciálními vzdělávacími potřebami.

Pozornost byla také věnována speciálněpedagogickému centru, které zodpovídá za diagnostiku a poradenství žáků, studentů s daným typem postižení. Dále jsme se zabývali vzděláním počínaje způsoby plnění povinné školní docházky až po profesní přípravu na praktické škole. Podrobněji jsme se věnovali rámcovým vzdělávacím programům praktických škol. Nastínili jsme i možnosti pracovního uplatnění jedinců s kombinovaným postižením.

Touto kapitolou uzavíráme teoretickou část práce, jejímž cílem bylo seznámení se s pojmem kombinované postižení. Představit, co takové postižení skýtá a obnáší. Poukázat na důležité osoby v životě jedince, kteří působí na jeho rozvoj a vzdělávání. Přiblížit možnosti vzdělávání jedinců s kombinovaným postižením. Nicméně tato část měla dále za úkol poukázat na rozdíly mezi povoláním asistenta pedagoga a osobního asistenta, se kterými budeme dále pracovat v praktické části výzkumu.

II. Praktická část

Praktická část tvoří druhou sekci diplomové práce. Zabývá se rozdíly mezi prací osobního asistenta a asistenta pedagoga na praktické škole. K získání potřebných dat bylo využito rozhovorů s asistentkami pedagoga a s osobními asistentkami, bylo aplikováno i pozorování. Dále je konkretizována metodologie výzkumu a interpretace získaných výsledků. V závěru práce je diskuze, kde jsou shrnuty výsledky našeho výzkumu.

4 Metodika výzkumného šetření

4.1 Vymezení výzkumného problému

V současné době, kdy se ve školství hovoří a zaměřuje na inkluzi, zcela zanikly termíny nevzdělavatelnost a nevychovatelnost. Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami mohou být vzděláváni ve zcela běžných základních školách, pokud je to pro ně prospěšné. Žáci, kteří nemohou zvládat požadavky, které jsou na ně v běžných školách kladeny a potřebují vyšší stupeň podpurných opatření, navštěvují školy, které jsou zřízeny podle dle § 16 odst. 9 Školského zákona (Školský zákon 82/2016 Sb.). Po ukončení základní školní docházky je žákům s mentálním postižením a dalšími přidruženými postiženími doporučeno další vzdělávání na praktické škole.

Praktická škola jednoletá je určena pro žáky s těžkým a středně těžkým mentálním postižením, praktická škola dvouletá je pak určena pro žáky se středně těžkým mentálním postižením a lehkým mentálním postižením v kombinaci s dalším závažným postižením. V praxi se však můžeme setkat s případy, kdy praktickou školu jednoletou navštěvují žáci s hlubokým mentálním postižením. A co více, někdy se stává, že žáci s hlubokým, těžkým i středně těžkým mentálním postižením jsou žáky praktické školy dvouleté. Záleží na doporučení daného SPC, které žák navštěvuje, zda mu vydá doporučení tohoto studia. Na základě tohoto doporučení je těmto žákům s těžkým postižením umožněno studium.

Z toho vyplývá otázka, zda je personálně o všechny žáky adekvátně postaráno, a jestli jim je věnována dostatečná pozornost a péče. Proto se ve výzkumu zaměříme na srovnání rolí asistenta pedagoga a osobního asistenta, kteří pomáhají s kvalitou dalšího vzdělávacího procesu na praktických školách. Rozhodli jsme se porovnat role osobního asistenta a asistenta pedagoga u žáků s různým stupněm mentálního postižení. Každé z těchto povolání má svou náplň práce, kterou by se měli zaměstnanci řídit.

4.2 Cíle a otázky výzkumného šetření

Hlavním cílem výzkumného šetření je na základě pozorování a rozhovorů s pracovníky dané školy zjistit jak se v praxi liší role osobního asistenta a asistenta pedagoga.

Dílčí cíle byly stanoveny následovně:

- Zjištění, zda žáku s osobním asistentem při výuce pomáhá asistent pedagoga.
- Zjištění, zda osobní asistent pomáhá i ostatním žákům, při výuce i jiných úkonech.
- Zjištění co je hlavní náplní práce asistenta pedagoga.
- Zjištění, zda asistent pedagoga pomáhá uživateli osobního asistenta při základních sebeobslužných úkonech.
- Zjištění, zda učitel rozlišuje náplň práce asistenta pedagoga a osobního asistenta.

Na základě výše uvedených dílčích cílů byly stanoveny následující výzkumné otázky:

- 1) Je do výuky žáka s osobním asistentem zapojen i asistent pedagoga?
- 2) Je nutné při obsazenosti a kapacitě třídy, aby se osobní asistent zapojil do výuky i u ostatních žáků?
- 3) Jakým způsobem se asistentky pedagoga a osobní asistentky zapojují do pohybové aktivizace žáků?
- 4) Je asistent pedagoga zapojen při podávání stravy i u žáků s osobním asistentem?
- 5) Je asistent pedagoga zapojen při hygieně i u žáků s osobním asistentem?
- 6) Je osobní asistent zapojen při podávání stravy i u ostatních žáků, než u svého uživatele?
- 7) Je osobní asistent zapojen při hygieně i u ostatních žáků, než u svého uživatele?
- 8) Jsou učitelem zadávány úkoly související s výukou pouze asistentům pedagoga?
- 9) Stává se, že učitel žádá osobní asistenty o pomoc ve vztahu k ostatním žákům, i v případě, že se nejedná o uživatele daného osobního asistenta?

4.3 Metodologie výzkumu

Pro práci jsme zvolili kvalitativní výzkum. Kvalitativní výzkum je časově náročný. Miovský (2006) řadí mezi metody kvalitativního pozorování, metodu moderovaného rozhovoru (interview), skupinové interview a ohniskové skupiny, kvalifikovaný odhad a další kvalitativní metody získávání dat jako jsou například analýza dokumentu nebo projektivní metody. „Úkolem kvalitativního výzkumu je odhadnout neznámé skutečnosti o sociálních a sociálně psychických jevech“ (Surynek, Komárková, Kašparová, 2001, s. 26).

My jsme výzkum uskutečnili pomocí těchto metod a technik:

- Rozhovory s asistentkami pedagoga a osobními asistentkami.
- Analýza dokumentů.
- Aktivní pozorování.
- Polostrukturované rozhovory

Výzkumné šetření bylo provedeno v těchto fázích:

1. fáze – rozhovory s asistentkami pedagoga a osobními asistentkami pro získání základních informací o žácích, analýza dokumentů žáků k doplnění informací.
2. fáze – vytvoření profilu žáků, sestavených z pro nás důležitých informací získaných během první fáze výzkumu.
3. fáze – aktivní pozorování, seznámení se s chodem školy, pozorování práce asistentek pedagoga a osobních asistentek, pozorování chování a jednání žáků.
4. fáze – získání potřebných informací pomocí polostrukturovaných rozhovorů s asistentkami pedagoga a osobními asistentkami.
5. fáze – zpracování informací získaných z rozhovorů pomocí kódování.
6. fáze – interpretace získaných dat.

Polostrukturovaný rozhovor, je typ rozhovoru, u kterého si předem musíme stanovit cíl, hlavní témata a s tím spojené otázky. Pořadí otázek a jejich formulace může být pozměněno, můžeme také klást otázky, které mají za úkol něco konkretizovat. Některé předem stanovené otázky mohou být i úplně vynechány, pokud se nám zdají nevhodné, další pro změnu můžeme přidat. Při tomto způsobu vedení rozhovoru je důležité si

předem sestavit manuál otázek, podle kterého budeme rozhovor vést a získané informace kvalitně zaznamenat a poté je vyhodnotit (Berg, 2001).

V závislosti na dodržení etických pravidel, jak uvádí Švaříček a Šedová (2007) máme souhlasy se zveřejněním získaných informací. Samozřejmě se dále snažíme zachovat a udržet anonymitu, proto v rámci celé práce používáme změněná křestní jména. Svou práci jsem dala k dispozici rodičům žáků, osobním asistentkám, asistentkám pedagoga i učiteli.

4.4 Charakteristika místa šetření

Výzkumné šetření bylo provedeno na praktické škole v Moravskoslezském kraji. Praktická škola je tvořena jednou třídou praktické školy dvouleté, a je umístěna v komplexu sociálního institutu, který zahrnuje denní stacionář, odlehčovací službu a domov pro osoby se zdravotním postižením. Škola v tomto zařízení funguje již 5 let. Škola má k dispozici jednu třídu a relaxační místnost. Jídelnu s kuchyní má škola k dispozici od 10:45 do 11:30. Chybí přípravná kuchyňka a místnost pro pracovní činnosti.

Prostor třídy je uzpůsoben pro 6 žáků, z toho 3 žáci mají svou osobní asistentku. Školní pracovní tým je tvořen jedním učitelem a dvěma asistentkami pedagoga. Celkem tedy třídu navštěvuje 12 osob, z toho 6 žáků, 3 osobní asistentky a 3 pedagogičtí pracovníci. Třída je poměrně malá, působí stísněným dojmem.

Škola po domluvě s personálem denního stacionáře může využívat prostor tělocvičny, který je jeho součástí. Celý areál je bezbariérový. K dispozici jsou dvě pánské toalety, dvě dámské toalety a přebalovací místnost. Zaměstnanci školy si po předchozí domluvě mohou zapůjčit ze stacionáře pojízdný zvedák, který je však většinou plně vytížen, proto jej osobní asistentky ani asistentky pedagoga nevyužívají.

Škola je poměrně dobře vybavená učebnicemi i učebními pomůckami. K dispozici jsou dva počítače s dotykovým monitorem s připojením na internet a interaktivní stůl s dotykovou obrazovkou.

4.5 Charakteristika výzkumného vzorku

V rámci výzkumného šetření jsme pracovali s šesti žáky, kteří navštěvují praktickou školu dvouletou. Tři žáci využívají služeb osobní asistence, zbylí tři žáci nikoli. Z důvodu zachování anonymity byla u žáků, asistentek pedagoga i osobních asistentek jména změněna. V závislosti na dodržení etických pravidel, jak uvádí Švaříček a Šedová (2007), autor by vždy měl získat souhlas se zveřejněním informací. Zejména při citlivých metodách, jako je nahrávání rozhovorů. Samozřejmostí je dodržení anonymity, proto v rámci celé práce používáme změněná křestní jména. Svou práci jsem dala k nahlédnutí rodičům žáků.

4.5.1 Žáci

1. Žák

Jméno žáka: Petr

Petr splnil povinnou školní docházku na základní škole speciální, je absolventem praktické školy jednoleté, nyní má rozklad prvního ročníku na praktické škole dvouleté.

Věk žáka: 26 let

Diagnóza: DMO těžká kvadruspastická forma, těžká mentální retardace

Osobní asistentka: Ivana, pracuje u Petra 5 let

Převažující stupeň PO: 5

Podpůrná opatření: IVP – cíle: rozvoj sociálních kontaktů, rozvoj komunikačních schopností, rozvoj sebeobslužných činností, rozvoj motorických dovedností

Asistent pedagoga – sdílený, 40 hodin týdně

Obsah IVP:

Český jazyk a komunikace – rozvoj verbální i neverbální komunikace.

Anglický jazyk – nejjednodušší anglické věty.

Matematika – počítání do 10.

Informatika – základy ovládání PC prostřednictvím dotykového displeje.

Základy společenských věd – základy znalostí dle ŠVP, s omezeným množstvím informací, dopomoc AP.

Základy přírodních věd - základy znalostí dle ŠVP, s omezeným množstvím informací, dopomoc AP.

Hudební a dramatická výchova – hra na jednoduché nástroje zpěv, rytmizace, účast v dramatických hrách s dopomocí AP.

Výtvarná výchova – jednoduchá malba, kresba, rozsah dle ŠVP s dopomocí AP.

Výchova ke zdraví – v rozsahu dle ŠVP s dopomocí AP.

Tělesná výchova – v rozsahu dle ŠVP s dopomocí AP.

Rodinná výchova – v rozsahu dle ŠVP s dopomocí AP.

Příprava pokrmů a výživa – v rozsahu dle ŠVP s dopomocí AP.

Praktické činnosti – jednoduché ruční práce s dopomocí AP.

Pěstování rostlin – jednoduché činnosti s dopomocí AP.

Podpůrná opatření jiného druhu: tolerovat obtíže plynoucí z Petrova postižení, dbát doporučení odborných lékařů (Petr je 1x denně vertikalizován ve vertikalizačním stojanu), pokračovat v pravidelné rehabilitaci.

Řeč: Petr má těžkou vadu řeči, která se projevuje ve všech rovinách řeči. Má omezenou slovní zásobu, řeč je kvůli DMO těžko srozumitelná. U většiny slov vyslovuje pouze koncovky. Mluví stereotypně. Nejčastěji hovoří a chce být ujišťován o pravidelných akcích (jízda autem domů, rehabilitace, keramika). Petrovi rozumí lidé z nejbližšího okolí, kteří na jeho styl komunikace již přivykli.

Motorika: Petr je imobilní, trvale odkázán na dopomoc a péči druhé osoby. Po budově školy se pohybuje a pomocí své osobní asistentky. V jemné motorice převažují trvalé obtíže, dominantní je levá ruka.

Psychický stav: Petr je ve škole poměrně klidný, ale dokáže jej rozhodit změna v jeho pravidelných činnostech. Nevůli projevuje vztekáním a křikem.

Sociální úroveň a kolektiv: Petr rád povídá všem okolo, co jej daný den čeká (cvičení, poslech hudby, svačina, jízda autem). Oslovuje i své spolužáky, aby jim tyto informace sdělil. Spolužákům tyto informace tlumočí osobní asistentka nebo asistentka pedagoga, protože spolužáci Petrovi nerozumí. Snaží se být středem pozornosti a umí si o ni i říct.

Stravování: Svačinu i oběd podává Petrovi jeho osobní asistentka Ivana

Hygiena: Petr je inkontinentní, o hygienu se stará osobní asistentka. Petr si někdy sám řekne, že potřebuje vyměnit plenu.

Poznámka: Petr se rád před ostatními předvádí a rád ukazuje, co dokáže – trhá papír, bubnuje na buben, zpívá písničky.

2. Žák

Jméno žáka: Robin

Robin splnil povinnou školní docházku na běžné základní škole podle RVP ZV upravující vzdělání žáků pro LMP, nyní má rozklad prvního ročníku na praktické škole dvouleté.

Věk žáka: 18 let

Diagnóza: DMO těžká kvadruspastická forma s výraznými dyskinetickými pohyby a spasticitou HKK, dysartrie, lehká mentální retardace (dolní pásmo)

Převažující stupeň PO: 4

Podpůrná opatření: IVP – cíle: rozvoj sociálních kompetencí, rozvoj komunikačních kompetencí, rozvoj sebeobslužných činností, rozvoj jemné motoriky

Asistent pedagoga – NFN, 40 hodin týdně, asistent pedagoga má Robinovi pomáhat převážně těmito činnostmi: pomoc při přesunech v rámci školy, podpora pozornosti, realizace relaxačních chvil, podpora zapojení chlapce do kolektivu třídy, individuální motivace, pomoc při manipulaci s pomůckami, ověřování, zda Robin pochopil zadání práce, pomoc při grafických a výtvarných činnostech, pomoc při všech činnostech spojených s hrubou i jemnou motorikou.

Obsah IVP:

Český jazyk a komunikace – rozvoj kompetencí ke čtení, psaní pomocí PC. Rozvoj komunikačních schopností.

Anglický jazyk – rozvoj jazykové zásoby.

Matematika – opakování a upevňování základních matematických operací s čísly do 100.

Informatika – obsluha PC pomocí klávesnice nebo dotykového displeje.

Základy společenských věd – rozvoj sociálních dovedností a znalostí.

Základy přírodních věd – rozvoj znalostí v předmětu v rozsahu ŠVP.

Hudební a dramatická výchova – rozvoj hry na různé hudební nástroje – buben, kytara, ukulele.

Výtvarná výchova – základy malby s dopomocí AP.

Výchova ke zdraví – rozvoj znalostí a praktických dovedností v sebeobsluze s dopomocí AP.

Tělesná výchova – rozvoj motoriky hrami v telocvičně s dopomocí AP.

Rodinná výchova – rozvoj znalostí a sociálního kontaktu.

Příprava pokrmů a výživa – jednoduchá práce v přípravě pokrmů s dopomocí AP.

Praktické činnosti – jednoduché činnosti dle ŠVP s dopomocí AP.

Pěstování rostlin – jednoduché činnosti v péči o rostliny s dopomocí AP.

Podpůrná opatření jiného druhu: tolerovat obtíže plynoucí z Robinova postižení, dbát doporučení odborných lékařů (Robin je 1x denně vertikalizován ve vertikalizačním stojanu), zohlednit pomalé psychomotorické tempo.

Řeč: Robin má dysartrii. Má pomalejší tempo řeči s typickými zárazy. Slovní zásoba je dobře rozvinutá. Obtíže se nejvíce projevují při artikulaci delších slov.

Motorika: Robin je imobilní, v sebeobslužných činnostech trvale odkázán na pomoc druhé osoby. Po budově školy se pohybuje s pomocí asistentky pedagoga. V jemné i hrubé motorice převažují trvalé obtíže, dominantní je levá ruka.

Psychický stav: Robin je ve škole neklidný, snaží se být středem pozornosti. Pokud pozornost nemá, dožaduje se jí a tím ruší své spolužáky. Radost projevuje hlasitým smíchem. Nesouhlas pak naopak mlčením a nespoluprací.

Sociální úroveň a kolektiv: Robin je rád středem pozornosti. Povídá si ovšem jen s učiteli, asistenty pedagoga a osobními asistentkami. Občas se snaží začít rozhovor se svým spolužákem Jonášem, ten jej však nemá rád, protože Robin často vyrušuje a usurpuje si pozornost a to tichý Jonáš těžce snáší, a proto se s Robinem odmítá bavit. S ostatními spolužáky Robin nekomunikuje, protože podle něj jsou hodně postižení a nemá se s nimi o čem bavit.

Stravování: Svačinu i oběd podává Robinovi asistentka pedagoga.

Hygiena: Robin chodí na toaletu s asistentem pedagoga, umí vyjádřit svou potřebu vyprázdnit se.

Poznámka: Robin je velmi hlučný a náročný žák, který vyžaduje neustálou pozornost. Nerad se učí, snaží se mluvit o jiných věcech, které jej zajímají. Pokud mu je zadána práce velmi často hlásí, že potřebuje na toaletu, kde potřebu ovšem nevykoná. Často vyžaduje pomoc při práci, kterou je schopen sám zvládnout. Mnohokrát se stává, že je Robinovi věnována pozornost na úkor ostatních žáků. Robin nemá rád své spolužáky, protože je považuje za neschopné. Nemá rád postižené lidi. Některé spolužačky již slovně napadl.

3. Žákyně

Jméno žákyně: Věra

Věra splnila povinnou školní docházku na základní škole speciální, je také absolventkou praktické školy jednoleté, nyní má rozklad prvního ročníku na praktické škole dvouleté.

Věk žákyně: 23 let

Diagnóza: DMO hemiparetická forma, epilepsie, těžká mentální retardace

Převažující stupeň PO: 5

Podpůrná opatření: Asistent pedagoga – sdílený, 40 hodin týdně, asistent pedagoga má Věru pomáhat převážně těmito činnostmi: bude spolupracovat s učitelem při výchovně vzdělávacích činnostech a při jejich přípravě, komunikovat se zákonnými zástupci žákyně, stimulovat žákyni k udržení pozornosti během činností, výroba pomůcek dle potřeby ve spolupráci s pedagogem.

Řeč: Věra verbálně nekomunikuje, vydává pouze zvuky. Při činnostech které se jí líbí, se směje a pohupuje rukou. Při činnostech, které se jí nelíbí, se snaží předměty a asistentku pedagoga odstrčit pryč.

Motorika: Věra je imobilní, trvale odkázána na dopomoc a péči druhé osoby. Po budově školy se pohybuje pomocí asistentky pedagoga. V jemné motorice převažují trvalé obtíže, dominantní je pravá ruka.

Psychický stav: Věra je ve škole klidná.

Sociální úroveň a kolektiv: Věra sice verbálně nekomunikuje, ale svou náklonnost projevuje dotyky.

Stravování: Svačinu i oběd podává Věru asistentka pedagoga.

Hygiena: Věra je inkontinentní, o hygienu se stará asistentka pedagoga.

Poznámka: Věře má problémy s polykáním, proto je jí strava podávána vleže. Má ráda barevné předměty a rytmické písničky.

4. Žákyně

Jméno žákyně: Iveta

Iveta splnila povinnou školní docházku na základní škole speciální, nyní má rozklad prvního ročníku na praktické škole dvouleté.

Věk žákyně: 23 let

Diagnóza: DMO centrální kvadrusparéza, epilepsie, centrální vada zraku, hluboká mentální retardace

Osobní asistentka: Danuše, pracuje u Ivety 12 let

Převažující stupeň PO: 5

Podpůrná opatření: Asistent pedagoga – FNF, 40 hodin týdně

Podpůrná opatření jiného druhu: tolerovat obtíže plynoucí z Ivetina postižení, dbát doporučení odborných lékařů (Iveta je 1x denně vertikalizována ve vertikalizačním stojanu), pokračovat v pravidelné rehabilitaci.

Řeč: Iveta verbálně nekomunikuje, spontánně se zvukově projevuje pouze při pocitech bolesti. Na libé pocity reaguje širokým úsměvem.

Motorika: Iveta je imobilní, trvale odkázána na dopomoc a péči druhé osoby. Po budově školy se pohybuje s pomocí své osobní asistentky. V motorice převažují trvalé obtíže.

Psychický stav: Iveta je ve škole klidná.

Sociální úroveň a kolektiv: Iveta žádný kontakt sama nenavazuje.

Stravování: Svačinu i oběd podává Ivetě její osobní asistentka Danuše

Hygiena: Iveta je inkontinentní, o hygienu se stará osobní asistentka.

Poznámka: Iveta je schopná na chvíli upoutat pozornost pouze na předměty kontrastní barvy. Má ráda rytmické písničky a zvýšený hlas podobný hádání.

5. Žákyně

Jméno žákyně: Pavla

Pavla splnila povinnou školní docházku na základní škole speciální, nyní má rozklad prvního ročníku na praktické škole dvouleté.

Věk žákyně: 25 let

Diagnóza: DMO kvadruspastická forma, těžká mentální retardace, epilepsie, strabismus

Převažující stupeň PO: 5

Podpůrná opatření: Asistent pedagoga – sdílený, 40 hodin týdně, asistent pedagoga má Pavle pomáhat převážně těmito činnostmi: bude spolupracovat s učitelem při výchovně vzdělávacích činnostech a při jejich přípravě, komunikovat se zákonnými zástupci žákyně, stimulovat žákyni k udržení pozornosti během činností, výroba pomůcek dle potřeby ve spolupráci s pedagogem.

Podpůrná opatření jiného druhu: tolerovat obtíže plynoucí z dívčina postižení, dbát doporučení odborných lékařů (Pavla je 2x denně vertikalizována ve vertikalizačním stojanu), pokračovat v pravidelné rehabilitaci.

Řeč: Pavla mluví pouze ve výjimečných případech. Používá slova, které personál překládá pomocí slovníku, který jim poskytli rodiče Pavly (př. dydy – pustit rádio). Má omezenou slovní zásobu, aktivně používá kolem 20 slov. Mluví stereotypně.

Motorika: Pavla je imobilní, trvale odkázána na dopomoc a péči druhé osoby. Po budově školy se pohybuje a pomocí asistentky pedagoga. V motorice převažují trvalé obtíže, dominantní je pravá ruka.

Psychický stav: Pavla bývá ve škole často neklidná, má ráda klid, kterého se jí obvykle ve škole nedostává, kvůli hlučným spolužákům. Pokud je Pavla šťastná, přirozeně se usmívá. Pokud Pavla projevuje nespokojenost, křečovitě se usmívá, syčí, křičí a hází sebou.

Sociální úroveň a kolektiv: Pavla ráda pozoruje okolí kolem sebe, ale slovní kontakt s nikým nenavazuje. Má ráda klid a nesnáší hluk a vysoké tony.

Stravování: Svačinu podává Pavle asistentka pedagoga, oběd jí podává asistentka pedagoga nebo učitel.

Hygiena: Pavla je inkontinentní, o hygienu se stará asistentka pedagoga.

Poznámka: Pavla má ráda klid, který se jí v této třídě nedostává. Nemá ráda svého spolužáka Robina, to Pavla vyjadřuje syčením, když Robin promluví.

6. Žák

Jméno žáka: Jonáš

Jonáš splnil povinnou školní docházku na běžné základní škole, je absolventem již jiné praktické školy dvouleté, nyní je žákem druhého ročníku praktické školy dvouleté.

Věk žáka: 31 let

Diagnóza: DMO kvadruspastická forma, lehká mentální retardace, deprese

Osobní asistentka: Jana, pracuje u Jonáše 7 let

Převažující stupeň PO: 4

Podpůrná opatření: Asistent pedagoga – sdílený, 40 hodin týdně, asistent pedagoga má Jonášovi pomáhat takto: podporovat Jonášovu samostatnost, a pomáhat mu jen v nejnútnejších případech, asistent nemá sedět přímo vedle Honzy, pouze za ním přijít v případě potřeby, asistent má respektovat Jonášovo pomalé osobní i pracovní tempo.

Podpůrná opatření jiného druhu: Pomocť Jonášovi budovat sebedůvěru, oceňovat jeho úspěchy i snahu, v případě neúspěch jej nekritizovat, ale navést jej ke správnému a nejlépe samostatnému řešení, v případě k vyřešení důsledků nesprávného jednání a podobně. Podpořit jej v kontaktech se spolužáky, pomocť mu začlenit se do kolektivu a učit jej spolupráci.

Řeč: Jonáš má velmi dobře rozvinutou slovní zásobu, používá i odborné termíny. Hovoří plynule a srozumitelně. Občas se v hovoru zastaví, aby si utřídil myšlenky, a po chvíli v rozhovoru opět pokračuje.

Motorika: Jonáš je imobilní. Po budově školy se pohybuje samostatně a s pomocí své osobní asistentky. V jemné motorice i hrubé motorice převažují trvalé obtíže, dominantní je levá ruka.

Psychický stav: Jonáš je ve škole poměrně klidný, ale často bývá zamyšlený a zamračený.

Sociální úroveň a kolektiv: Jonáš si rád povídá se školním personálem a svou osobní asistentkou. Kontakt se svými spolužáky navazuje málo. Navíc nemá rád svého hlučného spolužáka Robina.

Stravování: Svačinu Jonášovi připraví jeho osobní asistentka, Jonáš ji sní sám. Při obědě mu s posledními sousky pomáhá jeho osobní asistentka.

Hygiena: Jonáš chodí na toaletu se svou osobní asistentkou, umí vyjádřit svou potřebu vyprázdnit se.

Poznámka: Jonáš je velmi chytrý chlapec, u kterého ovšem byla zaznamenána regrese. Jonáš trpí tím, že není tak komunikativní jako jeho spolužák Robin a uzavřel se do sebe. Přestává spolupracovat a komunikovat s ostatními pracovníky a spolužáky. Přestává

zvládat věci, které ještě nedávno bravurně uměl. Tím získává pozornost, o kterou si jinak říct neumí.

4.5.2 Asistentky pedagoga

1. Asistentka pedagoga

Jméno: Monika

Věk: 37

Pracovní úvazek: plný

Délka pracovního poměru: 4 roky

2. Asistentka pedagoga

Jméno: Karolína

Věk: 26

Pracovní úvazek: plný

Délka pracovního poměru: 2 roky

Obě asistentky se pracovní smlouvou zavazují k:

- Vykonávat asistenční práci ve třídě a při akcích pořádaných školou.
- Pracovat pod metodickým vedením pedagogů, vyučujících na určeném pracovišti, kteří odborně řídí jeho práci a celý výchovně vzdělávací proces.
- Podílet se na tvorbě a plnění individuálního výchovně vzdělávacího plánu svěřených žáků podle stanovených osnov a pokynů pedagogů.
- Konat výchovné práce zaměřené na upevňování společenského chování žáků a na vytváření hygienických, pracovních a jiných návyků.
- Vykonávat pohybovou aktivizaci žáků, stolování a sebeobsluhu.
- Dbát na bezpečnost svěřených žáků při všech činnostech pořádaných školou, vykonávat dozor nad žáky podle stanoveného plánu dozorů, nebo plánu zastupování.
- Individuálně pomáhat žákům při zprostředkování a procvičování učební látky a při zvládnutí pracovních úkonů dle pokynů pedagoga.
- Spolupracovat s pedagogy a rodiči žáků.
- Pomáhat při organizaci akcí pořádaných školou.

4.5.3 Osobní asistentky

1. Osobní asistentka

Jméno: Ivana

Věk: 54

Jméno uživatele: Petr

2. Osobní asistentka

Jméno: Danuše

Věk: 45

Jméno uživatele: Iveta

3. Osobní asistentka

Jméno: Jana

Věk: 61

Jméno uživatele: Jonáš

Spolupráce mezi osobními asistentkami a školou je ošetřena Dohodou o pracovní náplni asistenta, ve které práce osobní asistentky na půdě školy zahrnuje následující:

- Doprovod žáka do školy
- Pomoc při hygieně.
- Dopomoc při jídle.
- Doprovod na akce pořádané školou.
- Být k dispozici třídnímu učiteli.
- Doprovod žáka ze školy.
- Po dobu nemoci žáka bude osobní asistent zajišťovat péči o uživatele v domácím prostředí.
- Asistent bude dbát pokynů třídního učitele a zástupců ředitele školy.

4.5.4 Popis běžného pracovního dne

Pro lepší přehled si ještě nastíníme chod běžného pracovního dne na námi zkoumané škole. Pracovní doba asistentek pedagoga začíná v 7:00, kdy asistentky přichystají třídu a připraví čaj na celodenní pitný režim. Učitel do školy přichází kolem 7:15. Žáci začínají do školy přijíždět od 7:30, asistenti provádí dozor.

Vyučování začíná v 8:00, ve stejný čas se provádí vertikalizace ve vertikalizačních stojanech a Ivetě podává její osobní asistentka svačinu. Pavlu vertikalizují asistentky pedagoga. Pavla je ve stojanu od 8:00 do 8:20. Robinova vertikalizace trvá od 8:05 do 8:50. Robina kvůli jeho nekontrolovatelným pohybům pomáhá vertikalizovat i osobní asistentka. Poté co jsou oba žáci ve stavěcích zařízeních, probíhá ranní kruh, během kterého se učitel s žáky baví o tom, co předešlý den odpoledne dělali a co plánují na odpoledne. Společně aktualizují nástěnný dřevěný kalendář. Povídání žáků prokládá učitel zpěvem lidových písní a hrou na ukulele, žáci mají k dispozici také orffovy hudební nástroje. S pomocí osobních asistentek a asistentek pedagoga učitele hrou na tyto nástroje doprovází. Během ranního kruhu učitel žákům předá vědomosti, které podle ŠVP považuje za podstatné. Například hovoří o jednotlivých státech světa, o rodině, partnerských vztazích, pravidlech slušného chování, apod.

Po ukončení ranního kruhu v 9:00 je Robinovi, Jonášovi a Věře podávána svačina. Pavla je opět vertikalizována. Učitel se v tomto čase věnuje postupně jednotlivým žákům. Většinou si každého žáka na 10 – 15 minut vezme do relaxační místnosti, kde jim předčítá nebo spolu hrají na různé hudební nástroje. V 9:30 je podávána svačina Pavle a Petrovi. V 9:45 do 10:20 jsou vertikalizováni Petr s Ivetou. Petra pomáhá vertikalizovat osobní asistentka společně s asistentkou pedagoga. Ivetu většinou vertikalizuje osobní asistentka a obě asistentky pedagoga.

V 10:30 odchází asistentka pedagoga přichystat jídelní prostor, aby byl v dobu oběda, to je v 10:45, již připraven k podávání jídla. Poté jsou na tento čas žáci přesunuti do jídelny. Jedna asistentka pedagoga je po celou dobu oběda v kuchyni, kde chystá stravu a poté myje nádobí. Osobní asistentky podávají jídlo svým uživatelům, Pavle podává jídlo většinou učitel a Robinovi obvykle asistentka pedagoga. Věře je podáváno jídlo až v 11:30.

Po ukončení oběda v 11:30 jsou žáci opět přesunuti do třídy. Pokud je potřeba, inkontinentním žákům je vyměněna plena. V 12:00 se žáci s osobními asistentkami a asistentkou pedagoga přesouvají do relaxační místnosti, kde jsou žáci polohováni na vodních postelích a polohovacích vacích. V této době učitel vyřizuje administrativu. Poté se většinou věnuje Jonášovi nebo Robinovi, které veze do tělocvičny hrát florbal. V relaxační místnosti bývají přibližně do 13:15, kdy žáci postupně začínají odcházet domů. Poslední žák odchází okolo 14:30. Poté asistentky pedagoga uklidí třídu.

4.6 Vlastní výzkum

Časový plán výzkumu

Za jednu z nejdůležitějších částí výzkumu považujeme, si konkrétně sestavit harmonogram. Náš výzkum začal v srpnu v roce 2017, kdy jsme zjistili, že existuje praktická škola dvouletá, kterou mohou navštěvovat žáci s různým stupněm mentálního postižení. Ze všeho nejdříve jsme si proto v odborných zdrojích našli informace o této problematice. Zajímalo nás, jak tato vzdělávací instituce bude fungovat v praxi. Proto jsme tuto školu a její pracovníky, osobní asistentky, zákonné zástupce a opatrovníky žáků požádali o spolupráci v našem výzkumu, kterou jsme stvrdili podpisem informovaných souhlasů.

Na základě pozorování, rozhovorů s asistentkami pedagoga, osobními asistentkami a studiem dokumentace žáků, jsme získali potřebné materiály pro vytvoření základních profilů žáků, které jsme uveřejnili v jedné z předešlých kapitol. Dále výzkum probíhal za aplikace aktivního pozorování, při kterém jsme sledovali práci, chování a jednání žáků, asistentek pedagoga a osobních asistentek. Od září roku 2018 jsme sestavovali otázky do polostrukturovaného rozhovoru, který si klade za hlavní cíl zjistit, zda se v této škole liší role asistentky pedagoga od osobní asistentky. V listopadu roku 2018 jsme uskutečnili s asistentkami pedagoga a osobními asistentkami rozhovory o jednotlivých žácích.

Rozhovory jsme nahráli na diktafon a následně převedli do písemné podoby. Participanti byli seznámeni s podstatou a účelem rozhovorů, souhlasili, že rozhovory mohou být nahrávány. Vše bylo stvrzeno informovaným souhlasem. Účastníci ochotně spolupracovali a odpovídali na jednotlivé otázky rozhovoru.

4.7 Otázky použité pro rozhovor

Otázky budou kladeny asistentkám pedagoga a osobním asistentkám ve vztahu, ke každému žákovi. Ze získaných informací bychom měli zjistit potřebné odpovědi pro náš výzkum.

1. Jak se zapojujete do výuky žáky/žákyně?
2. Jakým způsobem pomáháte při podávání stravy?
3. Jakým způsobem pomáháte při sebeobslužných činnostech a hygieně?
4. Jaké úkoly, které souvisí s výukou, vám učitel zadává?
5. Jaké úkoly, které nesouvisí s výukou, vám učitel zadává?
6. Myslíte si, že vám učitel zadává úkoly, které nesouvisí s náplní vaší práce?
7. Co je vaše nejčastější činnost ke vztahu k (jméno žáky/žákyně)?
8. U kterých činností ve vztahu k (jméno žáky/žákyně) vás učitel nejvíce potřebuje?

4.8 Zpracování dat

Jak již bylo sděleno, získané informace jsme zaznamenávali na diktafon a následně přepsali do písemné podoby. S těmito daty jsme pak dále pracovali. Stanovili jsme si několik kódu, které byly přiděleny ke sdělením s podobným významem. Tím jsme zjistili, která tvrzení se opakovala a která nikoli. Pro zpracování dat jsme tedy použili metodu otevřeného kódování. „Kódování kvalitativních dat v obecném významu stojí na začátku procesu zpracování a třídění dat. Kódování je procesem, v němž neagregovaná data převádíme do datových segmentů, s nimiž je možné dále pracovat. V tomto procesu identifikujeme nebo přiřazujeme těmto segmentům názvy“ (Miovský, 2006, s. 210).

Pod pojmem **otevřené kódování** si můžeme představit operaci, během které jsou získaná data rozebrána, konceptualizována a podle potřeby znovu seskupena. Celá technika je kvůli rozboru jednotlivých rozhovorů časově velmi náročná. Všechna získaná data je nutné rozdělit na jednotky. Jednotkám jsou dále přiděly kódy, které nesou nějaké označení, jméno, krátkou frázi či sloveso. Kód může být i odborným termínem, ale také laické slovo, které je pro nás důležité. Přidělené kódy nám pak pomohou s orientací v získaných informacích. Podle vytvořených kódů sestavíme na

základě podobnosti sdělení kategorie, tento proces nazýváme kategorizací (Švaříček, Šed'ová, 2007).

4.8.1 Kategorizace

První kategorie: Vzdělávání

Do první kategorie jsme zahrnuli tyto pojmy: matematika, jazyk, smyslová stimulace, aktivizace dítěte, kreslení, práce.

Tyto pojmy vysvětlují, jak se s žáky pracuje během výuky. Těmito úkony se zabývají všechny asistentky a učitel. Osobní asistentky i asistentky pedagoga zadávají a pomáhají plnit žákům danou práci související s výukou.

Asistentky pedagoga:

„Podporujeme Pavlu v mluvení a chválíme ji za vyslovená slova.“

„Snažím se, aby měla ve škole aspoň nějaké vyžití.“

„Někdy Pavle nabídnu hmatovou desku, na které jsou připevněny kousky různých materiálu, ale moc jí to nezaujalo.“

„...pracujeme na tabletovém stolku, kde procvičuje motoriku v programu malování.“

„...hraju na kalimbu, kterou jí položím na břicho.“

„...také výtvarně tvoříme.“

„Snažím se věnovat ostatním studentům, kteří nemají osobního asistenta.“

„...jsme vytížené, proto celkem spoléháme na to, že s Ivetkou bude pracovat Danka.“

„...nabídnu nějaký hudební nástroj, ráda bubnuje do bubínku nebo cinká rolničkou.“

„...spolu hrajeme lidové písničky na bobotubes nebo jí hraju na kalimbu.“

„...často také spolu něco vyrábíme.“

„...nezbývá mi na práci s Petrem čas.“

„S Petrem pracuji pouze, když je Ivana na školení nebo z jiných důvodů mimo školu.“

„ S Robinem se pracuje velmi těžce, protože se nechce vůbec učit. “

„ ...snažím věnovat a počítáme spolu příklady nebo vyplňujeme pravopisné cvičení odvádění pozornost jinam... “

„ ...dělá všechno možné, jen aby pracovat nemusel. “

„Do výuky Jonáše se moc nezapojuji. “

„Pracuje s ním sice jeho osobní asistentka, ale to Jonášovi většinou nestačí, vyžaduje pozornost více lidí, aby dále pracoval. “

Osobní asistentky:

„S Pavlou ve výuce nepracuji. “

„Pavle ve výuce nepomáhám. “

„Do výuky Pavly vůbec nezasahuji. “

„Do výuky Ivety se nezapojuju. “

„ ...snažím se Ivetu stimulovat tím, že jí dávám na pracovní plochu hmatovou desku, nebo jí ukazuji kontrastní obrázky... “

„Pokud je na programu nějaké výtvarná činnost pracuji s Ivetkou já a vedu jí ruku. “

„ ...hrajeme na jednoduché hudební nástroje nebo bobotubes. “

„Do výuky Ivety se nezapojuji. “

„Nejsem zapojena do výuky Věrky. “

„Do výuky Věrky nejsem zapojená. “

„Věrce se během výuky nevěnuji. “

„S Petrem ve výuce pracuji většinou já sama. “

„ ...rozdívám slovní zásobu... “

„...trháme papír, počítáme do deseti, zatloukáme kolíčky, hrajeme na různé hudební nástroje a zpíváme písničky.“

„S výukou Petrovi nepomáhám.“

„Do výuky Petra zapojena nejsem.“

„Do výuky Robina se nezapojuji...“

„S výukou Robinovi nepomáhám.“

„Robinovi s výukou nepomáhám“

„Do výuky se nezapojuji...“

„S Jonášem ve výuce pracuju já.“

„...děláme různá matematická cvičení, procvičujeme český jazyk i cizí jazyky, jako třeba polštinu, italštinu a angličtinu, děláme různé kvízy na tabletovém stolku nebo si pročítáme sportovní zprávy.“

Druhá kategorie: Spolupráce

Do druhé kategorie jsme zahrnuli tyto pojmy: sebranost, situace, motivace, podpora.

V této kategorii jsme zjistili, kdy asistenty pedagoga a osobní asistentky nejvíce během výuky jako takové spolupracují. Ze získaných informací, obsažených v teoretické části, by se měly osobní asistentky věnovat pouze svým uživatelům. Kdežto asistentky pedagoga, by se měly věnovat všem žákům podle potřeby. Praxe je však taková, že si všechny asistentky navzájem pomáhají a podporují se.

Asistentky pedagoga:

„Podporujeme Pavlu v mluvení a chválíme ji za vyslovená slova.“

„Snažíme se s kolegyní vždy vymyslet nějaké výtvarné činnosti...“

„...musím poprosit o pomoc některou z osobních asistentek.“

„Musíme samy něco vymýšlet, abychom s ní aspoň nějakou činnost dělali.“

„...ne abychom všechny činnosti vymýšleli my s Karolínou.“

„Snažím se věnovat ostatním studentům, kteří nemají osobního asistenta. Pokud mě však Danka požádá o pomoc, vždy se jí snažím vyhovět.“

„Většinou se s holkama dohodneme, co budeme s děčkama dělat.“

„Místo toho vymýšlíme aktivity my.“

„...spolu s ostatními hrajeme na bobotubes.“

„S holkama se dohodneme, co budeme s děčkama dělat.“

„Často mu vysvětluji, co mu Petr říká.“

„...smažeme se být na něj s Karolínou přísnější, aby pracoval, ale pan učitel mu vychází ve všem vstříc a plní jeho přání.“

„...s Monikou jsme přísnější, počítá úplně bezchybně.“

„...pak musím pomáhat Karolíně Robina převlíkat...“

„...že pokud na Jonáše promluví někdo další a začne se mu věnovat více osob, začne znovu pracovat.“

„Jonáše se snažím motivovat k práci.“

„Hledám pro něj takovou práci, které by jej bavila a motivuju jej k práci.“

Osobní asistentky:

„...spolu všichni hrajeme na bobotubes nebo jiné hudební nástroje.“

„...se jí snaží vytvořit pohodovou atmosféru.“

„Má ráda zvuky, proto často s holkama hrajeme na jednoduché hudební nástroje nebo bobotubes.“

„...nejčastěji mě má jako Petrova tlumočnicka.“

„...ale občas jej napomenou, že je hlučný, a že to ostatní děti ruší.“

„...jen mu někdy připomenu pravidla slušného chování, protože asistentkám dělá naschvály.“

„...ale často ho upozorňuji na to, jak by se měl správně chovat.“

„...občas se snažím Jonáše slovně motivovat k práci.“

„...Jonáše pochválím za jeho práci, protože pak pracuje rychleji.“

„Naštěstí mi holky pomáhají a Jonáše motivují k práci.“

„...potřebuje dostatek času a potřebuje motivovat.“

První kategorie s názvem **Vzdělávání** a druhá kategorie s názvem **Spolupráce**, nám dávají odpovědi na tyto výzkumné otázky:

1) Je do výuky žáka s osobním asistentem zapojen i asistent pedagoga?

Z rozhovorů jsme zjistili, že asistentky pedagoga se nevěnují výuce žákům s osobním asistentem, jelikož jsou příliš zaměstnány výukou ostatních žáků. Vzhledem k obsazenosti třídy žáky s různými stupni mentálního postižení a rozdílnými možnostmi žáků, je nutné přistupovat ke každému žákovi individuálně. Kvůli tomuto se asistentky pedagoga nemohou věnovat více žákům najednou a efektivně postupovat ve výuce. Snaží se ovšem spolupracovat a pro všechny žáky vymýšlet společné aktivity. Asistentky pedagoga se podílejí na výuce všech žáků pouze v případě nepřítomnosti osobních asistentek.

2) Je nutné při obsazenosti a kapacitě třídy, aby se osobní asistent zapojil do výuky i u ostatních žáků?

Osobní asistentky se věnují pouze výuce svých uživatelů. Zjistili jsme, že tímto velmi pomáhají asistentkám pedagoga, které se nezvládají ve výuce věnovat všem žákům, jak vyplývá z předchozí otázky. Osobní asistentky se zapojují do společných aktivizačních činností, kterých se účastní všichni žáci. Osobní asistentky v případě potřeby slovně motivují daného žáka k práci, nebo podporují autoritu asistentek pedagoga.

Třetí kategorie: Pohybová aktivizace

Do čtvrté kategorie jsme zahrnuli tyto pojmy: vertikalizace, polohování, motorika, pohyb, péče.

Zmíněné pojmy nám pomohly zjistit, jakým způsobem se asistentky pedagoga a osobní asistentky starají o pohybovou aktivizaci žáků. Jako nejnáročnější považujeme vertikalizaci, která probíhá během dopoledních hodin, a polohování žáků, které většinou bývá v odpoledních hodinách. Asistentky nemají k dispozici zvedák, a proto s žáky manipulují výhradně ručně. Navíc ne vždy jsou ve třídě přítomny obě asistentky pedagoga, protože pomáhají žákům také s hygienou.

Asistentky pedagoga:

„...pracujeme na tabletovém stolku, kde procvičujeme motoriku v programu malování.“

„...masíruji jí záda...“

„Musím jí ovšem s pohybem rukou trochu pomáhat.“

„...se snažím, aby aspoň v tomto ohledu se u nás cítila dobře.“

„Vibrace jí dělají dobře...“

„...úlohu hrají prstové barvičky, abychom tak i procvičili motoriku...“

„...pomáhám Pavle se vším, když jí něco spadne, tak jí to znova podám, pokud jdeme do jiné místnosti ...“

„Pavla je 2x denně vertikalizována...“

„...neumí používat ruce, hodně věcí jí z nich padá, takže se dá říct, že jí ruce nahrazuji.“

„...pomáhám ji vertikalizovat...“

„Pomáhám Ivetu vertikalizovat, a někdy polohovat...“

„Iveta se musí do vertikalizačního stojanu přenést a položit na něj.“

„Do vertikalizačního stojanu ji přesouváme ve třech.“

„Máme to s Dankou domluvené tak, že já pomůžu s polohováním Ivetky a ona zase pomůže mi.“

„Pomoc při vertikalizaci a polohování.“

„Bývá často unavená, takže ji i přes den ve třídě polohujeme do vaku...“

„Často ji polohujeme...“

„...pomáhám Věrku polohovat.“

„...nejčastěji pomáhám s polohováním...“

„...s ním trhám papír, bubnuju na bubínek...“

„...pomáhám Ivaně s vertikalizací Petra...“

„Občas pomáhám s vertikalizací Petra.“

„Nejčastěji mu pomáhám s vertikalizací...“

„...máchá kolem sebe rukama a úmyslně mě uhodí.“

„...nejvíce mu pomáhám s vertikalizací.“

„Vertikalizovat Robina je těžké a složité...“

„...pomáhám Karolíně, když potřebuje Robina převléknout...“

„Pomáhám Karolíně s jeho polohováním.“

„...pomáhám s manuálními činnostmi týkající se výtvarné výchovy...“

„...a pomáhám ho stavět do stojanu.“

„Pomáhám jej také polohovat.“

„Pokud jeho osobní asistentka není přítomna ve škole, doprovázím Jonáše na wc já a taky pomáhám Jonáše polohovat.“

Osobní asistentky:

„Spíš se jí snaží vytvořit pohodovou atmosféru.“

„...pomáhám Pavlu položit v relaxační místnosti.“

„Párkrát jsem pomáhala s vertikalizací...“

„...někdy pomáhám s jejím polohováním a vertikalizací.“

„Podle mě Pavlu nejčastěji polohuju...“

„Nejčastěji Pavlu pomáhám polohovat.“

„U polohování, Monika by to totiž sama nezvládla.“

„...často polohuju na jejím speciálním vozíku.“

„...pracuji s Ivetkou já a vedu jí ruku.“

„...a je spokojná, už se už párkrát stalo, že si poklepávala rukou o podložku.“

„...pomáhám s přenesením Ivetky do vertikalizačního stojanu.“

„...plně nahrazuji Ivetce ruce, takže jí pomáhám při všech úkonech, na které jsou nutné.“

„...s pomocí holek jí každý den vertikalizujeme.“

„...s Karolínou napolohujeme na vodní posteli.“

„...párkrát pomáhala v relaxační místnosti polohovat.“

„...pomáhala Věrku polohovat.“

„...pomáhám Věrku polohovat...“

„Párkrát jsem pomohla Věru polohovat.“

„...pomůžu holkám s polohováním.“

„Nejvíce pomáhám s polohováním.“

„...trháme papír, zatloukáme kuličky, hrajeme na různé hudební nástroje...“

„Nahrazuji Pavlovi ruce, takže vše co má sám udělat rukama...“

„Petra dávám do vertikalizačního stojanu.“

„...musí pomoci jedna z asistentek pedagoga, protože bych to sama nezvládla.“

„Petra polohuji jen na jeho vozíku...“

„Někdy Robina pomáhám polohovat.“

„Jonáše občas pomáhám polohovat.“

„Pomáhám někdy s polohováním Jonáše.“

„...má dost špatnou motoriku, ale většinu činností zvládá sám, pouze na ně potřebuje dostatek času...“

„Odpoledne jej s některou z asistentek polohujeme do vaku.“

Třetí kategorie s názvem **Pohybová aktivizace** nám dává odpověď na tuto výzkumnou otázku:

- 3) Jakým způsobem se asistentky pedagoga a osobní asistentky zapojují do pohybové aktivizace žáků?

Osobní asistentky pomáhají svým uživatelům při všech manuálních činnostech, které nejsou schopni sami zvládnout. Asistentky pedagoga zbylým žákům pomáhají stejným způsobem. Často jsme se setkali s názorem asistentek, že nahrazují jednotlivým žákům ruce. Vertikalizováni jsou čtyři žáci, a protože je třeba je do stojanu přenést, upevnit nebo zajistit, je nutné, aby se na této činnosti podílelo více lidí. Při této činnosti spolu asistentky spolupracují a pomáhají si. Při vertikalizaci Pavly jsou potřeba dva lidé, pokud není jedna z asistentek pedagoga ve třídě, pomáhá s vertikalizací jedna z osobních asistentek. Při vertikalizaci Ivety jsou dokonce zapotřebí tři lidé, většinou ji vertikalizuje její osobní asistentka s pomocí asistentek pedagoga, pokud jedna z nich není přítomna ve třídě, pomáhá jedna z osobních asistentek. Petra vertikalizuje jeho osobní asistentka společně s jednou z asistentek pedagoga. Robina vertikalizují asistentky pedagoga a jedna z osobních asistentek mu drží ruce, aby asistentky pedagoga neuhodil. Při odpoledním polohování je přítomna jedna asistentka pedagoga - - Karolína, protože druhá asistentka Monika v této době podává oběd Věře. Karolína pomáhá polohovat osobním asistentkám jejich uživatele, osobní asistentky zase pomáhají jí s polohováním zbylých žáků.

Čtvrtá kategorie: Stolování

Do čtvrté kategorie jsme zahrnuli tyto pojmy: podávání jídla, podávání pití, příprava stravy, náročnost, oběd, svačina.

Tyto pojmy vysvětlují, jak se zapojují asistentky pedagoga a osobní asistentky do příprav a podávání jídla žákům. Osobní asistentky by měly jídlo podávat pouze svým uživatelům. Pedagogičtí pracovníci mají na starosti podat jídlo třem žákům. Protože je ale nutné, aby jedna asistentka vydávala v kuchyni jídlo, je domluveno, že jedna z žákyň – Věra, dostává jídlo později než ostatní. Další problém nastává, když potřebuje některý z žáků během oběda na toaletu nebo když pan učitel potřebuje vyřídit důležitý hovor.

Asistentky pedagoga:

„Pavla se sama nenají, a navíc jí pomalu, má problémy s polykáním.“

„Dávám jí většinou svačinu...to trvá někdy 20 minut, než to sní.“

„U oběda bývám v kuchyni a připravuju děckám oběd.“

„Pavle jídlo mixuji, aby dobře jedla.“

„...je potřeba jí dávat často sousta zapíjet, aby polkla.“

„...když Monika nemá čas, dávám Pavle svačinu...“

„...jí krmím někdy i 45 minut.“

„Iveta jí a pije velmi specificky, musí se jí při tom přidržovat hlava a kontrolovat, aby potravu nevdechla, anebo aby se nezačala dávit a zvracet.“

„Ivetě podávám jídlo, jen pokud je Danka na pravidelném měsíčním školení...“

„...oběd Ivetě mixuji.“

„Ivetu jsem krmila jen jednou...“

„...jsem se bála, abych jí při podávání jídla neublížila.“

„Věrce podávám svačinu a oběd...se krmí vleže...má totiž problémy s udržením jídla a pití v ústech.“

„Krmení při svačině trvá okolo 30 minut a při obědě i víc než hodinu.“

„Občas Věrce dávám svačinu...“

„Oběd Věrce podávám, jen když Monika není v práci.“

„...Petrovi stravu nepodávám...připravuji mu porci oběda v kuchyni, vše drobně pokrájím.“

„Petrovi podávám jídlo, jen pokud je jeho osobní asistentka na školení nebo z jiného důvodu mimo školu.“

„Petr jí dobře a rychle.“

„Stravu Robinovi nepodávám, jen mu připravuji jídlo v kuchyni.“

„Podávám Robinovi svačinu, oběd a dávám mu i napít.“

„...se někdy stává, že se začne dávit, protože mu nějaké sousto zaskočí... někdy se dokonce stává, že se pozvrací.“

„V podávání oběda se stříháme s učitelem...“

„Snažím, se Robina u jídla krotit, aby nemluvil...“

„Jonášovi pouze chystám jídlo v kuchyni.“

„...pomůžu mu, když tak jen vyškrábat talíř.“

„Jinak jí Jonáš sám.“

Osobní asistentky:

„Už se mi párkrát stalo, že jsem Pavle dávala svačinu, když holky musely odejít někoho přebalit.“

„Oběd jsem už Pavle taky podávala, protože bývá skoro pravidlem, že někdo u oběda potřebuje na záchod... jeden člověk tím pádem v jídelně chybí.“

„...Pavle dávala svačinu, když holky nebyly ve třídě.“

„Oběd jsem jí ještě nedávala, protože Iveta špatně jí a mám dost práce s tím, abych nakrmila ji.“

„...párkrát se mi stalo, že jsem jí podávala část oběda...“

„...Ivetu jsem ještě nekrmila, jen jsem jí párkrát dala napít...“

„...dávám Ivetě snídani...zároveň jí i podávám léky.“

„S pitím má problémy...z toho, co jí naleju do pusy, většinu vyprskne ven.“

„Stravu jí nechávám mixovat, protože potom jí lépe a nedusí se...“

„S podáváním stravy Ivetě nemám žádné zkušenosti.“

„S podáváním stravy nepomáhám...“

„Věrce stravu nepodávám.“

„...během oběda se zajdu podívat za Monikou, jestli něco nepotřebuje, třeba si odskočit nebo podat ubrousky.“

„...během krmení Věrky se zajdu podívat za Monikou, jestli něco nepotřebuje.“

„Petrovi musím jídlo a pití podávat sama, sám se totiž nenají ani nenapije.“

„Dávám mu kousky pečiva do pusy, má totiž problémy s kousáním.“

„Petrovi jídlo nepodávám.“

„Robinovi jídlo nepodávám.“

„S podáváním stravy Robinovi nepomáhám.“

„Robinovi stravu nepodávám.“

„Jonášovi s jídlem nepomáhám“

„S podáváním jídla Jonášovi nepomáhám.“

„...jídlo zvládá jíst sám.“

„...pouze pomáhám s posledními sousty, aby je nabral na lžici.“

Čtvrtá kategorie s názvem **Stolování** nám dává odpověď na tyto výzkumné otázky:

4) Je asistent pedagoga zapojen při podávání stravy i u žáků s osobním asistentem?

Zjistili jsme, že osobní asistentky podávají stravu svým uživatelům samy. Asistentky pedagoga pomáhají s podáváním stravy těmto žákům, jen pokud ve škole nejsou přítomny jejich osobní asistentky.

6) Je osobní asistent zapojen při podávání stravy i u ostatních žáků, než u svého uživatele?

Osobní asistenti se primárně starají o to, aby stravu podali svým uživatelům. Někdy se ovšem při svačině stává, že asistentky pedagoga musí odejít s některým z žáků na toaletu, to potom některá z osobních asistentek pomůže s podáváním svačiny jinému žákovi než svému uživateli. Během oběda se často stává podobná situace, kdy asistentka pedagoga nebo učitel musí odejít s některým z žáků na toaletu nebo si učitel potřebuje vyřídit neodkladný hovor, to způsobí, že je o jednoho člověka méně a osobní asistentky jsou požádány, aby pomohly s podáváním stravy ostatním žákům.

Pátá kategorie: Hygiena

Do páté kategorie jsme zahrnuli tyto pojmy: toaleta, přebalování, mytí rukou, salivace.

V popisu práce osobní asistentky mají stanoveno, že jeden z jejich úkolů je dopomoc při hygieně jejich uživatelům. Asistentky pedagoga mají v pracovní smlouvě napsáno, že mají za úkol pomáhat se sebeobsluhou žáků. Protože asistentky nemají k dispozici zvedák, je nutné, aby žáky na přebalovací pult přenášely ručně. Je tudíž zapotřebí, aby u některých žáků byly při této manipulaci přítomni dva lidé. Je tedy logické, že si při této činnosti osobní asistentky a asistentky pedagoga pomáhají.

Asistentky pedagoga:

„...myju jí ruce...“

„...chodíme Pavlu podle potřeby 1x – 2x denně přebalovat.“

„Přebalovat Pavlu chodíme ve dvou z důvodu bezpečnosti...“

„...Pavlu přebalujeme s Monikou, ale stává se, že ji chodím přebalovat i s osobními asistentkami.“

„...pomáhám někdy Dance i s přebalováním, aby se s Ivetou nenatahovala sama.“

„Přebalovat Ivetu chodím s Monikou, a to je když není Danka ve škole.“

„...v případě potřeby ji s Karolínou nebo Dankou jdu přebalit.“

„Když je potřeba, tak s Monikou jdu Věrku přebalit.“

„...ho jen někdy upozorním, aby si utřel pus, když hodně sliní.“

„Pokud Ivana není přítomna ve škole, tak jej chodím přebalovat.“

„Na wc s ním nechodím, protože s ním neumím manipulovat.“

„Je na mě moc těžký.“

„Většinu času, kdy se věnuji Robinovi, spolu trávíme na wc...“

„Je to vysilující, se s ním pořád natahovat a vysazovat jej na toaletu.“

„Často mě s Robinem posílá na wc...“

„Není mi příjemné trávit půl dne s Robinem na wc.“

„...když se Robin pozvrací panu učiteli, žádá mě, abych Robina převlékla a nepořádek uklidila.“

„...nedokáže poznat, že na wc potřebuje, má nosit plenu.“

„...trávím čas na toaletě a to ve více než polovině případů zbytečně.“

„Pokud jeho osobní asistentka není přítomna ve škole, doprovázím Jonáše na wc...“

Osobní asistentky:

„...chodím s některou s holek Pavlu přebalit, ony zase někdy pomůžou mně s Petrem...“

„...byla pomoci Pavlu přebalit...“

„Pavlu jsem už byla několikrát pomoci přebalit...“

„...přebalit Ivetu jsem snad byla jen jednou.“

„Myju jí ruce, utírám pusku, Iveta totiž hodně sliní...“

„...Ivetě otřela ústa, když příliš slinila.“

„...pomáhám při přebalování.“

„...a jdu jí pomoci ji přebalit.“

„Pusu si umí utřít sám, jen ho na to musím někdy upozornit.“

„...sám mi hlásí, že potřebuje přebalit.“

„S hygienou Petrovi nepomáhám.“

„...bývá skoro pravidlem, že někdo u oběda potřebuje na záchod a tak musí Karolína nebo pan učitel odejít....“

„Na wc Jonáše doprovázím já...“

Pátá kategorie s názvem **Hygiena** nám dává odpověď na tyto výzkumné otázky:

5) Je asistent pedagoga zapojen při hygieně i u žáků s osobním asistentem?

Zjistili jsme, že asistentky pedagoga bývají zapojeny hlavně při hygieně Ivety a Petra, kdy pomáhají osobním asistentkám v přenesení žáků na přebalovací pult a v další obsluze. Dále pak obě pomáhají s hygienou těm žákům, jejichž osobní asistentka není přítomna ve škole.

7) Je osobní asistent zapojen při hygieně i u ostatních žáků, než u svého uživatele?

Osobní asistentky pomáhají asistentkám pedagoga s hygienou u ostatních žáků. Stává se totiž poměrně často, že Karolína je s Robinem na toaletě a některá z žákyň potřebuje vyměnit plenu, nebo má Karolína dozor nad žáky v relaxační místnosti a Monika potřebuje pomoci s výměnou pleny Věry. V těch situacích osobní asistentky s hygienou pomáhají.

Šestá kategorie: Pedagog a jeho činnost

Do šesté kategorie jsme zahrnuli tyto pojmy: Komunikace, pokyny, úkoly, zájem, učitel, postoje.

Úkol pedagoga je řídit chod třídy a vzdělávat svěřené žáky. V této kategorii zjistíme, jak se činnost pedagoga ve třídě projevuje.

Asistentky pedagoga:

„Oběd jí dává pan učitel nebo Karolína.“

„Učitel mi žádné úkoly, co se týče výuky Pavly, nezadává.“

„Učitel se jí snaží aspoň jednou denně brát do relaxační místnosti, kde jí hraje na kytaru, nebo se s ní jde projít po budově.“

„Nezadává mi nic.“

„...řekne, že se s ní mám jít třeba projít.“

„...mě poprosí, jestli bych ji dokrmila při obědě...“

„...řekne, že se mám jet s Pavlou projet nebo že ji mám po obědě jít nepolohovat do relaxační místnosti.“

„...myslím, že by mi měl zadávat, co mám s Pavlou dělat...“

„...by měl učitel víc zadávat činnosti týkající se výuky.“

„...stává, že mi zadává, abych nějakého studenta dokrmila, i když mám na starosti krmit někoho jiného.“

„Žádné úkoly mi nezadává.“

„Učitel mi žádné úkoly spojené s výukou Ivanky nezadává.“

„...si myslí, že když má Iveta u sebe Danku, tak se jí nemusíme věnovat.“

„Myslím si, že by mi měl zadávat úkoly, abych s Ivetou mohla pracovat.“

„...žádné úkoly v souvislosti s Ivetou nezadává.“

„...ani neví, že nás potřebuje, a že nevidí kolik práce s Ivetou je a o co všechno se staráme.“

„Učitel mi žádné úkoly spojené s výukou Věrky nezadává.“

„...poprosí, abych Věrce něco strčila do ruky, nebo ať se s ní jdu projet.“

„...řekne, ať se jdu s Věrkou projet nebo abych jí dala nějaký hudební nástroj.“

„Chtěla bych, aby mi učitel řekl, jak mám s Věrkou pracovat, ale neříká mi nic.“

„Mě učitel žádné úkoly související s Petrem nezadává.“

„Žádné úkoly související s výukou Petra mi nezadává.“

„...učitel mi v souvislosti s Petrem nezadává nic.“

„...v souvislosti s Petrem nezadává žádnou práci.“

„...pan učitel mu vychází ve všem vstříc a plní jeho přání.“

„...s panem učitelem prochází po chodbách nebo poslouchá přes sluchátka písničky z internetu.“

„...nemáme zastání v panu učiteli...“

„...výsledky mu skoro diktuje.“

„...já nebo pan učitel s ním na wc jdeme...“

„V podávání oběda se střídáme s učitelem...“

„S panem učitelem se během oběda vesele baví, proto se stává častěji, že se Robin pozvrací.“

„...řekne, abych s Robinem spočítala pár příkladů.“

„...požádá, abych s Robinem počítala, nebo abych s ním složila nějakou skládku.“

„...si jej odveze od rozdělané práce...“

„...říká, abych Robinovi pustila písničky...“

„...mě s Robinem posílá na wc...“

„...nařizuje, abych Robinovi pustila přes sluchátka písničky...“

„...nejlépe pracuje, když se mu věnuje pan učitel, ten ale většinu svého času tráví s Robinem...“

„...poprosí, abych pomohla s motivací Jonáše a zadala mu nějaké příklady, nebo vytáhla stavebnici.“

„Mám Jonáše motivovat k práci a hledat mu takové činnosti, které by jej bavili.“

„...si myslí, že se má Jonášovi věnovat především Jana.“

Osobní asistentky:

„...když byla Monika nebo učitel s někým na wc.“

„Co se týče výuky Pavly, nezadává mi nic.“

„O výuku Pavly se vůbec nestará.“

„...mě poprosí, zda bych Pavlu dokrmila...“

„...řekl, ať Pavlu pohlídám... často mi říká, ať pomůžu holkám s polohováním.“

„...párkrát se mi stalo, že mě požádal, abych Pavlu pohlídala... taky požádal, ať Pavlu dokrmím...“

„Učitel by mě o pomoc s Pavlou vůbec neměl žádat...“

„Jako hlídače.“

„Úkoly jako taková mi nezadává, spíš se mě zeptá, co mám v plánu s Ivetou dělat.“

„O výuku Ivety se učitel nestará.“

„...mě poprosí, zda mu Ivetu zavezu do relaxační místnosti, kde jí zahraje na kytaru nebo ukulele.“

„Žádné úkoly mi právě nezadává...“

„...starám o to, aby se pan učitel věnovat Ivetě nemusel.“

„...myslí, že se každá staráme o svého uživatele a o víc se nezajímá.“

„Nezadává mi žádné úkoly související s Věrkou.“

„O výuku Věrky se učitel, bohužel, nestará.“

„...řekne, abych Věru pohlídala...“

„...řekl, ať Věrku pohlídám...říká, ať pomůžu holčákům s polohováním.“

„...požádal, abych Věru pohlídala.“

„Neměl by mě žádat, ať Věru hlídám, není to moje práce.“

„Občas mi řekne, abych s Petrem trhala papír...“

„Nic mi nezadává.“

„...učitel navrhne, abych se šla s Petrem projít, nebo abych jej zavezla do relaxační místnosti, kde spolu hrají na kytaru nebo bubnují na buben.“

„...by mi vyhovovalo více, kdyby mi pan učitel nějakou práci zadal.“

„...úkoly týkající se Petra mi nezadává.“

„...mě má jako Petrova tlumočnicka. Petr by si s ním totiž rád povídal, ale učitel mu jako jediný pracovník nerozumí.“

„...učitel Petrovi nerozumí, proto mu někdy pomohu tlumočit.“

„Asistentky se jej snaží krotit, ale pan učitel jim v tom vůbec nepomáhá a dělá s Robinem blbosti.“

„Ohledně výuky mi učitel nic nezadává.“

„...žádá, abych Robina hlídala...“

„Často mi říká, abych Robina pohlídala...“

„Stává se, že mi řekne, abych Robina pohlídala...“

„...občas řekne, že mám s Jonášem počítat nebo dělat nějaké jazykové cvičení.“

„Občas pracuje s Jonášem společně se mnou.“

„...řekne, ať zavedu Jonáše do relaxační místnosti, kde mu zahraje na kytaru nebo ukulele a také tam procvičují italská slovíčka.“

„Moc úkolů mi nezadává.“

„...pracuji tak, aby se pan učitel Jonášovi moc věnovat nemusel.“

Šestá kategorie s názvem **Pedagog a jeho činnost** nám dává odpověď na tyto výzkumné otázky:

8) Jsou učitelem zadávány úkoly související s výukou pouze asistentům pedagoga?

Zjistili jsme, že učitel moc úkolů týkajících se výuky nezadává. Čas od času požádá osobní asistentku Jonáše, aby s ním počítala příklady, Ivanu žádá, aby s Petrem trhala papír, a asistentky pedagoga žádá, aby počítaly s Robinem.

9) Stává se, že učitel žádá osobní asistenty o pomoc ve vztahu k ostatním žákům, i v případě, že se nejedná o uživatele daného osobního asistenta?

Zjistili jsme, že učitel žádá osobní asistentky o pomoc ve vztahu k ostatním žákům velmi často. Nejčastěji je prosí, aby pohlídaly některého z žáků, protože není ve třídě přítomen žádný pedagogický pracovník. Žádá osobní asistentky, aby pomohly s podáváním stravy v případě, kdy si potřebuje během oběda něco vyřídit. Také je žádá, aby asistentkám pedagoga pomohly ostatní žáky polohovat.

4.9 Diskuze

Hlavním cílem našeho výzkumu bylo na základě pozorování a rozhovorů s asistentkami pedagoga a osobními asistentkami dané školy zjistit, jak se v praxi liší role osobního asistenta a asistenta pedagoga. Na hlavní cíl jsme navázali dílčí cíle, které se týkají daného tématu. Na základě hlavního a dílčích cílů jsme si stanovili i výzkumné otázky, na které jsme v předchozí kapitole získali odpovědi. Víme, že náš výzkum probíhal pouze v jedné specifické třídě praktické školy, proto nelze naše závěry globalizovat. Z rozhovorů, které jsme analyzovali pomocí kódování, jsme získali tyto odpovědi na výzkumné otázky.

1) Je do výuky žáků s osobním asistentem zapojen i asistent pedagoga?

Na základě zjištěných informací můžeme tvrdit, že asistentky pedagoga do výuky žáků s osobním asistentem, zapojeny nejsou. Je to zapříčiněno obsazeností třídy žáky, s různými stupni mentálního postižení, kteří asistentky pedagoga plně zaměstnávají, protože ke každému žákovi, musí přistupovat individuálně. Kvůli tomuto se asistentky pedagoga nemohou věnovat více žákům najednou a efektivně postupovat ve výuce. Asistentky pedagoga se podílejí na výuce všech žáků pouze v případě nepřítomnosti osobních asistentek. Můžeme, ale konstatovat, že se snaží pro všechny žáky vymýšlet společné aktivity.

2) Je nutné při obsazenosti a kapacitě třídy, aby se osobní asistent zapojil do výuky i u ostatních žáků?

Bylo zjištěno, že se osobní asistentky věnují pouze výuce svých uživatelů. To je však velká pomoc pro asistentky pedagoga, které by se nezvládly věnovat všem žákům. Osobní asistentky se zapojují do společných aktivizačních činností, kterých se účastní všichni žáci. V případě potřeby slovně motivují daného žáka k práci, nebo podporují autoritu osobních asistentek.

3) Jakým způsobem se asistentky pedagoga a osobní asistentky zapojují do pohybové aktivizace žáků?

Můžeme tvrdit, že osobní asistentky pomáhají svým uživatelům při všech manuálních činnostech, které nejsou schopni sami zvládnout. Asistentky pedagoga zbylým žákům pomáhají stejným způsobem. Ve třídě jsou také čtyři žáci pravidelně vertikalizováni. Při vertikalizaci, je potřeba žáky do stojanu přenést, nebo je upevnit a zajistit. Na této činnosti se musí podílet více lidí. Všechny asistentky spolupracují a navzájem si pomáhají. Při odpoledním polohování je přítomna pouze jedna asistentka pedagoga, protože druhá asistentka pedagoga v této době podává oběd jedné žákyni. Asistentka pedagoga pomáhá polohovat osobním asistentkám jejich uživatele, osobní asistentky zase pomáhají jí s polohováním zbylých žáků.

4) Je asistent pedagoga zapojen při podávání stravy i u žáků s osobním asistentem?

Zjistili jsme, že osobní asistentky podávají stravu svým uživatelům samy. Asistentky pedagoga pomáhají s podáváním stravy těmto žákům, jen pokud ve škole nejsou přítomny jejich osobní asistentky.

5) Je asistent pedagoga zapojen při hygieně i u žáků s osobním asistentem?

Zjistili jsme, že asistentky pedagoga bývají zapojeny při hygieně žáků s osobním asistentem, kdy pomáhají osobním asistentkám s přenesením žáků na přebalovací pult a v další obsluze. Dále pak obě asistentky pedagoga pomáhají s hygienou těm žákům, jejichž osobní asistentka není přítomna ve škole.

6) Je osobní asistent zapojen při podávání stravy i u ostatních žáků, než u svého uživatele?

Můžeme potvrdit, že osobní asistentky se primárně starají o to, aby stravu podali svým uživatelům. Někdy se ovšem během podávání svačin stává, že asistentky pedagoga musí odejít s některým z žáků na toaletu, to potom některá z osobních asistentek pomůže s podáváním svačiny jinému žákovi než svému uživateli. Během oběda se často stává podobná situace, kdy asistentka pedagoga nebo učitel musí odejít s některým z žáků na toaletu nebo si učitel potřebuje vyřídit neodkladný hovor, to způsobí, že je o jednoho člověka méně a osobní asistentky jsou požádány, aby pomohly s podáváním stravy ostatním žákům.

7) Je osobní asistent zapojen při hygieně i u ostatních žáků, než u svého uživatele?

Osobní asistentky pomáhají asistentkám s hygienou u ostatních žáků. Stává se totiž poměrně často, že některá z asistentek pedagoga je s jedním z žáků na toaletě a některá z žákyň potřebuje vyměnit plenu nebo má jedna asistentka dozor nad žáky v relaxační místnosti a druhá potřebuje pomoci s výměnou pleny některé z žákyň. V těch situacích osobní asistentky s hygienou pomáhají. Konstatujeme, že osobní asistent je zapojen při hygieně ostatních žáků.

8) Jsou učitelem zadávány úkoly související s výukou pouze asistentům pedagoga?

Zjistili jsme, že učitel moc úkolů týkajících se výuky nezadává. Čas od času ovšem zadá úkoly související s výukou i osobním asistentkám. Jednu žádá, aby se svým uživatelem spočítala nějaké příklady, druhou, ať se svým uživatelem trhá papír. Můžeme tedy tvrdit, že učitel úkoly související s výukou zadává i osobním asistentkám.

9) Stává se, že učitel žádá osobní asistenty o pomoc ve vztahu k ostatním žákům, i v případě, že se nejedná o uživatele daného osobního asistenta?

Zjistili jsme, že učitel žádá osobní asistentky o pomoc ve vztahu k ostatním žákům velmi často. Nejčastěji je prosí, aby pohlídaly některého z žáků, protože není ve třídě přítomen žádný pedagogický pracovník. Žádá osobní asistentky, aby pomohly s podáváním stravy v případě, kdy si potřebuje během oběda něco vyřídit. Také je žádá, aby asistentkám pedagoga pomohly ostatní žáky polohovat.

Z informací, které jsme získali z rozhovorů a pozorování můžeme vyhodnotit námi stanovené dílčí cíle. Prvním dílčím cílem bylo zjištění, zda žáků s osobním asistentem při výuce pomáhá asistent pedagoga. Na základě získaných dat, můžeme tvrdit, že asistentky pedagoga při výuce žákovi s osobním asistentem nepomáhají. Je to hlavně zapříčiněno tím, že jsou ve třídě žáci s různým stupněm mentálního postižení. Každý z těchto žáků proto potřebuje individuální přístup a zvláštní péči, která je samozřejmě časově náročná. Dále jsme zjistili, že asistentky pedagoga, se podílejí na výuce všech žáků pouze v případě nepřítomnosti osobních asistentek.

Druhým dílčím cílem bylo zjištění, zda osobní asistent pomáhá i ostatním žákům, při výuce i jiných úkonech. Shledali jsme, že osobní asistentky ostatním žákům s výukou nepomáhají, ale při jiných úkonech ano. Často pomáhají při sebeobslužných činnostech, jako je podávání jídla a hygiena, při pohybové aktivizaci žáků, což zahrnuje především pomoc s vertikalizací a polohováním.

Třetím dílčím cílem bylo zjištění, co je hlavní náplní práce asistenta pedagoga. Na základě zjištěných informací a pozorování si můžeme dovolit tvrdit, že pedagogická činnost je v námi zkoumané třídě až na posledním místě. Většinu pracovní doby stráví asistentky pedagoga přípravou a podáváním jídla, pomocí s vertikalizací a polohováním a pomocí při hygieně.

Čtvrtým dílčím cílem bylo zjištění, zda asistent pedagoga pomáhá uživateli osobního asistenta při základních sebeobslužných úkonech. Zjistili jsme, že asistenti pedagoga pomáhají žákovi s osobním asistentem především s úkony spojených s hygienou a pohybovou aktivizací. Pokud ovšem osobní asistentky chybí, přebírají asistentky pedagoga jejich roli, a starají se o veškeré sebeobslužné úkony, které zahrnují podávání stravy, hygienu i pohybovou aktivizaci.

Posledním dílčím cílem bylo zjištění, zda učitel rozlišuje náplň práce asistenta pedagoga a osobního asistenta. Ze získaných informací si dovoluujeme tvrdit, že učitel tato dvě povolání nerozeznává. V teoretické části, se můžeme dočíst, že osobní asistent se má věnovat pouze svému uživateli. Zjistili jsme ovšem, že učitel velmi často žádá osobní asistentky o dozor nad ostatními žáky, dále je žádá o pomoc při podávání stravy a při polohování. Tyto činnosti by správně po osobních asistentkách požadovat neměl. Stejně požadavky také má na asistentky pedagoga.

Díky získaným informacím dokážeme vyhodnotit hlavní cíl naší práce, zjistit jak se v praxi liší role osobního asistenta a asistenta pedagoga. Můžeme konstatovat, že v námi zkoumané třídě by nezasvěcená osoba nebyla schopná rozlišit asistentky pedagoga od osobních asistentek. Jejich role se proplétají, všechny asistentky spolupracují a pomáhají si při péči o svěřené žáky. Vzhledem k obsazenosti třídy žáky s různými stupni a typy postižení je jejich spolupráce nezbytná. Dalo by se říci, že pedagogická činnost je potlačena kvůli časové náročnosti při pomoci žákům se sebeobsluhou. Prakticky nejvíce času zabírá podávání stravy s pomocí při hygieně.

4.10 Doporučení pro praxi

Na základě výsledků výzkumu na námi zvolené praktické škole se v této kapitole zaměříme na doporučení, které by mohly zefektivnit vyučovací proces a usnadnit práci asistentkám pedagoga a osobním asistentkám. Zaměříme se tedy na žáky, pedagoga, asistentky pedagoga, osobní asistentky a vybavení školy.

V první řadě bychom pro praxi doporučili přijímat ke studiu na praktickou školu dvouletou žáky, kterým je tato škola určena. Tedy žáky se středně těžkým mentálním postižením, případně s lehkým mentálním postižením ve spojení s jiným zdravotním postižením, které znemožnilo vzdělávat se na jiné střední škole. Je to z důvodu

zkvalitnění vyučovacího procesu. Podle našeho názoru v námi zkoumané škole nemůžeme o vyučovacím procesu příliš hovořit. Je to způsobeno obsazeností třídy, kde žáci mají různé stupně mentálního postižení. Z celkového počtu šesti žáků, pouze dva spadají do legislativně vymezené cílové skupiny školy. Kdyby byla třída sestavena z žáků, kterým je správně určena, mohly by asistentky pedagoga i osobní asistentky naplňovat své poslání.

Chápeme, že vyučovat tuto různorodou skupinu žáků je náročné, proto nás ani moc nepřekvapuje, že vyučovací proces se stáhl do pozadí, protože není v možnostech většiny žáků třídy být vzdělán podle příslušného RVP. Dále si myslíme, že kdyby učitel volil lepší postupy při vzdělávání, mohl by tím odlehčit práci jak osobním asistentkám, tak asistentkám pedagoga. Měl by všem žákům zadávat úkoly související s výukou, které by byli schopni zvládnout a přispěl by tak k jejich vzdělanosti.

Dále bychom doporučili do školy zakoupit elektrický zvedák, který by usnadnil manipulaci se žáky, protože jsou všichni imobilní. Z důvodů absence zvedáku musí asistentky žáky polohovat při hygieně a relaxaci a při vysazování na toaletu manuálně. Všichni žáci jsou starší osmnácti let, dosahují tedy výšky a váhy dospělého člověka. Ve zkoumané škole tvoří skupinu asistentek jen ženy, je tedy logické, že tato fyzická námaha je pro ně příliš těžce zvladatelná. Zvedák by pro ně znamenal velké ulehčení.

Závěr

V diplomové práci jsme se zaměřili na srovnání rolí asistentek pedagoga a osobních asistentek na praktické škole. Pro výzkum jsme si vybrali specifickou praktickou školu dvouletou, ve které jsou vzděláváni žáci s různým stupněm mentálního postižení.

V teoretické části jsme se seznámili se základními informacemi spojené s danou problematikou. Definovali jsme si a přiblížili mentální postižení a k němu přidružená postižení, etiologii a projevy. S ohledem na praktickou část, byla další kapitola věnována lidem, kteří nejčastěji provází člověka s postižením během vzdělávacího procesu. Přibližuje specifika povolání speciálního pedagoga, asistenta pedagoga a osobního asistenta. Teoretickou část uzavřel oddíl věnovaný praktické škole a důležitým dokumentům týkajících se vzdělávání.

Praktická část byla věnována výzkumu, jehož cílem bylo zjistit, zda se v námi zkoumané praktické škole liší role asistenta pedagoga a osobního asistenta. S ohledem na hlavní cíl byly stanoveny dílčí cíle a výzkumné otázky. Seznámili jsme se s třídou a objektem, ve kterém se škola nachází, dále jsme získali základní informace o žácích, kteří školu navštěvují, asistentkách pedagoga i osobních asistentkách. Výzkumný vzorek tvořili již zmiňované dvě asistentky pedagoga a tři osobní asistentky. Hlavní výzkumnou část jsme praktikovali pomocí polostrukturovaných rozhovorů a pozorování. Data z rozhovorů byly následně přepsány a zpracovány pomocí otevřeného kódování.

Práce na této praktické škole je velmi náročná, fyzicky i psychicky. Z výsledků můžeme konstatovat, že s dané praktické škole je výuka v pozadí. Osobní asistentky a asistentky pedagoga se primárně věnují v souvislosti s žáky sebeobslužným činnostem, mezi které patří hlavně podávání stravy a dopomoc při hygieně. Asistentky si navzájem při těchto činnostech pomáhají a spolupracují. Tím nám byla dána odpověď na hlavní cíl našeho výzkumu. Povolání asistenta pedagoga a osobního asistenta v této třídě může jen těžko rozlišit. Osobní asistentky se samy věnují během vyučovacího procesu svému uživateli, a navíc pomáhají se sebeobsluhou a pohybové aktivizaci ostatním žákům. Asistentky pedagoga zase primárně nevykonávají pedagogickou činnost, a jejich hlavním úkolem je postarat se o podávání stravy, pohybovou aktivizaci a dopomoc při hygieně. Práce v této třídě je ještě o to více těžší, protože není vybavena elektrickým zvedákem

a všechny asistentky polohují a přesunují žáky manuálně. Navíc asistentky nejsou adekvátně vedeny pedagogem, a k už tak náročné práci, se ještě starají o pracovní náplň dne.

Víme, že námi zjištěné výsledky nejde globalizovat, protože se jedná o specifickou třídu, jejíž skupina žáků je velmi rozmanitá. Myslíme si však, že edukační proces a práce asistentek pedagoga i osobních asistentek by se dala zefektivnit a zkvalitnit na základě našich doporučení.

Seznam použitých zkratk

AAMR - Americká asociace pro mentální postižení

AP – Asistent pedagoga

CNS – Centrální nervový systém

DMO – Dětská mozková obrna

HKK – Horní končetiny

IVP – Individuální vzdělávací plán

LMP – Lehké mentální postižení

MKN-10 - Mezinárodní klasifikace nemocí, 10. Revize

MŠMT ČR – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

NFN – Normovaná finanční náročnost

PC - Personal komputer, osobní počítač

PO – Podpůrné opatření

PPP – Pedagogicko-psychologická poradna

RVP - Rámcový vzdělávací program

RVP PRŠ 1 – Rámcový vzdělávací program pro obor praktické škola jednoletá

RVP PRŠ 2 - Rámcový vzdělávací program pro obor praktické škola dvouletá

RVP ZŠS - Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání základní škola speciální

RVP ZV – LMP - Příloha rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením

SPC - Speciálněpedagogické centrum

STMP – Středně těžké mentální postižení

ŠVP - Školní vzdělávací program

TMP – Těžké mentální postižení

Seznam použitých zdrojů

Seznam literatury

BARTOŇOVÁ, Miroslava a Marie VÍTKOVÁ. 2016. *Strategie vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v inkluzivním prostředí základní školy: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-255-0.

BAZALOVÁ, Barbora. 2014. *Dítě s mentálním postižením a podpora jeho vývoje*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0693-4.

BENDOVÁ, Petra a Pavel ZIKL. 2011. *Dítě s mentálním postižením ve škole*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3854-3.

ČERNÁ, Marie. 2008. *Česká psychopedie: speciální pedagogika osob s mentálním postižením*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1565-3.

ČERNÁ, Marie. 2009. *Česká psychopedie: speciální pedagogika osob s mentálním postižením*. Praha: Karolinum, Dotisk prvního vydání.

DOLANSKÝ, Jiří. 2000. *Současná epileptologie*. Praha: Triton. ISBN 80-7254-101-3.

GAVORA, Peter. 2010. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Překlad Vladimír Jůva, Vendula Hlavatá. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-185-0.

HÁJKOVÁ, Vanda a Iva STRNADOVÁ. 2010. *Inkluzivní vzdělávání: [teorie a praxe]*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024730707.

HADAČ, Jan. 2003. *Epilepsie - základy diagnostických a léčebných postupů*. In: *Hadač, Jan (ed). Klinické zkušenosti s přípravkem neurontin (gabapentin) v léčbě epilepsie*. Praha: Maxdorf: 7–23. ISBN: 80-7345-006-2.

HENDL, Jan. 2008. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2. aktualizované vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-485-4.

HRDÁ, Jana. 2006. *Osobní asistence: příručka postupů a rad pro osobní asistenty*. Praha: Pražská organizace vozíčkářů. ISBN (kroužková vazba).

CHRÁSKA, Miroslav. 2007. *Metody pedagogického výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-1369-4.

- JANKOVSKÝ, Jiří. 2006. *Ucelená rehabilitace dětí s tělesným a kombinovaným postižením: somatopedická a psychologická hlediska*. 2. vyd. Praha: Triton. ISBN 80-7254-730-5.
- JESENSKÝ, Ján. 2000. *Andragogika a gerontagogika handicapovaných*. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-823-9.
- KEBLOVÁ, Alena. 2001. *Zrakově postižené dítě*. Praha: Septima. ISBN 80-7216-191-1.
- KENDÍKOVÁ, Jitka. 2017. *Asistent pedagoga*. Praha: Raabe. Dobrá škola. ISBN 978-80-7496-349-0.
- LECHTA, Viktor, ed. 2010. *Základy inkluzivní pedagogiky: dítě s postižením, narušením a ohrožením ve škole*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-679-7.
- LUDÍKOVÁ, Libuše, FINKOVÁ, Dita a STEJSKALOVÁ, Kateřina. 2013. *Teoretická východiska speciální pedagogiky osob se zrakovým postižením*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3700-2.
- MICHALÍK, Jan, Pavlína BASLEROVÁ a Lenka FELCMANOVÁ. 2015. *Katalog podpůrných opatření pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu zdravotního nebo sociálního znevýhodnění: obecná část*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4654-7.
- MICHALÍK, Jan, Pavlína BASLEROVÁ a Lenka FELCMANOVÁ. 2015. *Podpůrná opatření ve vzdělávání*. Praha: Člověk v tísni, o.p.s. ISBN 978-80-87456-57-6.
- MIOVSKÝ, Michal. 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-1362-4.
- MORÁVKOVÁ VEJROCHOVÁ, Monika. 2015. *Standard práce asistenta pedagoga*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4722-3.
- NOVOHRADSKÁ, Hana. 2013. *Vybrané kapitoly z oftalmopedie*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. ISBN 978-80-7464-480-1.
- NOVOSAD, L. 2006. *Základy speciálního poradenství*. 2. vydání Praha: Portál. ISBN 80-7367-174-3.

OPATŘILOVÁ, Dagmar. 2005. *Metody práce u jedinců s těžkým postižením a více vadami*. 1. vydání Brno: MU. ISBN 80-210-3819-5.

OPATŘILOVÁ, Dagmar. 2003. *Pedagogická intervence v raném a předškolním věku jedinců s dětskou mozkovou obrnou*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-3242-1.

OPATŘILOVÁ, Dagmar. 2006. *Pedagogicko-psychologické poradenství a intervence v raném a předškolním věku u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami*. 1. vydání Brno: MU. ISBN 80-210-3977-9.

PIPEKOVÁ, Jarmila. 2006. *Osoby s mentálním postižením ve světle současných edukativních trendů*. Brno: MSD. ISBN 80-86633-40-3.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. 2001. *Pedagogický slovník*. 3. rozšířené a aktualizované vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-579-2.

PIPEKOVÁ, Jarmila, ed. 2006. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Brno: Paido. ISBN 80-7315-120-0.

RENOTIÉROVÁ, Marie a Libuše LUDÍKOVÁ. 2005. *Speciální pedagogika*. 3. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-1073-7.

SLOWÍK, Josef. 2016. *Speciální pedagogika*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0095-8.

TEPLÁ, Marta a Hana ŠMEJKALOVÁ. 2010. *Základní informace k zajišťování asistenta pedagoga do třídy, v níž je vzděláván žák nebo žáci se zdravotním postižením*. Vyd. 2. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR. ISBN 978-80-86856-66-7.

TEPLÁ, Marta, Lenka FELCMANOVÁ a Zbyněk NĚMEC. 2018. *Asistent pedagoga: jak efektivně zavést pozici asistenta pedagoga ve školách*. Praha: Verlag Dashöfer. ISBN 978-80-87963-15-9.

TICHÝ, Jiří. *Neurologie*. 1998. 2. dopl. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-750-x.

ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0644-6.

VALENTA, Milan. 2015. *Katalog podpůrných opatření pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu mentálního postižení nebo oslabení kognitivního výkonu: dílčí část*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4614-1.

VALENTA, Milan. 2014. *Přehled speciální pedagogiky: rámcové kompendium oboru*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0602-6.

VALENTA, Milan. 2013. *Psychopedie: [teoretické základy a metodika]*. 5., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Parta. ISBN 978-80-7320-187-6.

VALENTA, Milan, Jan MICHALÍK a Martin LEČBYCH. 2012. *Mentální postižení: v pedagogickém, psychologickém a sociálně-právním kontextu*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3829-1.

VAŠEK, Štefan. 2011. *Základy špeciálnej pedagogiky*. Bratislava: Sapiientia. ISBN 978-80-892-2921-5.

VÍTKOVÁ, Marie, ed. 2003. *Integrativní školní (speciální) pedagogika: základy, teorie, praxe*. Brno: MSD. ISBN 80-86633-07-1.

VÍTKOVÁ, Marie. 2006. *Somatopedické aspekty*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Brno: Paido. ISBN 80-7315-134-0.

Seznam webových zdrojů

MPSV – Strategie politiky zaměstnanosti do roku 2020 [online]. [Citace: 6. 2. 2019]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/strateg_zam_2020/strategiepz2020.pdf.

MŠMT – Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015-2020 [online]. [Citace 6. 2. 2019]. Dostupný na World Wide Web: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategicke-a-koncepcni-dokumenty-cerven-2009>.

Úmluva o právech dítěte [online]. [Citace: 8. 2. 2019]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>.

Seznam legislativních dokumentů

Nářízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách a správě.

Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání praktická škola dvouletá.

Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání praktická škola jednoletá.

Vyhláška MŠMT ČR č. 13/2005 Sb., o středním vzdělávání a vzdělávání na konzervatoři, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška MŠMT ČR č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných.

Vyhláška MŠMT ČR č. 197/ 2016 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

Vyhláška č. 671/2004 Sb., kterou se stanoví podrobnosti o organizaci přijímacího řízení ke vzdělávání ve středních školách.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících.

Zákon č. 82/2015 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů.

Seznam příloh

Příloha 1: Přepis rozhovorů

Příloha 1: Přepis rozhovorů

Rozhovor číslo 1 (o Pavle):

1. Jak se zapojujete do výuky Pavly?

Monika: Z mého pohledu se o výuce mluvit nedá. Pavla má těžkou mentální retardaci a mluví jen málo. A pokud mluví, tak jen stereotypně opakuje slova pořád dokola. Podporujeme Pavlu v mluvení a chválíme ji za vyslovená slova. Snažím se, aby měla ve škole aspoň nějaké vyžití. Když je Pavla ve stojanu, masíruji jí záda, když je ve třídě mívá studentů, pouštím jí relaxační hudbu, kterou má ráda. Pozitivně reaguje na zvuky, které se jí líbí, proto se spolu s ostatními asistentkami snažíme jí je zprostředkovat. Také často spolu s některými dalšími studenty hrajeme lidové písničky na bobotubes, to má Pavla ráda. Někdy Pavle nabídnu hmatovou desku, na které jsou připevněny kousky různých materiálů, ale moc jí to nezajímá. Čas od času pracujeme na tabletovém stolku, kde procvičuje motoriku v programu malování. Musím jí ovšem s pohybem rukou trochu pomáhat. Jinak spíše relaxuje, je rychle unavená a má ráda svůj klid, proto se snažím, aby aspoň v tomto ohledu se u nás cítila dobře.

Karolína: S Pavlou pracuje spíše moje kolegyně. Jsem tady kratší dobu než moje kolegyně a Pavla si na nové lidi pomalu zvyká. Ze začátku na mě syčela, protože mě neznala, teď na mě reaguje dobře. S Pavlou občas pracuji na tabletovém stolku, kde spolu malujeme různé obrázky nebo jí hraju na kalimbu, kterou jí položím na břicho. Vibrace jí dělají dobře a já jsem ráda, že se Pavla usmívá. Občas spolu také výtvarně tvoříme. Snažíme se s kolegyní vždy vymyslet nějaké výtvarné činnosti, při kterých hlavní úlohu hrají prstové barvičky, abychom tak i procvičili motoriku dětí. Pavla má ale výtvarku ráda podle nálady, někdy má ruce uvolněně, někdy v křeči. Pokud se moc brání, do činností ji nenutíme.

Ivana: Do výuky Pavly vůbec nezasahuji. Podílím se pouze na společných činnostech, kdy pracuju s Petrem. Většinou spolu všichni hrajeme na bobotubes nebo jiné hudební nástroje.

Danuše: Pavle ve výuce nepomáhám, ani bych neřekla, že se nějak učí. Spíš se jí snaží vytvořit pohodovou atmosféru.

Jana: S Pavlou ve výuce nepracuji. Pracuji s Jonášem.

2. Jakým způsobem pomáháte při podávání stravy?

Monika: Pavla se sama nenají, a navíc jí pomalu, má problémy s polykáním. Dávám jí většinou svačinu, a to mívá jogurt, ovocné mléko nebo přesnídávku, aby to dobře polykala a i to trvá někdy 20 minut, než to sní. U oběda bývám v kuchyni a připravuju děčkám oběd. Pavle jídlo mixuji, aby dobře jedla. Oběd jí dává pan učitel nebo Karolína.

Karolína: Pavla celkem špatně jí. Dlouho jí to trvá a je potřeba jí dávat často sousta zapíjet, aby polkla. Někdy, když Monika nemá čas, dávám Pavle svačinu, ale to se stává jen zřídka. Většinou 2x do týdne jí dávám oběd. A to ji krmím někdy i 45 minut.

Ivana: Už se mi párkrát stalo, že jsem Pavle dávala svačinu, když holky musely odejít někoho přebalit. Oběd jsem už Pavle taky podávala, protože bývá skoro pravidlem, že někdo u oběda potřebuje na záchod a tak musí Karolína nebo pan učitel odejít a jeden člověk tím pádem v jídelně chybí. Naštěstí jí Petr rychle, tak nekrmím Pavlu, aniž bych ho omezila v jeho jídle.

Danuše: No už jsem někdy Pavle dávala svačinu, když holky nebyly ve třídě. Oběd jsem jí ještě nedávala, protože Iveta špatně jí a mám dost práce s tím, abych nakrmila ji.

Jana: Svačinu jsem Pavle ještě nedávala, ale párkrát se mi stalo, že jsem jí podávala část oběda, když byla Monika nebo učitel s někým na wc.

3. Jakým způsobem pomáháte při sebeobslužných činnostech a hygieně?

Monika: Tak já pomáhám Pavle se vším, když jí něco spadne, tak jí to znova podám, pokud jdeme do jiné místnosti, tak jí tam převezu, myju jí ruce a podávám jídlo a tak podobně. Pavla je 2x denně vertikalizována, tak jí ještě pomáhám s vertikalizací, s přípravou stojanu a přichystáním všeho potřebného. Jinak chodíme Pavlu podle potřeby 1x – 2x denně přebalovat. Většinou chodím s Karolínou, pokud nemá nutně na práci něco jiného, jinak musím poprosit o pomoc některou z osobních asistentek. Musíme chodit ve dvou protože, Pavla je dost těžká a já bych jí sama neuzvedla, natož, abych jí přesunula na přebalovací lehátko.

Karolína: Pavla moc dobře neumí používat ruce, hodně věcí jí z nich padá, takže se dá říct, že jí ruce nahrazuji. Pomáhám jí s úchopy předmětů, pokud jí něco spadne tak jí to podám, umyju ruce nebo ji nakrmím, pomáhám ji vertikalizovat a tak. Přebalovat Pavlu chodíme ve dvou z důvodu bezpečnosti a taky proto, že jedna osoba by ji bez zvedáku nezvedla. Většinou Pavlu přebalujeme s Monikou, ale stává se, že ji chodím přebalovat i s osobními asistentkami.

Ivana: Někdy chodím s některou s holek Pavlu přebalit, ony zase někdy pomůžou mně s Petrem a občas pomáhám Pavlu položit v relaxační místnosti. Párkrát jsem pomáhala s vertikalizací, když jedna z holek nebyla ve třídě.

Danuše: Už se mi stalo, že jsem byla pomoci Pavlu přebalit a někdy pomáhám s jejím polohováním a vertikalizací.

Jana: Pavlu jsem už byla několikrát pomoci přebalit, v těch sebeobslužných činnostech akorát někdy pomáhám při podávání stravy, jak jsem už říkala.

4. Jaké úkoly, které souvisí s výukou, vám učitel zadává?

Monika: Učitel mi žádné úkoly, co se týče výuky Pavly, nezadává. Musíme samy něco vymýšlet, abychom s ní aspoň nějakou činnost dělali. Učitel se jí snaží aspoň jednou denně brát do relaxační místnosti, kde jí hraje na kytaru, nebo se s ní jde projít po budově.

Karolína: Nezádá mi nic. Snažíme se samy pro Pavlu něco vymyslet, co by jí mohlo bavit, ale je to pro nás dost náročné. Nápady nám docházejí a navíc se musíme starat i o ostatní studenty.

Ivana: Co se týče výuky Pavly, nezadá mi nic.

Danuše: S Pavlou nepracuji.

Jana: O výuku Pavly se vůbec nestará.

5. Jaké úkoly, které nesouvisí s výukou, vám učitel zadává?

Monika: Tak většinou mi řekne, že se s ní mám jít třeba projít. Spíš se ptá, co máme v plánu dneska s děčkama dělat. Nebo mě poprosí, zda bych Pavlu zavezla na pobytové zařízení, kde Pavla přes týden bydlí. O to, že Pavle podáváme stravu a chodíme ji přebalovat, se nestará.

Karolína: Většinou mě poprosí, jestli bych ji dokrmila při obědě, často vyřizuje služební telefony a máme tu smůlu, že mu nejčastěji lidi volají v době oběda a Pavla je pak z toho nervózní a jí ještě hůř než obvykle. Někdy mi řekne, že se mám jet s Pavlou projet nebo že ji mám po obědě jít nepolohovat do relaxační místnosti.

Ivana: Někdy mi řekne, abych Pavlu pohlídala, protože všichni pedagogičtí pracovníci jsou zrovna na wc s jinými žáky. Někdy mě poprosí, zda bych Pavlu dokrmila, když si potřebuje vyřídit telefon.

Danuše: Už se mi stalo, že mi řekl, ať Pavlu pohlídám, když byly holky s někým pryč a on si taky musel někam odskočit, často mi říká, ať pomůžu holkám s polohováním.

Jana: Jen párkrát se mi stalo, že mě požádal, abych Pavlu pohlídala, když ve třídě jiný pedagogický pracovník nebyl. Párkrát mě taky požádal, ať Pavlu dokrmím, že si potřebuje něco vyřídit.

6. Myslíte si, že vám učitel zadává úkoly, které nesouvisí s náplní vaší práce?

Monika: Hlavně myslím, že by mi měl zadávat, co mám s Pavlou dělat, a ne abychom všechny činnosti vymýšleli my s Karolínou. Taky mi přijde zbytečné se s Pavlou chodit procházet, když bychom mohli dělat daleko více společných činností.

Karolína: Myslím, že by měl učitel víc zadávat činnosti týkající se výuky. Připadá mi, že zadává pouze něco, co nesouvisí s mou náplní práce. Často se mi stává, že mi zadává, abych nějakého studenta dokrmila, i když mám na starosti krmit někoho jiného. Myslím si, že krmení dvou lidí najednou není hygienické ani efektivní. Někdy mě posílá se s Pavlou projít po zařízení, i když by mi měl raději zadat nějakou činnost, která souvisí s výukou, kterou bych s Pavlou mohla dělat.

Ivana: Tak určitě ano, vůbec bych neměla Pavlu krmit, ani jí hlídat, za to placená nejsem.

Danuše: Víím, že bych jí neměla hlídat ani pomáhat polohovat. Není to moje náplň práce.

Jana: Učitel by mě o pomoc s Pavlou vůbec neměl žádat, a přesto to dělá.

7. Co je vaše nejčastější činnost ve vztahu k Pavle:

Monika: Přijde mi, že Pavle nejčastěji vyplňuji čas, tak aby se cítila dobře. Jen málo se věnujeme výuce.

Karolína: Podle mě Pavlu nejčastěji polohuju a přebaluju.

Ivana: Nejčastěji pomáhám s krmením.

Danuše: Nejčastěji Pavlu pomáhám polohovat. Monika v dobu, kdy chodíme do relaxační místnosti krmí Věru, a nemůže z jídelny odbíhat, protože Věra potom přestává jíst.

Jana: Přijde mi, že nejčastěji mám Pavlu hlídat, když nejsou pedagogičtí pracovníci ve třídě.

8. U kterých činností ve vztahu k Pavle vás učitel nejvíce potřebuje?

Monika: Nejčastěji mi říká, že se mám jet s Pavlou projít.

Karolína: Připadá mi, že nejčastěji mě potřebuje k tomu, abych Pavlu dokrmila.

Ivana: Tak asi u toho krmení, to mi říká nejčastěji.

Danuše: U polohování, Karolína by to totiž sama nezvládla.

Jana: Jako hlídače.

Rozhovor číslo 2 (o Ivetě):

1. Jak se zapojujete do výuky Ivety?

Monika: Do výuky Ivetky se moc nezapojuji. Snažím se věnovat ostatním studentům, kteří nemají osobního asistenta. Pokud mě však Danka požádá o pomoc, vždy se jí snažím vyhovět.

Karolína: No, upřímně se do výuky moc nezapojuji. Jsme s Monikou celkem vytížené, proto celkem spoléháme na to, že s Ivetkou bude pracovat Danka. Někdy, když mám trochu času tak Ivetce zahraju na kalimbu nebo jí pustím písničky, které má ráda, ale jinak se jí věnuje Danka.

Ivana: Do výuky Ivety se nezapojuju.

Danuše: Snažím se Ivetce věnovat, jak je to jen možné, ale neudrží na dlouhou dobu pozornost, jedná se spíše o vteřiny. Je rychle unavené, proto ji i často polohuju na jejím speciálním vozíku. Ale snažím se Ivetu stimulovat tím, že jí dávám na pracovní plochu hmatovou desku, nebo jí ukazuji kontrastní obrázky, na ty reaguje dobře. Také jí jednou denně dávám inhalaci, protože má problémy s dýchacími cestami. Pokud je na programu nějaké výtvarná činnost, pracuji s Ivetkou já a vedu jí ruku. Má ráda zvuky, proto často s holkama hrajeme na jednoduché hudební nástroje nebo bobotubes. Ivetka se u toho usmívá a je spokojná, už se už párkrát stalo, že si poklepávala rukou o podložku.

Jana: Do výuky Ivety se nezapojuji.

2. Jakým způsobem pomáháte při podávání stravy?

Monika: Iveta jí a pije velmi specificky, musí se jí při tom přidržovat hlava a kontrolovat, aby potravu nevdechla, anebo aby se nezačala dávit a zvracet. Ivetě podávám jídlo, jen pokud je Danka na pravidelném měsíčním školení, které mají všechny naše osobní asistentky povinné, anebo když je na nemocenské. Pokud Danka není ve škole, podává se Ivetě jen oběd, protože maminka přiváží Ivetu už najedenou. Jinak oběd Ivetě mixuji.

Karolína: Ivetu jsem krmila jen jednou, a to když Danka ani Monika nebyly v práci. Krmení Ivety je složité a náročné, celkem jsem se bála, abych jí při podávání jídla neublížila.

Ivana: Ivetu jsem ještě nekrmila, jen jsem jí párkrát dala napít, a to mi stejně nešlo.

Danuše: Po příjezdu do školy dávám Ivetě snídani, většinou má chleba se šunkou nebo sýrem, zároveň jí i podávám léky. Důležité je dbát na to, aby Iveta pila. S pitím má problémy, proto je nutné jí dávat pít často. Vypije totiž úplné minimum z toho, co jí naleju do pusy, většinu vyprskne ven. Dále jí ve škole dávám oběd, který připravuje Monika v kuchyni. Stravu jí nechávám mixovat, protože potom jí lépe a nedusí se tak moc, než když strava mixovaná není.

Jana: S podáváním stravy Ivetě nemám žádné zkušenosti.

3. Jakým způsobem pomáháte při sebeobslužných činnostech a hygieně?

Monika: Pomáhám Ivetu vertikalizovat, a někdy polohovat a přebalovat. Iveta se musí do vertikalizačního stojanu přenést a položit na něj. Proto ji přesouváme ve třech lidech. Protože je Iveta celkem těžká, pomáhám někdy Dance i s přebalováním, aby se s Ivetou nenatahovala sama.

Karolína: Nejčastěji pomáhám Ivetu vertikalizovat a polohovat. Do vertikalizačního stojanu ji přesouváme ve třech. Je to celkem náročné. Odpoledne pomáhám také s polohováním. Máme to s Dankou domluvené tak, že já pomůžu s polohováním Ivetky a ona zase pomůže mi. Přebalovat Ivetu chodím s Monikou, a to je když není Danko ve škole.

Ivana: Někdy pomáhám s přenesením Ivetky do vertikalizačního stojanu, ale to většinou stejně pomáhají asistentky pedagoga. Pomocť přebalit Ivetu jsem snad byla jen jednou.

Danuše: Myslím, že o sobě můžu říct, že plně nahrazuji Ivetce ruce, takže jí pomáhám při všech úkonech, na které jsou nutné. Myju jí ruce, utírám pusy, Iveta totiž hodně sliní, tak je to nutné, dále jí dávám inhalaci, s pomocí holek jí každý den vertikalizujeme. Odpoledne jí pak většinou s Karolínou napolohujeme na vodní posteli.

Jana: Párkrát jsem Ivetě otřela ústa, když příliš slinila. Jinak jsem jí myslím párkrát pomáhala v relaxační místnosti polohovat.

4. Jaké úkoly, které souvisí s výukou, vám učitel zadává?

Monika: Žádné úkoly mi nezadává. Většinou se s holkama dohodneme, co budeme s děčkama dělat.

Karolína: Učitel mi žádné úkoly spojené s výukou Ivety nezadává.

Ivana: Nezdává mi nic.

Danuše: Úkoly jako taková mi nezadává, spíš se mě zeptá, co mám v plánu s Ivetou dělat.

Jana: O výuku Ivety se učitel nestará.

5. Jaké úkoly, které nesouvisí s výukou, vám učitel zadává?

Monika: Ohledně Ivety mi nezadává nic.

Karolína: Myslím, že si myslí, že když má Iveta u sebe Danku, tak se jí nemusíme věnovat.

Ivana: Žádné.

Danuše: Někdy mě poprosí, zda mu Ivetu zavezu do relaxační místnosti, kde jí zahraje na kytaru nebo ukulele.

Jana: Nezdává mi žádné úkoly, které souvisí s Ivetou.

6. Myslíte si, že vám učitel zadává úkoly, které nesouvisí s náplní vaší práce?

Monika: Myslím si, že by mi měl zadávat úkoly, abych s Ivetou mohla pracovat. Místo toho vymýšlíme aktivity my.

Karolína: Učitel mi právě, žádné úkoly v souvislosti s Ivetou nezdává. Myslím si, že by se měl více věnovat studentům s těžším postižením, které tady máme.

Ivana: Ne.

Danuše: Žádné úkoly mi právě nezdává, ze začátku jsem z toho měla blbý pocit, a myslela jsem, že Ivetu moc nebere, ale asi to tak má, bere to tak, že já jako osobní asistentka se budu Ivetě věnovat a to jí stačí.

Jana: Žádné úkoly související s Ivetou mi nezdává.

7. Co je vaše nejčastější činnost ve vztahu k Ivetě?

Monika: Pomoc při vertikalizaci.

Karolína: Pomoc při vertikalizaci a polohování.

Ivana: Pomoc při vertikalizaci.

Danuše: Já s Ivetou dělám úplně všechno.

Jana: Párkrát jsem pomohla Ivetu polohovat.

8. U kterých činností ve vztahu k Ivetě vás učitel nejvíce potřebuje?

Monika: Nejvíce asi u krmení Ivety, když Danka není ve škole.

Karolína: Myslím, že ani neví, že nás potřebuje, a že nevidí kolik práce s Ivetou je a o co všechno se staráme.

Ivana: Pan učitel mě u činností týkajících se Ivety nepotřebuje.

Danuše: Já se starám o všechno, takže já se starám o to, aby se pan učitel věnovat Ivetě nemusel.

Jana: Podle mě, si myslí, že se každá staráme o svého uživatele a o víc se nezajímá.

Rozhovor číslo 3 (o Věře):

1. Jak se zapojujete do výuky Věry?

Monika: Věra má těžkou mentální retardaci, ale i přes to je velmi vnímavá. Nedá se mluvit o výuce jako takové, ale často Věrce nabídnu nějaký hudební nástroj, ráda bubnuje do bubínku nebo cinká rolničkou. Dále si oblíbila hmatovou desku, takže tu má také často k dispozici. Věrka má ráda lidové písničky, takže je spolu s ostatními hrajeme na bobotubes.

Karolína: Věrka má ráda lidové písničky, proto se jí snažím věnovat tím, že spolu hrajeme lidové písničky na bobotubes nebo jí hraju na kalimbu. Často také spolu něco vyrábíme na ozdobu třídy. Věrka je zvědavá, takže jí baví vytvářet nové obrázky, protože se kolem ní něco děje. Bývá často unavená, takže ji i přes den ve třídě polohujeme do vaku a Věrka usne.

Ivana: Nejsem zapojena do výuky Věrky.

Danuše: Do výuky Věrky nejsem zapojená.

Jana: Věrce se během výuky nevěnuji.

2. Jakým způsobem pomáháte při podávání stravy?

Monika: Věrce podávám svačinu a oběd. Věrka se krmí vleže. Má totiž problémy s udržením jídla a pití v ústech. Na svačinu mívá jogurt nebo piškotový řez. Oběd se Věrce nemixuje, jen vše pokrájím na malé kousíčky. Věrce chvíli trvá, než začne jíst, dlouho drží jídlo v puse, ale když se chytne, tak dokáže jíst na její poměry rychle. Krmení při svačině trvá okolo 30 minut a při obědě i víc než hodinu.

Karolína: Občas Věrce dávám svačinu, když Monika ještě dává svačinu Pavle a já jsem už skončila s podáváním svačiny Robinovi. Oběd Věrce podávám, jen když Monika není v práci. Když Monika Věrku krmí, většinou dělám dohled v relaxační místnosti.

Ivana: S podáváním stravy nepomáhám, jen během oběda se zajdu podívat za Monikou, jestli něco nepotřebuje, třeba si odskočit nebo podat ubrousky.

Danuše: S podáváním stravy nepomáhám, občas během krmení Věrky se zajdu podívat za Monikou, jestli něco nepotřebuje. Pokud už končí s podáváním jídla, pomáhám jí dát Věrku do vozíku a jdu jí pomoci ji přebalit.

Jana: Věrce stravu nepodávám.

3. Jakým způsobem pomáháte při sebeobslužných činnostech a hygieně?

Monika: Věrce pomáhám se vším co je potřeba, snažím se jí věnovat, aby jí nic nechybělo. Často ji polohujeme, protože usíná ve vozíku. Také Věrce podávám stravu a v případě potřeby ji s Karolínou nebo Dankou jdu přebalit.

Karolína: Protože Věrka nemluví, snažím aspoň nějakým způsobem stimulovat a podávám jí věci, které by jí mohli zaujmout, někdy jí dávám jídlo, ale to se stává jen ojediněle. Když je potřeba, tak s Monikou jdu Věrku přebalit. Dále pomáhám Věrku polohovat.

Ivana: Párkrát jsem pomáhala Věrku polohovat.

Danuše: Občas pomáhám Věrku polohovat a pomáhám při přebalování.

Jana: Párkrát jsem pomohla Věru polohovat.

4. Jaké úkoly, které souvisí s výukou, vám učitel zadává?

Monika: Žádné úkoly mi nezadává. S holkama se dohodneme, co budeme s děčkama dělat.

Karolína: Učitel mi žádné úkoly spojené s výukou Věrky nezadává.

Ivana: Nezadává mi žádné úkoly související s Věrkou.

Danuše: Nic mi nezadává.

Jana: O výuku Věrky se učitel, bohužel, nestará.

5. Jaké úkoly, které nesouvisí s výukou, vám učitel zadává?

Monika: Někdy mě poprosí, abych Věrce něco strčila do ruky, nebo ať se s ní jdu projet.

Karolína: Občas mi řekne, ať se jdu s Věrkou projet nebo abych jí dala nějaký hudební nástroj.

Ivana: Někdy mi řekne, abych Věru pohlídala, protože všichni pedagogičtí pracovníci jsou zrovna na wc s jinými žáky.

Danuše: Už se mi stalo, že mi řekl, ať Věrku pohlídám, když byly holky s někým pryč a on si taky musel někam odskočit, často mi říká, ať pomůžu holkám s polohováním.

Jana: Párkrát se mi stalo, že mě požádal, abych Věru pohlídala.

6. Myslíte si, že vám učitel zadává úkoly, které nesouvisí s náplní vaší práce?

Monika: Chtěla bych, aby mi učitel řekl, jak mám s Věrkou pracovat, ale neříká mi nic.

Karolína: Učitel mi nezadává nic, raději mi řekne, že se mám jet s Věrou projet.

Ivana: Ano, žádá mě, ať ji pohlídám.

Danuše: Jistě, hlídat ani polohovat bych kromě Ivety nikoho neměla.

Jana: Neměl by mě žádat, ať Věru hlídám, není to moje práce.

7. Co je vaše nejčastější činnost ve vztahu k Věře?

Monika: Starám se o Věrčiny zájmové činnosti.

Karolína: Myslím, že nejčastěji pomáhám s polohováním a přebalováním.

Ivana: Nejčastěji Věru hlídám.

Danuše: Nejvíce pomáhám s polohováním.

Jana: Když nejsou pedagogičtí pracovníci ve třídě, tak Věru hlídám.

8. U kterých činností ve vztahu k Věře vás učitel nejvíce potřebuje?

Monika: Celková starost o Věrku.

Karolína: Pomoc s polohováním, protože Věrka se polohuje opravdu často.

Ivana: Jednoznačně u hlídání.

Danuše: U hlídání a polohování.

Jana: Žádá mě o hlídání.

Rozhovor číslo 4 (o Petrovi):

1. Jak se zapojujete do výuky Petra?

Monika: Do výuky Petra se nezapojuji. Pracuje s ním jeho osobní asistentka Ivana. Já si s Petrem ráda povídám, ale protože se musíme s Karolínou starat o jiné studenty, nezbývá mi na práci s Petrem čas.

Karolína: S Petrem pracuji pouze, když je Ivana na školení nebo z jiných důvodů mimo školu. Petr rád předvádí, co umí. Proto s ním trhám papír, bubnuju na bubínek nebo spolu malujeme na tabletovém stolku.

Ivana: S Petrem ve výuce pracuji většinou já sama. I když se moc nového neučíme. Spíš s ním rozvíjím slovní zásobu a snažím se, aby mluvil pomalu a zřetelně, aby mu ostatní aspoň trochu rozuměli. Jinak mu dělám tlumočnicka. Dál spolu trháme papír, počítáme do deseti, zatloukáme kolíčky, hrajeme na různé hudební nástroje a zpíváme písničky. Během výuky taky Petra, s pomocí jedné z asistentek pedagoga, dávám do vertikalizačního stojanu.

Danuše: S výukou Petrovi nepomáhám.

Jana: Do výuky Petra zapojena nejsem.

2. Jakým způsobem pomáháte při podávání stravy?

Monika: Já Petrovi stravu nepodávám. Připravuji mu porci oběda v kuchyni, vše drobně pokrájím.

Karolína: Petrovi podávám jídlo, jen pokud je jeho osobní asistentka na školení nebo z jiného důvodu mimo školu. Petr jí dobře a rychle. Při podávání stravy mě povzbuzuje, že chce ještě a kontroluje, kolik jídla mu ještě zbývá.

Ivana: Petrovi musím jídlo a pití podávat sama, sám se totiž nenají ani nenapije. Svačinu mu dávám okolo půl desáté, většinou má toastový chleba se salámem a sýrem. Dávám mu kousky pečiva do pusy, má totiž problémy s kousáním. Oběd jí dobře, stravu není třeba mixovat, jen mu vše Monika drobně pokrájí. Jak jsem už řekla, Petr má problémy s kousáním, tak vše hned polyká, proto bývá po jídle jako první.

Danuše: Petrovi jídlo nepodávám.

Jana: Petrovi jídlo nepodávám.

3. Jakým způsobem pomáháte při sebeobslužných činnostech a hygieně?

Monika: Často pomáhám Ivaně s vertikací Petra, jinak ho jen někdy upozorním, aby si utřel pusku, když hodně sliní.

Karolína: Občas pomáhám s vertikací Petra, Pokud Ivana není přítomna ve škole, tak mu podávám stravu a také jej chodím přebalovat. Petr si naštěstí sám řekne, že potřebuje přebalit.

Ivana: Nahrazuji Pavlovi ruce, takže vše co má sám udělat rukama, s tím mu pomůžu. Snažím se, aby mojí ruku uchopil a já pak s jeho udělala to, co chce. Pusku si umí utřít sám, jen ho na to musím někdy upozornit. Taky Petra dávám do vertikalizačního stojanu. Vždy mi musí pomoci jedna z asistentek pedagoga, protože bych to sama nezvládla. Přebalovat Petra chodím podle potřeby sama, většinou 1x až 2x po tu dobu, co jsme ve škole. Petr je šikovný, sám mi hlásí, že potřebuje přebalit. Petra polohuji jen na jeho vozíku, nemá totiž rád, když musí ležet někde jinde než doma. V takových případech křičí, vzteká se a napíná tělo. Také ho oblékám a zařizuji veškeré přesuny.

Danuše: Petrovi s těmito činnostmi nepomáhám, jen když si všimnu, tak ho upozorním, aby si utřel pusku.

Jana: Se sebeobslužnými činnostmi ani hygienou Petrovi nepomáhám.

4. Jaké úkoly, které souvisí s výukou, vám učitel zadává?

Monika: Mě učitel žádné úkoly související s Petrem nezadává.

Karolína: Žádné úkoly související s výukou Petra mi nezadává.

Ivana: Občas mi řekne, abych s Petrem trhala papír a pak spočítala, kolik kousků natrhala.

Danuše: Nic mi nezadává.

Jana: Nic mi nezdává.

5. Jaké úkoly, které nesouvisí s výukou, vám učitel zadává?

Monika: Nic mi nezdává.

Karolína: Pan učitel mi v souvislosti s Petrem nezdává nic.

Ivana: Někdy mi učitel navrhne, abych se šla s Petrem projít, nebo abych jej zavezla do relaxační místnosti, kde spolu hrají na kytaru nebo bubnují na buben.

Danuše: Nic mi nezdává.

Jana: Nic mi nezdává.

6. Myslíte si, že vám učitel zadává úkoly, které nesouvisí s náplní vaší práce?

Monika: Učitel mi v souvislosti s Petrem nezdává žádnou práci.

Karolína: S Petrem mi nezdává žádnou práci.

Ivana: Naopak si myslím, že by mi vyhovovalo více, kdyby mi pan učitel nějakou práci zadal. Zdá se mi, že některé děti úplně přehlíží.

Danuše: S Petrem vůbec nepracuji.

Jana: Žádné úkoly týkající se Petra mi nezdává.

7. Co je vaše nejčastější činnost ve vztahu k Petrovi?

Monika: Pomáhám mu při vertikalizaci.

Karolína: Nejčastěji mu pomáhám s vertikalizací a pouštím mu písničky.

Ivana: Petrovi pomáhám se všemi činnostmi, které jsou potřeba.

Danuše: Občas jej hlídám, když si potřebuje Ivana odskočit.

Jana: S Petrem si často povídám.

8. U kterých činností ve vztahu k (jméno žáka/žákyně) vás učitel nejvíce potřebuje?

Monika: Někdy mu překládám, co mu Petr chce říci.

Karolína: Často mu vysvětluji, co mu Petr říká.

Ivana: Myslím, že nejčastěji mě má jako Petrova tlumočnicka. Petr by si s ním totiž rád povídal, ale učitel mu jako jediný pracovník nerozumí. Což Petra i mě hodně mrzí.

Danuše: U Petra mě učitel k ničemu nepotřebuje.

Jana: Pan učitel Petrovi nerozumí, proto mu někdy pomohu tlumočit, co mu Petr chce povědět.

Rozhovor číslo 5 (o Robinovi):

1. Jak se zapojujete do výuky Robina?

Monika: S Robinem se pracuje velmi těžce, protože se nechce vůbec učit. Vidí u ostatních dětí, že se učit nemusí, tak se nechce ani jemu. Když se mu snažím věnovat a počítáme spolu příklady nebo vyplňujeme pravopisné cvičení, odvádí pozornost jinam a volá na všechny okolo, že jim nutně potřebuje něco říct. Tím pak ruší ostatní spolužáky, kteří ho za to nemají rádi. Je to těžké, protože na Robina není metr, smažíme se být na něj s Karolínou přísnější, aby pracoval, ale pan učitel mu vychází ve všem vstříc a plní jeho přání. Takže buď jde Robin s panem učitelem nebo Karolínou na záchod, nebo se s panem učitelem prochází po chodbách nebo poslouchá přes sluchátka písničky z internetu.

Karolína: Snažím se s Robinem pracovat, ale bohužel, moc mi to nevychází. Snažím se mu zadávat logická cvičení, různé doplňovačky nebo matematické příklady. Robin pracovat odmítá a dělá všechno možné, jen aby pracovat nemusel. Pokud se mu nelíbí, že s ním chci počítat příklady, máchá kolem sebe rukama a úmyslně mě uhodí. Nejhorší na tom je, že vím, že je to chytrý kluk, jen je trochu lenivý a školu si představuje jako hřiště. Mnohokrát se stává, že při počítání příkladů najednou z ničeho nic zapomene počítat a prosí všechny okolo, aby mu pomohli, nebo aby si vedle něho sedli a kontrolovali ho. Když ale na něj s Monikou jsme přísnější, počítá úplně bezchybně. Bohužel, nemáme zastání v panu učiteli, který Robinovi pomáhá i v činnostech které zvládá sám. Například u již zmíněného počítání si vedle něho sedne a výsledky mu skoro diktuje. Nebo spolu odejdou od rozdělané práce se projít po budově. Pravidlem taky je, že Robin potřebuje na wc právě tehdy, když má za úkol něco dělat. Nedá se nic dělat a já nebo pan učitel s ním na wc jdeme, tam ale za 15 minut zjistíme, že to byl jen planý poplach. Je to vysilující, se s ním pořád natahovat a vysazovat jej na toaletu. Některé dny s ním jdu na záchod i 5x. Je to opravdu vyčerpávající.

Ivana: Do výuky Robina se nezapojuji, ale občas jej napomenu, že je hlučný, a že to ostatní děti ruší. On si z toho ale nic nedělá a otravuje tak dlouho, dokud nedosáhne svého.

Danuše: S výukou Robinovi nepomáhám, jen mu někdy připomenu pravidla slušného chování, protože asistentkám dělá naschvály. Neumí se chovat a narušuje celý chod třídy, protože na sebe upoutává pozornost, která pak chybí ostatním.

Jana: Robinovi s výukou nepomáhám, ale často ho upozorňuji na to, jak by se měl správně chovat. Je neslušný ke všem okolo a dělá si, co chce. Asistentky se jej snaží krotit, ale pan učitel jim v tom vůbec nepomáhá a dělá s Robinem blbosti.

2. Jakým způsobem pomáháte při podávání stravy?

Monika: Stravu Robinovi nepodávám, jen mu připravuji jídlo v kuchyni.

Karolína: Podávám Robinovi svačinu, oběd a dávám mu i napít. Na svačinu má většinou rohlík s paštikou, jogurt nebo přesnídávku s piškoty. Robin jí s obtížemi, ale má potřebu pořád mluvit, proto se někdy stává, že se začne dávit, protože mu nějaké sousto zaskočí. Někdy se dokonce stává, že se pozvrací. Vypozorovali jsme ale, že si tyto stavy umí i způsobit sám, aby se vyhnul nějaké práci. Je totiž pro něj asi jednodušší se znečistit, abychom pak kolem něj všichni skákali, šli jej převléknout a uklidili podlahu. Při obědě občas nastávají podobné situace. V podávání oběda se střídáme s učitelem, já podávám oběd Robinovi v pondělí, středu a pátek, pan učitel pak ve zbylé dny. Snažím se Robina u jídla krotit, aby nemluvil, a tím chci předejít již zmíněné nepříjemné situaci. S panem učitelem se během oběda vesele baví, proto se stává častěji, že se Robin pozvrací. Nejhorší na tom je, že nepořádek stejně musím uklidit já.

Ivana: Robinovi jídlo nepodávám.

Danuše: S podáváním stravy Robinovi nepomáhám.

Jana: Robinovi stravu nepodávám.

3. Jakým způsobem pomáháte při sebeobslužných činnostech a hygieně?

Monika: S Robinem moc nepracuji, ale nejvíce mu pomáhám s vertikalizací. Vertikalizovat Robina je těžké a složité, kvůli jeho nekontrolovatelným pohybům. Jinak pomáhám Karolíně, když potřebuje Robina převléknout, protože se nějakým způsobem

znečistil. Na wc s ním nechodím, protože s ním neumím manipulovat. Je na mě moc těžký. Pomáhám Karolíně s jeho polohováním.

Karolína: Robinovi pomáhám s podáváním jídla, s manuálními činnostmi týkající se výtvarné výchovy, někdy spolu počítáme a pomáhám ho stavět do stojanu. Většinu času, kdy se věnuji Robinovi, spolu trávíme na wc, protože tam Robin často utíká, když nechce pracovat, nebo nechce stát ve stojanu. Pomáhám jej také polohovat.

Ivana: Robin často na ostatní volá, aby mu s něčím pomohli. Ale nepoužívá slovíčko prosím, proto jeho příkazy ignoruji.

Danuše: Robinovi se nevěnuji, má sice v oblíbenosti na ostatní volat, ale už mě to obtěžuje a říkám mu, že má pracovat samostatně, protože vím, že úkoly, které má splnit, dokáže zvládnout sám. Někdy Robina pomáhám polohovat.

Jana: Z počátku jsem chtěla Robinovi pomáhat se vším, protože chtěl pomoci skoro s každou činností. Postupem času jsem však zjistila, že je moc šikovný a činnosti by klidně zvládl sám, potřebuje však přehnanou pozornost, kterou by tady na úkor druhých mít neměl.

4. Jaké úkoly, které souvisí s výukou, vám učitel zadává?

Monika: Občas mi řekne, abych s Robinem spočítala pár příkladů.

Karolína: Pan učitel mě většinou požádá, abych s Robinem počítala, nebo abych s ním složila nějakou skládku. Je ale pro mě pak velmi nepříjemné, když si jej odveze od rozdělané práce s tím, že už pracoval dost, nebo že to neumí tak ho nebudeme trápit.

Ivana: S Robinem nepracuji.

Danuše: Ohledně výuky mi učitel nic nezadává.

Jana: Pan učitel mi nic souvisejícího s výukou nezadává.

5. Jaké úkoly, které nesouvisí s výukou, vám učitel zadává?

Monika: Nejčastěji mi říká, abych Robinovi pustila písničky, i když si myslím, že si to za své chování nezaslouží. Dál pak musím pomáhat Karolíně Robina převlíkat, bývá to většinou, když se pozvrací, a to není nic příjemného.

Karolína: Často mě s Robinem posílá na wc, i když vím, že to bude jen další z jeho falešných poplachů, aby se vyhnul práci. Já už za tu dobu, co s Robinem pracuji, poznám, kdy se opravdu potřebuje vyprázdnit, a kdy lže. Není mi příjemné trávit půl dne s Robinem na wc. Taky když se Robin pozvrací panu učiteli, žádá mě, abych Robina převlékla a nepořádek uklidila. Také mi nařizuje, abych Robinovi pustila přes sluchátka písničky, i když jsme se domluvili, že to bude pouze za odměnu, poslouchá Robin hudbu každý den, i v případě že nám dělá naschvály.

Ivana: Většinou mě žádá, abych Robina hlídala, když jsou všichni z pedagogického personálu pryč.

Danuše: Často mi říká, abych Robina pohlídala, když musí odejít a holky zrovna někoho přebalují.

Jana: Stává se, že mi řekne, abych Robina pohlídala, když ve třídě nejsou asistentky pedagoga a on musí odejít.

6. Myslíte si, že vám učitel zadává úkoly, které nesouvisí s náplní vaší práce?

Monika: Myslím, že bych se mělo s Robinem víc učit, a ne pouštět mu písničky.

Karolína: Podle mě bych s Robinem neměla chodit na wc, pokaždé když si usmyslí. Pokud nedokáže poznat, že na wc potřebuje, má nosit plenu.

Ivana: Neměla bych Robinovi dělat dozor.

Danuše: Robina bych neměla hlídat, není to můj uživatel.

Jana: Měla bych se starat jen o Jonáše a ne hlídat Robina.

7. Co je vaše nejčastější činnost ve vztahu k Robinovi?

Monika: Připadám si jako jeho osobní diskžokej.

Karolína: Nejčastěji s ním trávím čas na toaletě a to ve více než polovině případů zbytečně.

Ivana: Dělán dozor.

Danuše: Hlídám jej a pomáhám polohovat.

Jana: Dávám na něj pozor.

8. U kterých činností ve vztahu k Robinovi vás učitel nejvíce potřebuje?

Monika: Aby měl na chvíli od Robina pokoj, tak mě žádá, abych mu pouštěla písničky, které chce.

Karolína: Potřebuje, abych s Robinem chodila na wc, kdyby s ním chodil on, vůbec by pak nebyl ve třídě, ale celý den by strávil s Robinem na toaletě, jako se to stává mně.

Ivana: Jako dozor.

Danuše: Jen jako hlídače.

Jana: Někdy mám za úkol Robina hlídat.

Rozhovor číslo 6 (o Jonášovi):

1. Jak se zapojujete do výuky Jonáše?

Monika: Do výuky Jonáše se moc nezapojuji. Pracuje s ním většinou jeho osobní asistentka. V poslední době se však stává, že Jonáš přestane pracovat a na Janu vůbec nereaguje. Zjistili jsme, že pokud na Jonáše promluví někdo další a začne se mu věnovat více osob, začne znovu pracovat.

Karolína: Jonáše se snažím motivovat k práci. Pracuje s ním sice jeho osobní asistentka, ale to Jonášovi většinou nestačí, vyžaduje pozornost více lidí, aby dále pracoval. Nejvíce a nejlépe pracuje, když se mu věnuje pan učitel, ten ale většinu svého času tráví s Robinem, protože on si o jeho přítomnost sám řekne.

Ivana: Do výuky se nezapojuji, ale občas se snažím Jonáše slovně motivovat k práci.

Danuše: Do výuky se nezapojuji, ale občas Jonáše pochválím za jeho práci, protože pak pracuje rychleji.

Jana: S Jonášem ve výuce pracuju já. Spolu děláme různá matematická cvičení, procvičujeme český jazyk i cizí jazyky, jako třeba polštinu, italštinu a angličtinu. Děláme různé kvízy na tabletovém stolku nebo si pročitáme sportovní zprávy. Jonáš je chytrý kluk a hodně toho zvládá sám. Ale za poslední rok se znatelně zhoršil, je pomalý, přestává se mnou spolupracovat a komunikovat. Naštěstí mi holky pomáhají a Jonáše motivují k práci. Ten se pak jako každý chlap snaží předvést a znovu začíná dělat. Má rád jazyky, rád čte o sportu.

2. Jakým způsobem pomáháte při podávání stravy?

Monika: Jonášovi pouze chystám jídlo v kuchyni.

Karolína: Pokud ve škole chybí jeho osobní asistentka Jana, pomáhám Jonášovi s vybalením svačiny. Jinak jí Jonáš sám. Oběd taky jí sám, pomůžu mu, když tak jen vyškrábat talíř.

Ivana: Jonášovi s jídlem nepomáhám

Danuše: S podáváním jídla Jonášovi nepomáhám.

Jana: Jonáš je moc šikovný a jídlo zvládá jíst sám. U svačiny mu pouze pomůžu s jeho vybalením. U oběda mu pouze pomáhám s posledními sousty, aby je nabral na lžici.

3. Jakým způsobem pomáháte při sebeobslužných činnostech a hygieně?

Monika: O Jonáše se stará jeho osobní asistentka.

Karolína: Jonáš je dost samostatný, proto hodně věcí zvládá sám. Pokud jeho osobní asistentka není přítomna ve škole, doprovázím Jonáše na wc já a taky pomáhám Jonáše polohovat.

Ivana: Jonáše občas pomáhám polohovat.

Danuše: Pomáhám někdy s polohováním Jonáše.

Jana: Jonáš má dost špatnou motoriku, ale většinu činností zvládá sám, pouze na ně potřebuje dostatek času a potřebuje motivovat. Na wc Jonáše doprovázím já, ale je šikovný, hodně mi pomáhá. Odpoledne jej s některou z asistentek polohujeme do vaku.

4. Jaké úkoly, které souvisí s výukou, vám učitel zadává?

Monika: Někdy mě poprosí, abych pomohla s motivací Jonáše a zadala mu nějaké příklady, nebo vytáhla stavebnici.

Karolína: Mám Jonáše motivovat k práci a hledat mu takové činnosti, které by jej bavili.

Ivana: Učitel mi nic nezadává, ale snažím se Jonáše motivovat k práci.

Danuše: Úkoly související s výukou Jonáše mi učitel nezadává.

Jana: Pan učitel mi občas řekne, že mám s Jonášem počítat nebo dělat nějaké jazykové cvičení. Občas pracuje s Jonášem společně se mnou.

5. Jaké úkoly, které nesouvisí s výukou, vám učitel zadává?

Monika: Ohledně Jonáše mi nezadává nic.

Karolína: Myslím, že si myslí, že se má Jonášovi věnovat především Jana.

Ivana: Žádné.

Danuše: Nezadává mi nic.

Jana: Někdy mi řekne, ať zavedu Jonáše do relaxační místnosti, kde mu zahraje na kytaru nebo ukulele a také tam procvičují italská slovíčka.

6. Myslíte si, že vám učitel zadává úkoly, které nesouvisí s náplní vaší práce?

Monika: Nezadává.

Karolína: Myslím, že nezadává.

Ivana: S Jonášem vůbec nepracuji.

Danuše: Žádné úkoly s Jonášem mi nezadává.

Jana: Moc úkolů mi nezadává. Myslím, jen že bych s Jonášem neměla pracovat tak moc sama a měl by se mu věnovat i někdo jiný.

7. Co je vaše nejčastější činnost ve vztahu k Jonášovi?

Monika: Chystám mu jídlo a motivuji k práci.

Karolína: Hledám pro něj takovou práci, které by jej bavila a motivuju jej k práci.

Ivana: Povzbuzuju ho, aby pracoval.

Danuše: Snažím se ho podporovat v činnosti.

Jana: Já s Jonášem dělám prakticky všechno, pokud potřebuje pomoc, tak mu pomůžu. Jinak se snažím, aby pracoval pilně a svědomitě.

8. U kterých činností ve vztahu k Jonášovi vás učitel nejvíce potřebuje?

Monika: Myslím, že mě v ničem extra nepotřebuje.

Karolína: Nejvíc mě asi potřebuje, když není Jana ve škole, to znamená, že Jonášovi pomáhám s podáváním stravy a doprovázím jej na wc.

Ivana: Pan učitel mě u činností týkajících se Jonáše nepotřebuje.

Danuše: U Jonáše mě učitel k ničemu nepotřebuje.

Jana: Připadá mi, že pracuji tak, aby se pan učitel Jonášovi moc věnovat nemusel.

Anotace

Jméno a příjmení:	Kateřina Slaninová
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Bc. Veronika Růžičková, PhD.
Rok obhajoby:	2019

Název práce:	Srovnání rolí asistenta pedagoga a osobního asistenta na praktické škole
Název práce v angličtině:	The comparison of roles of teacher assistant and personal assistant at secondary special school
Anotace práce:	<p>Tématem diplomové práce je srovnání rolí asistenta pedagoga a osobního asistenta na praktické škole. Skládá se z teoretické a praktické části. Kapitoly teoretické části jsou věnovány základním informacím spojených s daným tématem. Snaží se definovat a přiblížit mentální postižení a k němu přidružená postižení, etiologii a projevy. Dále se zabývají komparací rolí osobního asistenta a asistenta pedagoga. Teoretickou část uzavírá oddíl věnovaný praktické škole a důležitým dokumentům týkajících se vzdělávání. Praktická část je zpracována kvalitativně pomocí polostrukturovaných rozhovorů a pozorování. Cílem bylo zjistit, jak se role osobního asistenta a asistenta pedagoga na dané praktické škole prolínají, doplňují a nahrazují.</p>
Klíčová slova:	asistent pedagoga, osobní asistent, kombinované postižení, praktická škola, sebeobsluha
Anotace práce v angličtině:	The topic of the thesis is the comparison of the roles of a teacher assistant and a personal assistant at secondary special school. It consists of a theoretical and a practical part. The theoretical part chapters are focused on basic

	<p>informations related to the topic. These chapters introduce and define mental disabilities and associated disabilities, etiology and manifestations. They also deal with the comparison of the roles of a personal assistant and a teacher assistant. The theoretical part is finished with a section about secondary special school and important documents related to education. The practical part is processed qualitatively by the semi structured interview and observation. The aim was to find out how the roles of a personal assistant and a teacher assistant at a chosen secondary special school are influenced, complemented and swapped.</p>
Klíčová slova v angličtině:	teacher assistant, personal assistant, multiple disability, secondary special school, self-care
Přílohy vázané v práci:	Přepis rozhovorů
Rozsah práce:	98 stran + 26 stran příloh
Jazyk práce:	Český jazyk